

גליון  
באר  
הפרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של  
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

נבד את אביך ואת אמך

מכון  
באר  
האמונה

# גליון באר הפרשה

להערות והארות,  
ובן לכל עניין אחר  
ניתן לפנות:  
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:  
[Mail@BeerHaparsha.com](mailto:Mail@BeerHaparsha.com)

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

## הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה  
[mail@beerhaparsha.com](mailto:mail@beerhaparsha.com)

אידיש

דער פרשה קוואל  
[mail@derparshakval.com](mailto:mail@derparshakval.com)

אנגלית

Torah Wellsprings  
[mail@torahwellsprings.com](mailto:mail@torahwellsprings.com)

ספרדית

Manantiales de la Torá  
[info@manantialesdelatorah.com](mailto:info@manantialesdelatorah.com)

צרפתית

Au Puits de La Paracha  
[info@aupuitsdelaparacha.com](mailto:info@aupuitsdelaparacha.com)

איטלקית

Le Sorgenti della Torah  
[info@lesorgentidellatorah.com](mailto:info@lesorgentidellatorah.com)

רוסית

Колодец Торы  
[info@kolodetztory.com](mailto:info@kolodetztory.com)



מכון **ארה"ב:**  
Mechon Beer Emunah  
1630 50th St, Brooklyn NY 11204  
718.484.8136

**בארה"ק:**  
מכון באר האמונה  
רח' דובב מישרים 4/2  
עיה"ק ירושלים תובב"א  
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה  
כל הזכויות שמורות להמכון © 2024

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ  
כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ  
לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יְמֵיךָ וְלְמַעַן יֵיטֵב לָךְ

כי אביו ואמו הם יותר טוב מ'קמיע' לשמרו  
(הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע, בספרו נפש כל חי, ערך כיבוד)



הורה הגה"ק החזו"א שיש חיוב על הבהורים חיוב לעסוק  
בהלכות כיבוד אב ואם שלושים יום לפני שחוזרים הביתה  
כדרך שתקנו חז"ל לעסוק שלושים יום קודם החג בהלכות החג.

ומי שגר בביתו בתמידות חייב להתמיד בה מאוד,  
כמו הלכות חג בחג



# תוכן הענינים

## כבד את אביך ואת אמך

- ה.....גודל מעלת מצוה רבתי זו
- י.....למען יאריכון ימים - אריכות ימים בעוה"ז ולעוה"ב
- יב.....למען ייטב לך - רוב השפעות הטובה בכל הענינים
- יג.....בן יכבד אב - הזהירות במצות כיבוד אב ואם
- יד.....עוד ינובון בשיבה - כיבוד הורים לעת זקנה ושיבה
- יט.....ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו - בזכות כיבוד הורים נזכה להכניע כוחו של עשו
- כא.....איש אמו ואביו תיראו - שלא לבזות את אביו ואמו על ידי מעשיו הרעים

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

גותוסיםפ.מופ@גותוסיםפ.מופ



כבד את אביך ואת אמך

כבד את אביך - גודל מעלת מצוה רבתי זו

בתיב בתורה ב'עשרת הדברות' (שמות כ יב) 'כבד את אביך ואת אמך', ומצינו בדברי חז"ל שהפליגו הרבה ביקרת המצוה ובגודל חיוביה שהיא 'חמורה שבחמורות' (דב"ר ו ב), עד שאמרו (קידושין ל): 'השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום', עוד אמרו (שם) 'בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבודוני, יתר על כן מצינו בירושלמי (ריש פאה) 'תני, רבי שמעון בן

יוחי אומר, גדול הוא כיבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו', ולא עוד אלא שאמרו (תד"ר נו) 'אין הקב"ה מבקש מן האדם רק שיכבד אב ואם ויתירא מהם, שהוא כאילו מכבד להקב"ה ומתיירא ממנו, מפני שהקב"ה השוה כבודו לכבוד אב ואם והשוה מוראו למורא אב ואם'.

ועד היכן הדברים מגיעים יש ללמוד מאותם דברים נוראים שכתב הב"ח (י"ד ריש סי' ר"ט) שכל מה

א. והרבה יש להתעורר בדברי הפלא יועץ' (ערוך כבוד אב ואם) וז"ל, 'הנה כי כן בחורי חמד בני ישראל הכשרים, תנו לאלוקיכם כבוד, והזהרו בכבוד אביכם ואמכם, ולא תסורו מן הדבר אשר יצו אתכם ימין ושמאל וכו', וכבר מילתי אמורה שיש מצוות בר מזל, שהרי כמה מעות אדם מפזר לעשות מצות פתיחת ההיכל, או להיות סנדק וכדומה אף דליכא לא מצוה דאורייתא ולא מצוה דרבנן אלא חבוב מצוה בעלמא, אשריהם ישראל, ועל כל פעם ששומע בקול אביו ובקול אמו מקיים מצוה רבה דאורייתא, ופתאים עברו ונענשו'.

וניתן לומר כי מצוה זו 'עומדת ברומו של עולם ובני אדם...', דוגמא לדבר הוא כמו ששמעתי מכמה אנשים שסיפרו לי בכאב, כי אחרי שזכו להשיא את צאצאיהם אינם זוכים לשמוע 'אות חיים' מילדיהם, כי המה טרודים בענייניהם ואינם טורחים לבקר את הוריהם ולכבדם, והלא בימינו איכשר דרא ויש לנו מכשיר 'טלפון' שאפשר לעמוד במקום אחד ולדבר עם איש אחר בקצה השני של העולם, ומדוע אם כן לא יקבע אדם שעה קבועה מדי יום ביומו שאז ידבר עם הוריו ויספר להם מה שעובר עליו ועל משפחתו, והלא בפעולה קטנה זו הרי הוא מקיים מצות עשה דאורייתא של 'כיבוד אב ואם' שהיא מן החמורות שבחמורות. והלא בכל עת שכותב רבינו ה'רמ"א' בהגהותיו לשולחן ערוך 'יש מחמירין' - הננו מחמירין בכל עוז. ואם כן כמה יש להחמיר בכל חומרה יתירה בעניין זה 'החמורה שבחמורות', ליזהר מאד בכיבוד אב ואם, ולהוקירם בכל יקר תפארת וגדולה.

וכבר כתב הגה"ק רבי שלמה קלוגער ז"ל ע לבנו הגאון הגדול רבי אברהם שמואל בנימין זצ"ל בזה"ל, ידידי בני למה אין יראת שמים על פניך, לקיים כבוד אם - לכתוב אל אמך, נא, מהיום והלאה תפרוס שלו' אמך ביחוד (הובא בספר בדידי הוי עובדא עמו' ש"ס).

מעשה בנער שבקרבת הוריו היה שוכח כי התורה ציוותה 'כיבוד אב ואם'... בצערו פנה האב אל 'ראש הישיבה' של בנו ושפך בפניו מעוקתו, הבטיח ראש הישיבה לסדר את הענינים עד כמה שידו מגעת. למחרת היום קרא ראש הישיבה לבחור הנ"ל, ושאלו האם יסכים לקבוע עמו 'חברותא' ללימוד באחד הסדרים, שמח הבחור על ההצעה, כי כבוד גדול הוא ללמוד עם ראש הישיבה. מכיוון שכן גילה ראש הישיבה את לבו כי ברצונו לעסוק ב'שולחן ערוך' (כי 'גמרא' ממילא לומדים בישיבה ברוב שעות היום), שאל הבחור - באלו הלכות חפץ ראש הישיבה להתחיל את לימודו, ענהו רה"י, ברצוני להתחיל עם הלכות 'כיבוד אב ואם' (ביו"ד ר"מ), אמר לו הבחור, לא... לא... וכי לא עדיף שנלמד הלכות הנוהגות אף בזמן הזה... (כי בעיניו היו הלכות אלו 'הלכתא למשיחא' - בזמן שביהמ"ק היה קיים).

ב. מובא ב'מעשה איש' (ח"ב עמוד קפא) על גאון אחד שהיה חי בדחקות נוראה, ולא היה סיפק בידו להחזיק את הוריו שהגיעו מלודז', ועקב כך היה בצער ופניו היו נפולות. פעם אחת פגש הגאון את ר' יעקב הלפרין ז"ל, שאלו ר' יעקב מדוע פניך נפולות, תיאר הגאון בפניו את מצבו הכספי, ושמחמת כן אין בידו לכלכל את הוריו, מיד בירר ר' יעקב כמה עולה מזונם, ואמר לאותו גאון, הריני מקבל עלי את עול החזקת מזונם - בתנאי שאני אקבל

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

שכר המצוה, הגאון נחרד למשמע הבקשה, והשיב שברצונו להתיישב בעניין. מיד נסע הגאון אל החזו"א סיפר לו את המעשה הלז, ושאל את פיו מה עליו לעשות בשעה כזו... אמר לו החזו"א, מה השאלה... בוודאי עליכם להסכים לר' יעקב, נו, ואם תפסידו את שכר המצוה, תפסידו, דעו נא כי לכבוד ההורים יש לאדם להיות מוכן אפילו לקפוץ לגיהנום, אבל מיד הפטיר - להקב"ה יש מספיק (שכר), לתת גם לך וגם לר' יעקב...

עוד הובא שם (עמוד קפד), מעשה בבחור (כהיום הנו אחד מגדולי ת"ח שבדור) שעלה בגפו לארץ הקודש בשנת תש"ח, בעזר וסיוע ממעל זכה להשתקע בה כראוי, וישב על התורה והעבודה בישיבה נודעת לשם ולתהילה, והנה, בשנת תש"י לקראת סוף 'זמן החורף' עלו ארצה גם הוריו, הבחור שרצה לסייע להם במציאת דירה ו'פרנסה' - כשהוא כבר בקי בתהלוכות החיים ושפת המקום, פנה אל רבו הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל לדון לפניו, כגון דא מה עליו עשות... כי הסיוע להוריו כרוך ב'ביטול תורה' ועזיבת כותלי הישיבה למשך כמה שבועות... רבי אייזיק הסתפק בדבר היות שבי'שולחן ערוך' של הרב בעל התניא נפסק שמי שיכול להשיג 'דיעת התורה' בשלמות אין אצלו שום דיחוי, ואינו רשאי לבטל מת"ת גם למצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, ואותו השואל היה 'בר הכי'.. ושלחו אל החזו"א, ואכן פנה הבחור אל החזו"א, הציג את שאלתו - מבלי להזכיר את דברי שו"ע הרב, וכה ענהו החזו"א, אך דבר טבעי הוא - שהבנים עושים זאת להוריהם (הגר"א שר הסביר את תשובת החזו"א, כי כל מה שנראה כתפקידם של הבנים להתמסר עבור ההורים אזי עפ"י 'הלכה' אין בזה ביטול תורה - כי לכך נוצרת).

מעשה בבחור שלמד בישיבת בעלזא בירושלים בחיי הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, ולקראת הימים הנוראים התכונן לשהות בצל קדשו, אך כמה ימים קודם ראש השנה שלח אביו לבקש ממנו שיבא אליו להתפלל אצלו בבית המדרש שהיתה תחת נשיאותו (כידוע שבימים הנוראים דרך העולם שכל אחד מתפלל במקום ובקהילה שהוא שייך לשם, והרבה בתי מדרשות מתקשים לקיים מניני תפילה כסדרן), אך הבחור לא הסכים לוותר על הזכות הגדולה להיות אצל מהר"א בראש השנה, לפיכך התנצל בפני אביו שעזר רצונו להישאר בירושלים ואינו יכול לבוא לתל-אביב, ואכן שהה בר"ה בצל הרה"ק מבעלזא.

באחד מימי עשי"ת הגיע אחד מדודי הבחור [אחי אביו] להתברך מפ"ק של מהר"א, ובתוך הדברים סיפר לפי תומו על אחיו שיש לו בית המדרש בתל-אביב, ויהי כשמוע כן הרה"ק מבעלזא שאלו בפליאה לאחיק יש ביהמ"ד בתל-אביב, נענה האיש, אכן, אמת כנים הדברים, מיד שלח המהר"א את משמשו לקרוא לאותו בחור (שהיה אז בשכונת קטמון ועסק בבניית הסוכה של הרה"ק מבעלזא), וכאשר הגיע אליו שאלו, לאביך יש בית המדרש בתל-אביב ואתה היית כאן בראש השנה, איך יתכן כדבר הזה, ביום הקדוש תראה להיות אצל אביך, למותר לציין שפקודת הרבי שמרה נפשו ובויהכ"פ שהה אצל אביו בתל-אביב, ויהי כאשר חזר ונכנס אל הקודש ממחרת יוהכ"פ שאלו אם שהה אצל אביו, משנענה בחיוב, אמר הרה"ק מבעלזא בהנאה, טוב עשית, חדא מחמת מצות כיבוד אב, ועוד שמצוה לחזק יהודי בכל מצב שהוא... (הובא ביביתו נאוה קודש').

וגם בדידי איתרמי מילתא כיוצא בזה, כאשר שנה אחת בערב ראש השנה פגשתי בחור צורב שעננה של עצב כיסתה את פניו, ולשאלתי לתוגה זו מה היא עושה, השיב לי, שאביו ביקש ממנו להיות עמו בימים הנוראים בתל-אביב כדי להשלים 'מנין' באחד מבתי המדרשים שבעיר, ועז היה רצונו להישאר במחיצת רבו בימים נשגבים כאלו ואינו יודע להכריע בנפשו כדת מה לעשות, ויהי כאשר שמעתי את דבריו אמרתי לו, שהנני העני ממעש ואני מחפש זכויות לקראת יום הדין, לכן בקשתי שטוחה לפניו שישע לשהות במחיצת אביו ובהיותו שם כשהוא מקיים בכל רגע ורגע מצות 'כיבוד אב' יזכור ממני ויכוון עלי בתפילתו, כי מובטחני שתפלותי יעשו פירות בזכות קיום מצוה רבה ונשגבה זו של 'כיבוד אב', ובע"ה זכיתי שמצאתי מסילות בלבבו והבין שמחובתו לעשות רצון אביו וזה חשוב יותר בשמים.

ואך למותר להאריך שזה כל האדם, רק שלפעמים בא היצה"ר ומעורר בלבו חשק זר למצוות ושאר דברים נשגבים, כדי שעל ידם ידחה חובותיו שעליו לעשות, וכגון הכא, שמפתה אותו שלמען עבודתו עליו להישאר בצל רבו ולא לשמוע בקול אביו, אמנם צריך לדעת שעצת היצר הוא, ולעולם ישקול במאזני פלס לדעת העיקר והטפל ולא להפוך את ה'יוצרות' חלילה.

וכאשר מסופר על הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שהלך פעם ברחובה של עיר בעצם יום השבת קודש, וראה יהודי מבוגר הנושא בשארית כוחותיו ספסלים, ולאחריו מהלכים בניו בניחותא ובשלוות הנפש ו'טליתותיהם' על כתפיהם, ואינם מסייעים לו במאומה. מששאלם על מידת העזות הנוראה, הצטדקו הבנים שהם 'מחמירים' על



## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

ב'ירושלמי' (פאה פ"א ה"א קידושין פ"א ה"ז) 'גדול' כבוד האמור באביו ואמו 'יותר' מכבוד הקב"ה... [וע"ע ב'חיי אדם' (כלל סו ס"א) דברים מבהילים בעניין זה].

וזוה השער לה' צדיקים יבואו בו' לעלות ולהתעלות בכל מידה נבונה, וכדאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא, פכ"ז) לבאר טעם סמיכות מצות כבד את אביך

שאמרו שהוקש כבודם לכבוד המקום הוא רק לגבי ה'שכר ועונש', באם זלזל ח"ו בכבודם שעונשו מרובה כאילו זלזל ח"ו בכבוד המקום, וכשהוא נזהר בכבודם יש לו שכר גדול, שמעלה עליו המקום כאילו כבדהו, אבל לעניין חיוב הרי חובת הכיבוד המוטל על הבן והבת לכבוד אביהם ואמם גדול הוא יותר מחובת כבוד הקב"ה (עיי"ש מה שמוכיח בן מפרטי ההלכה), ועל כך אמרו

עצמם שלא 'לטלטל' בשבת (ואינם סומכים על העירוב שבירושלים) ואילו אביהם אינו מקפיד, על כן נתנו לו ליטול על כתפיו את המשא הכבד. הדבר חרה מאד להגרש"ז זצ"ל - למשמע 'חומרות' כאלו, כשהם באים על חשבון ההכבדה על האב, ובמשך כמה וכמה ימים חזר בפני כל מי שנקרה בדרכו - השמעת טיפשות כזו, להכביד על האב במקום 'חומרא'...

ולדין ייאמר, יש ה'מדקדק' בהלכות הפסח לצאת ידי כל השיטות בחומרות על גבי חומרות, והרי הוא מזניח מצוות עשה דאורייתא העומדת לפניו לכבד את אביו ואת אמו... היש לך 'טפשות' כזו...

וכבר אמרו במליצה, מעשה באב שביקש מאחד מבניו שיצא אל באר המים אשר בחצר הבית, וישאב לו מעט מים להרוות את צמאונו. קם אחד מהבנים וקרא, הלא מצוה רבה נפלה בחלקנו ולכן נמכור אותה למי מהאחים שירבה במחיר (כדרך שמוכרין את העליות בבית הכנסת), והחל למכור את המצווה, אחד האחים הציע לשלם עשרה זהובים, השני רצה לרכוש בעשרים זהובים, ובין לבין מתחנן האב שכבר יביאו לו המים כי נחלש גופו עד מאד מחמת הצמא, אבל בנים סוררים הללו לא הביאו את המים, רק נענו ואמרו לו, העניינים ב'טיפול'... עד שקם אח שלישי ואמר, מדוע אתם מבזים את מצות המלך, הנני מוכן לרכוש את המצווה הרבה בסכום של חמישים זהובים, ומכרו פעם א' ב' ג', ו'זכה לו'... כעת נענה זה השלישי, 'מצוה רבה כזו' הנני מכבד בה את אביו שיחיה, שילך לשאוב את המים מהבאר וכך יזכה למצווה כפולה ומכופלת. וכל המחמיר על עצמו על חשבון הוריו אינו דומה אלא לאלו הבנים, ואין זה מברך אלא מנאץ.

ג. דבר נפלא אמר 'המשגיח' הגה"צ רבי ירוחם ממיר זי"ע, שהרי בעצם היה יכול הקב"ה לברוא את כל הברואים בעצמו כמו שברא את אדם הראשון בלא שיהיה כלל 'אב ואם', ומה טעם הנהיג הקב"ה בעולמו שיהיה לכל אדם אב ואם - משום שרצה הקב"ה שתהיה מצווה זו של כבד את אביך ואת אמך... נמצאת אומר אין אנו מכבדים את ההורים מאחר שהם ילדו אותנו, אלא הקב"ה סיבב שהם ילדו אותנו בכדי שנכבד אותם.

ד. וסמך לדבר יש להביא מה שכתב הט"ז בספרו 'דברי דוד' (עה"ת) על דברי רש"י הנודעים בתחילת פירושו על התורה, הנודעים על הפסוק 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ' - 'אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו, וכתב הט"ז בזה"ל, נהירנא כד הוינא טליא ראיתי כתב אחד ישן נושן מאד ביאור רש"י, כתוב בו שזה המאמר בשם ר' יצחק שמביא רש"י אינו מוזכר בשום מדרש או תלמוד, אלא שמה שאמר 'מה טעם פתח בבראשית' הוא מדרש ולא דברי ר' יצחק, אלא שר' יצחק הלזה היה אביו של רש"י ולא היה למדן גדול, ורש"י רצה לכבד אביו ולהזכירו בתחילת חיבורו, ואמר לו, שאל איזו קושיה ואכתבנה על שמך, והקשה לו סתם למה התחילה התורה בבראשית, כך ראיתי שם, אלא מה שכתב שר' יצחק אביו של רש"י לא היה למדן גדול, זה אינו דפרק בתרא דעבודה זרה מביא רש"י פרוש על הגמרא וזה לשונו, לשון אבא מורי מנוחתו כבוד, והוא נראה. עכ"ל הט"ז, עכ"פ למדנו מכאן ש'ההקדמה' לתורה היא ע"י כיבוד אב...

ה. ואכן מצינו לצדיקי הדורות שהקפידו בתכלית, בזהירות שבתוך זהירות על קיום מצוה זו, לכבד הוריהם בכבוד הגדול ביותר, והרחיקו עצמם עד הקצה האחרון מלגרום להם ח"ו צער ועגמת נפש. ונביא כאן מעשים בודדים שלא יצאו אלא ללמד על הכלל כולו.

פעם הגיעה שאלה קשה של היתר עגונה לפתחו של הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע, ראה הדברי חיים כי שאלה סבוכה היא זו, לכן שלח לקרוא את בנו הרה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זי"ע ששהה אז בעירו, כי רצה

## באר הפרשה - כבד את אבך ואת אמך

ללבן את הענין עמו יחדיו. מששמע הרה"ק משינאווא שהוא נקרא אל אביו ביקש מממשמו שיביא לו את ה'שולחן ערוך', פנה הממשמש ורצה להביא לרבו 'שולחן ערוך אבן העזר' (שם נתבארו ענין העגונות) מיד נענה אליו השינאווער ואמר הבא לי 'שולחן ערוך יורה דעה' (כי בסימן ר"מ נכתבו הל' כיבוד או"א), ואף שעתה הוזקקתי אל אבי לגבי ההלכות הסבוכות שב'אבן העזר' – מ"מ בהלכות אלו הנני מכיר, אך חוששני מן ה'חמורות' - הל' כיבוד או"א. שמא במלחמתה של תורה יהיו לנו חילוקי דעות, על כן אני מקדים ללמוד את הלכות כיבוד אב, בכדי שאוכל לכבד את אבי הקדוש כדת תורה תמימה...

מעשה היה בערב שבת קודש, כשישב הרה"ק ה'דמשק אליעזר' מויז'ניץ זי"ע והעביר את הסדרא שנים מקרא ואחד תרגום. לאחר שעה ארוכה משעמד בפסוק האחרון וכבר עמד לסיים, נכנס אל חדרו אביו הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע ושאלו דבר מה, מיהר ה'דמשק אליעזר' וענהו על אתר, שמע האב את תשובתו ויצא את החדר... וה'דמשק' שהקפיד שלא להפסיק כלל בקריאת שמו"ת, חזר לקרוא את הפרשה מתחילה... כל זה היה למראה אחד החסידים שלא הבין, ושאל את ה'דמשק', ילמדנו רבינו, הלא אפשר היה להראות לאב שיחכה כמה רגעים עד סיום הפרשה... ענה ה'דמשק' ואמר, הנה, כיבוד אב היא מצווה חמורה מדאורייתא, ועדיף לי לשוב על כל הפרשה מתחילתה – העיקר שלא לעכב את תשובתי לאבי.

מסופר, כי החדר שהיה הגר"ח מבריסק יושב בו בביתו ועוסק בתורה ובמצוה היה החדר הראשון – אליו היתה דלת הבית נפתחת, על כן בכל עת שנכנס בנו הגרי"ז לביתו, היה אביו הגר"ח היושב שמה קם לפניו מלוא קומתו כדין מצות קימה והידור לת"ח... אמנם הגרי"ז הצטער עד מאד ממציות כזאת שאביו טורח וקם לכבודו, וכל כמה שביקש מאביו שלא יקום לכבודו לא הועיל מאומה, ולא היה לאל ידו לעזור לעצמו, כי שם היתה כניסת הבית היחידה. מה עשה הגרי"ז, בלית ברירה החל להכנס הביתה בכל עת בואו דרך החלון, היה קופץ מהחלון לחדר אחר – שם לא ישב אביו... וכל זה כדי שלא להטריח את האב... הבט וראה עד כמה טרח והטריח עצמו בכדי למנוע טרחה מאביו.

סיפר הרה"ח רבי פנחס אליעזר הכהן פקשר ז"ל שהוא נזדמן באחת מן הפעמים בה חזר הרה"ק רבי שמעון נתן נטע מלעלוב זי"ע לארה"ק, ונפגש עם אביו הרה"ק רבי דוד צבי שלמה זי"ע, הפגישה הנדירה עשתה בנפשו רושם עז בלתי נמחה. וכך כתב כעבור שנים בפנקס זכרונותיו, מחוץ לחדר ראיתי איך רבי שמעון מגיע אל החדר, באחת נעצר עומד על יד הדלת ופניו מביעות פחד איום, יראת הכבוד שאחזתו בחיל ורעדה, איה הקולמוס שיתאר עלי גליון, אינני יודע אם אדם העומד לפני מלך וקיסר, היה יכול לפעול בנפשו יראת כבוד עזה יותר מזו שראיתי אצל רבי שמעון בעמדו לפני אביו. סוף דבר התגבר על חרדתו הנוראה, וחצה את סף החדר, נכנס פנימה לאיטו, ועדיין כל גופו מרתת, צעד אחר צעד התקרב אל השולחן, עד שהגיע אל אביו וקבל הימנו את ברכת השלום, עם בקשה שישב על הכסא הסמוך. אכן, כיבוד אב.

הוסיף וסיפר הגה"ח ר' שמואל אהרן וועבער ז"ל כי פחדו של רבינו הרשנ"ן מאביו היה כה גדול עד שסרב לשבת ליד השולחן יחד עם החסידים, וכשהפצירו בו רבות ניאות לשבת בירכתי השולחן, בריחוק מופלג, ישב דומם בלא להוציא הגה מפיו, כאשר קרא לו אביו הרבי להגביה את כוס של ברכה וליתנה בידו לפני ברכת המזון, נפל עליו מורא גדול, וכל גופו רעד כקודח, אפילו זקנו רעד בלא הרף, ידיו רתנו כל כך שכמה פעמים נשפך כל היין מן הכוס והיו צריכים למלאותו מחדש.

בנו הרה"ק רבי משה מרדכי זי"ע ספר פעמים רבות מפי עדי ראייה, כי בשעה שהגיע אל רבינו הרה"ק רשנ"ן הידיעה המרה על סילוקו של אביו, והוא היה גולה באותה שעה בעיר קראקא, מיד קפץ ממקומו כנשון נחש וניתר באויר לגובה רב, ויספוק כף אל כף כשהוא זועק מרה דער טאטע איז שוין נישטא (האבא כבר איננו), ובתוך ימים אחדים הפך כל זקנו השחור את עינו והלבין כשלג (קובץ אור אברהם אלול תשס"ב ע' י"ד).

מעשה היה בימים מקדם אצל אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע שהיה כ"ק אאדמו"ר זי"ע מסור אליו ביותר להשגיח בכל צרכיו, שנה אחת בערב יום הכיפורים לא זזה מתחת ידו כפשוטו, כשהוא עומד על ידו לשרתו ולשמשו כל העת עד שלא היה סיפק בידו לטבול במקווה, והגם שכל בית ישראל מקפידים ביותר על טבילה זו (ומקורה בדברי הראשונים ע"י טור ס"י תרו), ולפנות ערב קודם 'כל נדרי' אמר לו אביו הרה"ק הרמ"מ 'טבלתי בעדך'...

ואי אפשר לתאר עד כמה היה מופלג בקיום מצוה זו, ולא זו מדברי אביו אפילו כמלוא נימה. ביום נישואי אחי אדמו"ר מוהרדצש"נ שליט"א לבתו של הרה"ק מ'תולדות אהרן' זי"ע (ח' כסלו תשל"ז), לקראת הזמן שנקבע לקבלת

פנים', אמר הרה"ק הרמ"מ זי"ע לאדמו"ר זי"ע שילך אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לקבל ברכתו, מיד קיים פקודת אביו, אלא שבבואו שמה לא נתנו לו להיכנס היות וה'בית ישראל' נח בחדרו, נשאר שם אדמו"ר והמתין לשעת הכושר, גם כאשר באו להודיעו שהמחותן כבר נכנס לאולם 'בנות ירושלים'... אמר להם אדמו"ר זי"ע איני זז מכאן בלתי ציווי מפורש מאבי... לא עבר זמן מרובה ויצא המשמש הרה"ח רבי בונם קורניק ואמר שהרבי שאל אם יש משהו בחוץ שמחכה להיכנס...

הנה דרכו של הרה"ק הרמ"מ זי"ע לשהות במשך 'תשעת הימים' דייקא בעיה"ק ירושלים. כליל תשעה באב היה מנהגו לראות ולהביט על 'מקום המקדש', באחת השנים (תשכ"ה) הלך אדמו"ר עם אביו אה"ז לשיבת 'בית אברהם' סלונים, כי באותם השנים היו יכולים לראות את מקום המקדש מהגג דשם. בהגיעם שמה כבר הורה השעון על השעות הקטנות של הלילה, וכל בחורי הישיבה כבר נמו את שנתם זה עידן ועדנים. אדמו"ר פגש באחד מחשובי הבחורים ה"ה הגאון רבי אברהם רובין שליט"א רב דרחובות, ושאל אותו, היכן אוכל לקבל את ה'מפתח' של הגג, אבי האדמו"ר מלעלוב נמצא כאן עמנו וברצונו לעלות הגגה. אמר לו הבחור, אינו תח"י, והכל ישינים כאן כאשר הנכם רואים, אך אדמו"ר שמצוות כיבוד אב היתה אצלו ממש כ'עשרת הדברות' - חמורות שבחמורות, לא הסכים לקבל 'תירוצים', והחליט לעשות ככל אשר יצטרך בכדי שה'מפתח' יגיע לידו תיכף ומיד, אך הבחור בשלו, אין לי את המפתח, ואיני יכול להעיר אף אחד מהבחורים. לא עברו כמה רגעים, והנה נפתחת אחת מדלתות חדרי השינה, וממנה יוצא בחור... מיד שאלו את הבחור, אולי יש לך מפתח של הגג, והלה מוציא מכיסו על אתר את המפתח... וכה סיפר, אותו בחור הממונה על המפתח איננו נמצא כעת כלל בישיבה (נסע לביתו), אלא שלפני יומיים עשה הלה סדר בחפצים שבכיסו אשר כבדו עליו מרוב משקל חפצים שהיו בו, ומסר לי את המפתח ועוד כמה חפצים שאשמור עליהם עבורו. ומדוע יצאתי מחדרי באישון ליל, כי זה זמן רב שהנני מתהפך על משכבי מבלי יכולת להרדם, והחלטתי כעת לצאת מעט מהחדר...

ומלבד מה שיש לראות כאן נפלאות ה'השגחה פרטית', עד כמה הקב"ה משגיח על עולמו להמציא לצדיק (וכי"ב לכל יחיד) את כל צרכיו, אף באישון ליל, מזה ב' ימים תמימים בטרם יצטרך לזה, כבר נטל את המפתח מהממונה שאינו עתיד להיות כלל בישיבה, ונתנו לידי חברו, שלחו לו נדודי שינה, העיקר שהמפתח יגיע לידי הנצרך לו ברגע הנכון, אך עוד נלמד לדידן בסוגיא דכיבוד אב ואם שהקב"ה מסייע לכל הבא להטהר - אחרי שהיה מוכן למסירות נפש בעד כיבוד אב ואם, הכינו לו הכל מן השמים למען יוכל להוציא לפועל את הנצרך.

ידוע דבר המעשה בבית המשפחה המפוארת, הרבנית והנכבדת, נכדיו של הגה"צ רבי שלמה זלמן אונסדארפער זצ"ל, שזקנם הרש"ז היה מגיד מישרים בפרעשבורג, וכל ימיו היה משתוקק לעלות לארץ ישראל בהשתוקקות עזה - דרך שארכה בימים ההם הלך ושוב כחמשה חדשים, אלא שמאחר ולא היתה הפרוטה מצויה בכיסו נשאר הדבר רק בגדר חלום ותקוות טוב, והיו כל יודעיו ומכיריו מכירים בצמאונו העז... שנה אחת בעצם יום הפורים ניגש אליו יהודי מעשירי העיר, ונתן לו כמתנה 'טיקעט' (כרטיס) לנסיעה לארץ הקודש, והיה אותו היום 'יום טוב' אצל רש"ז. מיד החל ב'הכנות' לקראת הנסיעה הגדולה, בהתקרב מועד נסיעתו נסע רש"ז לבית הוריו שדרו בעיר אחרת לקבל מהם ברכת הדרך טרם צאתו... בעודו מדבר עם אמו אמרה לו האם, טובה אחת קטנה אבקשך - מיד בהגיעך לארה"ק בתום ב' חודשים ומחצה, שלח נא אלי טעלעגרם (מברק) המודיע לי על בואך בשלום לארה"ק, וכך אוכל לישן ברגיעות יותר... מיד כשמעו דיבורים אלו הבין רש"ז שבמשך כל ימי הנסיעה לא תישן אמו ברוגע נפש, על כן נענה על אתר ואמר, הנני מבטל נסיעתי, אמרה לו אמו, ח"ו, וודאי שעליך ליסע אלא שתודיעני בהגיעך. אך רש"ז שהבין לעומקן של דברים מסר נפשו וביטל מיד את כל הנסיעה - עם כל השתוקקותו העזה ונפשו הצמאה לנסיעה זאת. מכאן נלמד עד היכן כיבוד אב ואם...

נוראות העידו על הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, שהזהיר את בניו שהיות ואימם הרבנית הצדקנית ע"ה נקראה בשם 'בת שבע' על כן שלא יזכירו את שם השעה 'שבע', שלא יאמרו את שם אימם (ואף שאין זה להלכה), אך הביטו וראו גודל הזהירות בכיבוד אב ואם...

עוד מסופר, שבאו לשאול את הגר"ח זצ"ל אודות איש מבני ישראל שהיה 'מנהל' תלמוד תורה ביד רמה והצלח מאד בדרכיו, לימים פתח בנו עוד ת"ת שהצליח למעלה מהמשוער, עד שחלק מההורים רצו להעביר את בניהם מהת"ת הראשון המנוהל על ידי האב לת"ת החדש, וצערו של האב הולך וגדל... ופסק הגר"ח שאסור לבן לקבל תלמידים שלמדו עד עתה אצל אביו, ואם אינו יכול לעמוד בבקשות ההורים - עליו לסגור את הת"ת ולחזור ללמוד בכולל...

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

והלכו לקנות את האבן מדמא בן נתינה שגם הוא היה נוהר מאד במצות כיבוד אב ואם, והיינו כי רק הנוהר במצוה זו היה יכול להשלים האבן בבית המקדש, מקום אשר השרה הקב"ה שכינתו.

ולא עוד אלא שגדול זכותו להציל את העולם כולו מן הפורענות, וכדאיתא בגמ' (סוכה מה:) שאמר רבי שמעון בר יוחאי 'יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו, ופירש רש"י, יותם בן עוזיהו - צדיק היה ועניו יותר משאר מלכים וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר (מלאכי א ו) 'בן יכבד אב', שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט את עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב' טו ה) 'ויוותם שופט' וגו' לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה הן אומרן בשם אביו. עכ"ל.

למען יאריכון ימים - אריכות ימים בעוה"ז ולעוה"ב

והנה גילתה התורה שכרו הטוב של מכבד אביו ואמו ואמרה 'למען יאריכון ימך', והגם שפירשו חז"ל

ואת אמך לזכור את יום השבת לקדשו, 'ללמדך שכל זמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אין חטא של חילול שבת ולא שאר שום כל חטא בא על ידו, ואם חטא נמחל לו'. ואכן מצינו ביוסף דכתיב בו 'ויעל לקראת ישראל אביו' (בראשית מו כט), ופירשו בעלי התוספות (נדפס בספר 'תוספות השלם' שם) 'פירוש, עלייה הייתה לו על שהלך לקראת אביו לכבודו, והלא הדברים קל וחומר, ומה יוסף הצדיק יסוד העולם זכה לעלייה בדרגתו הרמה על ידי קיום מצות כיבוד אב, כ"ש לאנשים פשוטים כערכנו שבודאי תתעלה נפשם ונשמתם ממצוה רבתי זאת.

שמעתי מהנאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, דאיתא בחז"ל ששלמה המלך זכה ל'מלכות' בזכות הידורו הגדול במצוות 'כיבוד אב' ככתוב באורך ב'מלכים' (א פרק ב) <sup>1</sup>.

וב'משך חכמה' (שמות כח ט) כתב, שלכן זכה בנימין שנפל קודש הקדשים להיות בחלקו ונחלתו, כי הוא לא השתתף במכירת יוסף ולא ציער את אביו, כי גדול שכר מצות כיבוד אב, ומוסיף רמז לכך, כי בירושלמי (פאה פ"א ה"א) מסופר, שפעם נאבד האבן 'ישפה' מן החושן שהוא היה אבנו של בנימין הצדיק,

1. סיפר הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע, שפעם שהה הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע בצל אביו הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע בשבת פרשת יתרו, וכאשר קרא ה'בעל קורא' את העשרת הדיברות הרגיש הרה"ק משינאווא את מעמד קבלת התורה בפועל ממש, ואף זכה לשמוע את הקולות והברקים שהיו באותו מעמד נשגב, באותה שעה הרהר לעצמו, שאם זכה להתגלות כזו בפרשת יתרו כשלא קרא אביו בתורה, ק"ו בחג השבועות שהוא הזמן של קבלת התורה והרה"ק מצאנז עצמו קורא בתורה שבודאי יזכה להשגות אלו וכאלו, ולכן החליט לשהות בצל אביו בחג השבועות, וכן הוה, אולם מה רבה היתה פליאתו שבעת הקריאה לא זכה לקבל את האורות שהרגיש בפרשת יתרו, וחשב לעצמו, דשמא היה עדיף לו להישאר בביתו לחוג את החג ביישוב הדעת, אך אז תפס הרה"ק מצאנז את מחשבתו ופנה אליו ואמר לו וכי מצות 'כיבוד אב' מילתא זוטרתא היא... כלומר שבביאתו קיים מצוה רבה ונשגבה, וזו חשובה יותר מכל האורות וההשגות שאדם משיג בהזדמנויות ובזמנים שונים.

2. וכך העיד ה'בית אהרן' על עצמו שזכה לכל מדרגותיו בזכות 'מצוות כיבוד אב'.

הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע אמר פעם, דעו לכם לכל מדרגה שהגעתי, וכל מידה נכונה שיש בי, הכל בזכות מצוות כיבוד אב ואם (מעשה איש ח"ד עמ' קצח).

סיפר יהודי אחד מחשובי קרתא דשופריא, מעשה שהיה לפני רבות בשנים עם הגאון המחנך הנודע רבי משה טורק זצ"ל, הלה היה נוהג להתפלל בכל יום שחרית עם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, ובכל יום ויום היה מתברך מעמו בברכת 'צפרא טבא'. יום אחד הביא ר' משה את תלמידיו (מת"א) אל החזו"א, בעת שהותם בחדרו ניגש אחד התלמידים אל ר' משה ורצה לשאלו בלחישה דבר מה, אמר לו ר' משה, 'דרך ארץ, כאן בעמדנו לפני החזו"א אין מדברים מאומה... לאחר מכן כשעבר תלמיד זה בין שאר התלמידים, עצר אותו החזו"א ושאלו מה שאלתך בני, שתק התלמיד תוך כדי שהוא מביט אל ר' משה... אמר לו ר' משה אם החזו"א מורה לך, שאל אותו ככל אשר תאוה נפשך, וישאל התלמיד היאך ובמה זכה הרב להיות 'חזון איש', ענה לו החזו"א בב' דברים: א. מעולם לא ביטלתי אפילו רגע אחד לריק. ב. מעודי נזהרתי מאד מאד במצוות כיבוד אב ואם. (וראה עוד במעשה איש ח"ד עמ' קצח).

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

יא

אין חקר, ולא נזכר רק 'סגולת' המצוה לאריכות ימים ושנים.

ואילו הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע ביאר (עיי' דרשות חת"ס, ח"ב דף שסב ע"ב), כי לפעמים יעלה על ראש הבן לחשוב שאין ראוי לו לבטל מזמנו כדי לשמשם ולכבדם שהרי בשעה זו אפשר לו לעסוק בתורה ש'תלמוד תורה כנגד כולם', ולבל יחשוש האדם לדבר הזה לפיכך הבטיחה תורה 'למען יאריכון ימך', כלומר שאם יבטל עבשו מזמנו יזכה שהקב"ה ישלים לו ימים ושנות חיים, ואז יוכל להשלים בתורה ותפלה מה שלא הספיק לעשות משום כיבוד אב'.

(קידושין לט:): שהכוונה בעיקר 'לעולם שבולו ארוך', כלומר לזכות על ידה לחיי העולם הבא, אך כבר איתא במשנה (רש מס' פאה) שהיא מהמצוות אשר אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה מלבד הקרן הקיימת לו לעולם הבא, והיינו שהמקיים מצוה זו יזכה לאורך ימים ושנים".

ובתב רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע, 'אמר יאריכון שמשמע מעצמם, ולא אמר אאריך ימך. אולי שירצה לומר כי מצוה זו סגולתה היא אריכות ימים מלבד שברה מה'ט, כי יש מצות שיש בהם סגולות נפלאות מלבד שכר אשר קבע להם ה', וזו גילה אותה ה', והיינו שעצם השכר לא נתפרש כי לגדולתה

ח. סיפר הרב אליהו דב קלור ז"ל שבימי בחרותו למד בישיבתו של הגאון רבי שלמה היימן זצ"ל בוויילנא, באחד הימים התפרסמה הידיעה שהגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע עומד לבקר בוויילנא ותהום כל העיר, כשהכל סחו בהתרגשות על הזכייה אשר נפל בחלקם לחזות בפניו הטהורות ואף להתברך מפ"ק, וכמובן שכל בני הישיבה הכינו עצמם לקראת קבלת פני הצדיק בתוך שאר עמך בית ישראל. אביו של הרב קלור שמע אף הוא אודות ביקורו של החפץ חיים, וחשש לגורלו של בנו שיצא בין ההמונים ואולי ח"ו יינזק מרוב הצפיפות וההמון הנרגש, על כן מיהר לשלוח לו טעלעגראם (מברק) בו הודיעו נחרצות, שהוא אוסר עליו לצאת לקבל פני הח"ח. ואכן בהגיע יום המיועד נהרו כל שמונים הבחורים לרחוב העיר, ורק הוא נשאר בגפו בהיכל הישיבה, כשהוא מקיים במסי"נ מצוות כיבוד אב. כעבור זמן מה חזרו כל הבחורים בהתרגשות עצומה ובששון ושמחה, כשהם מספרים לו שזכו לקבל ברכת הכהן הגדול מאחיו מרנא החפץ חיים לזכות לאריכות ימים. באותה שעה נתכרכמו פניו והרגיש הפסד בליבו, וכי מילתא זוטרתא היא לקבל ברכה כגון זו מאת הח"ח בעצמו, ומדוע נגרע חלקו, באותה שעה העלה ע"ג הכתב את שמותם כל 80 בני הישיבה. עברו שנים רבות וארוכות, וכבר בא ר' אליהו דב לגיל 95 שנים, נענה ואמר לנכדו - היום נלב"ע לבית עולמו השריד האחרון מכל שמונים הבחורים שזכו לקבל אותה ברכה, ואבדלחט"א נשארתי עדיין בחיים עלי אדמות, והאריך עוד ימים כג' שנים כשהוא בבריות גופא, מהלך על רגליו בלא עזרת מקל ואף לא כהתה עינו ולא נצרך ל'בתי עינים' (משקפיים). הוסיף בעל המעשה לומר, לשם מה אני מספר לך כל הדברים האלו, למען תדע, כי האף אומנם שאין ערוך לגדולת ברכת הכהן הגדול מאחיו - החפץ חיים, מ"מ 'ברכת התורה' עדיפה הרבה יותר מברכת הצדיק הגדול ביותר, שאכן כולם זכו שנתקיים בהם ברכתו של אותו קדוש עליון, אולם אני לא נתברכתי ממנו כי לא הלכתי וקיימתי בעצמי מצוות כיבוד אב, על כן זכיתי לקבל את ברכת התורה 'למען יאריכון ימך'.

ט. עוד יש להביא מה שכתב ב'פירוש הטור הארוך' לבאר מה שנאמר 'יאריכון ימך' ולא 'יאריכו', כי הכוונה בזה גבי האב והאם, שהם מתפללים לה' שיאריכו ימך, וכלומר, שאם תכבדם כראוי אזי הם יתפללו על אריכות ימך בכבדי שתוכל להמשיך לכבדם...

י. וכך מתאמרא משמיה של הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע שהיה אומר שיש לכל אדם קצבת 'שנות חיים' בזה העולם, וכל אותן השנים שהבן עוסק בכיבוד אביו ואמו אינן נכללות לו מכלל שנות ימי חייו, ויאריך ימים יותר כדי להשלים לחיות משך מספר השנים שנקבע לו (הובא בויתר דוד (להרב הארפענעס) חלק כיבו"א פתיחה עמ' לג).

מעשה מבהיל שמעתי מהאי גברא יקרא הרה"ח רבי מרדכי מושקוביץ שליט"א מעי"ת אשדוד יצ"ו, אשר רעייתו הצדקנית ע"ה נלב"ע אחר שהיתה חולה במשך ארבע שנים במחלה הנוראה, והנה, בעיצומם של ימי ה'שבעה' התקשר אליו הרופא שטיפל במנוחה ע"ה, ואמר לו, איני נוהג להתקשר לנחם אבליים כי הנני עסוק ביותר, אך כאן הייתי מוכרח לנחם, כי האי איתתא לימדה אותי 'פרק נאמן' באמונה ובטחון (וכלשונו, 'היא עשתה לי בית ספר באמונה ובטחון', פתגם השגור בפי העולם כמי שרוצה לומר שלמד 'שיעור הגון'...), והוסיף לומר כי הגם שאינו נמנה על גדולי המאמינים בה' אך נוכח לראות בביורר 'אכן יש אלוקים במקום הזה', וסיפר שכאשר הגיעה אליו לראשונה לפני ארבע שנים אחר סדרת בדיקות ראה את מצבה שהוא בכי רע רח"ל, ונאלץ לבשר לה כי לא נשאר לה לחיות אלא שישה

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

עוד יש ללמוד מהא דאיתא במדרש (תנחומא קדושים טו) 'אמר הקב"ה מי הקדימני ואשלם וכו', מי הוא זה שהקדים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים, והרי שבזכות כיבוד הורים זוכים לבנים, ולא עוד אלא שבמדרש 'משנת רבי אליעזר' (פרשה המישית) איתא על הפסוק (תהלים מה יז) 'תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ' - 'רבי יהודה אומר, בשכר כבוד שכבדת אבותיך תראה בניך, יכול הדיוטות, ת"ל תשיתמו לשרים בכל הארץ, והיינו שזוכה לבנים מהוגנים. וכן הובא ב'מדרש תלפיות' שזוכה לבנים זכרים הגונים וצדיקים<sup>2</sup>. ומה נפלאה בזה מליצתו של ה'פלא יועץ' (ערך כיבוד אב ואם) 'ולפום צערא אנרא, ואוכל פרות בעולם הזה שיהיו לו בנים מהוגנים, שאילו לא היה אלא שכר זה דיו ליגע בעשרים צפרניו כדי לזכות לזה.

למען ייטב לך - רוב השפעות הטובה בכל העניינים עוד נאמר בשכר המצווה 'למען ייטב לך', והדברים כפשוטם, כי אין גבול לריבוי הטובה הנשפעת על האדם בכל העניינים הנצרכים לו אם הוא מכבד את אביו ואת אמו כדבעי. וכן איתא ב'פסיקתא' (בראשית א ט) שכל המכבד את אביו ואת אמו, הקב"ה מאיר לו בעולם הזה ובעולם הבא<sup>3</sup>.

מובא בשם הו"ל, שאמרו על רבי חלפתא, שתדיר היה מעיין ובודק על הצטרכויותיו של אביו, והיה ממלא אותם בטרם יבקשם אביו מעמו - ונהנו עמו מן השמים 'מידה כנגד מידה', ונתקיים בו מקרא שכתוב 'והיה טרם יקראו ואני אענה' (ישעיהו סה כד) - ומילאו מן השמים כל משאלותיו לטובה ולברכה בטרם פתח פיו לבקש ולהתפלל על מבוקשו.

שבועות, והיא לא אבדה עשתונותיה לשמע בשורות איוב כאלו, אלא בקור רוח אמרה לו, יש לי 'ביטוח'... לתמיהת הרופא מה יועיל ביטוח במקום הזה, אמרה, הנני 'מחזיקה' בביתי את אמי הזקנה וסועדת אותה בנאמנות, הגם שהדבר עולה לי בקושי עצום כי כה גדלה חולשת האם עד שכבר אינה מכירה אותי ואת יו"ח... ואכן, חייה ניתנו לה במתנה כשבכל אותם ארבע שנים המשיכה לדאוג במסירות נפש לאמה הישישה (עד שבחודש האחרון לחיי האם, כאשר ה'עובדת הזרה' נסעה ל'חופש' במקום מגורה במדינת הודו - מילאה את מקומה בשלמות כשהיא עצמה כבר כמעט ללא גוף, אלא רק בכוחות הנפש והנשמה הגדולה שבקרבה) וכל זה כשהיא נוטלת בכל יום 'כדור' פשוט המחזיק אותה בין החיים.

והנה לאחר שנפטרה האם ע"ה מצא הרופא שהכדורים פסקו מלפעול את פעולתם ומיד החלו בטיפולי כימותרפי', אמנם למגינת לב לאחר שישה שבועות נפטרה גם הבת החולנית. והיה זה לפלא כיצד נשארה בחיים כנגד כל 'נבואות' הזעם, אך הפלא שבתוך הפלא, כי אכן צדקו דברי הרופא שישה שבועות נשאר לה, אלא ש'מניין' השבועות החל אך ורק לאחר פטירת האם - כשנגמר ה'ביטוח'...

יא. הגה"ק ה'חפץ חיים' היה יתום מאביו, ואמו האלמנה התחתנה בשנית, לאותו בעל היתה בת מאשתו הראשונה, וכשהגיע החפץ חיים לפרקו, הציע אביו חורגו את ביתו מאשתו הראשונה, שתזכה להיות כלתו של העילוי הצעיר, אלא שבימים ההם הוצעו לחפץ חיים הרבה הצעות נכבדות, שידוכים של בנות עשירים מופלגים, שהבטיחו להחזיק אותו על שולחנם, ואחיו הגדול של החפץ חיים רצה לעכב את השידוך הנ"ל עם אביו חורגו, מאחר שלא היה 'בעל יכולת'.

כששמע החפץ חיים שסיפור זה עלול להפריע בשלום בית בין אימו ובין אביו חורגו, לא רצה לשמוע בשום אופן שידוך אחר, וכך נגמר השידוך בסייעתא דשמיא. לעת זקנותו נענה החפץ חיים, שרק בזכות הרבנית הצדקנית זכה ללמוד תורה ולחבר חיבורים, מפני שלא היו לה 'השגות' בעולם הזה, ותדיר היתה תמיד מסתפקת במועט ולא דרשה שום דבר מענייני העולם הזה, וכך היה יכול ללמוד בשלווה. ואילו היה נושא אישה שאינה מסתפקת במועט, אמנם, היה סמוך על שולחן חותנו הרבה שנים, אבל כאשר היה נגמר זמן זה, הרי היה עליו לדאוג לפרנסת בני ביתו, ובדרך כלל, מי שהתרגל לחיות בעושר, איננו יכול לשנות מהרגלו, ואז היה מוטרד ממחיתו... ולא היינו זוכים לכל ספריו הקדושים של ה'חפץ חיים', וכל זה בזכות 'כיבוד אם' ששמר על שלמות ביתה.

יב. מסופר על רבי חיים וורמייז זצ"ל שהיו לו שלשה בנים, ואלו הן, א. בצלאל ב. יעקב ג. הלמן. הבנים שנפשם חשקה בתורה ביקשו רשות מאביהם לנסוע לפולין ללמוד תורה אצל הגה"ק המהרש"ל רבי שלמה לוריא זצ"ל, רבי חיים הסכים לשלוח את שני הבנים הצעירים יעקב והלמן, אולם את בצלאל הבכור לא הסכים לשלוח, ואמר לו שהוא ישאר אתו, וכן היה, יעקב והלמן נסעו לפולין, שם למדו תורה מפיו של המהרש"ל ואילו בצלאל נשאר עם אביו לשמשו.

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

יג

זוהו לשון רבינו בחיי ב'כד הקמח' (ערך כיבוד אב ואם), גדול כח מצות כבוד אב ואם, והיא מצוה בחונה כזהב, והבריות רואים לעין כי יש בשברה פירות בעולם הזה, או בשלוחה והצלחה שיוסיף לו השי"ת בכל מעשיו<sup>יג</sup>, או באריכות ימים, והוא השכר הקבוע במצוה הזאת.

כלל הדברים הוא כדאיתא ב'תנא רבי אליהו' (רבא פכ"ו) הא למדת כל המבקש ימים ושנים ועושר וכבוד וחיים ארוכים בעוה"ז ולעוה"ב חיים שאין להם סוף וקץ ותכלית, יעשה את רצון אביו שבשמים ואת רצון אביו ואמו<sup>יג</sup>.

לאחר שמילאו כרסם בש"ס ובפוסקים חזרו השנים אל אביהם, בצלאל האח הבכור שמח לראות בגדלותם של אחיו שהיו גדולים בתורה וביראה, אולם יחד עם זאת הצטער על כך שהוא עצמו לא זכה ללמוד תורה מפי המהרש"ל, למרות שהתברך בכשרונות מעולים, ראה האב ר' חיים בצערו של בנו ובירכו מאחר שביטלת רצונך מפני רצוני וקיימת מצות כיבוד אב, יהי רצון שיצאו ממך ארבעה בנים שיאירו את עיני ישראל בתורתם.

ואמנם ברכתו של האב התקיימה במלואה, לרבי בצלאל נולדו ארבעה בנים שהאירו את העולם בתורתם שמוותיהם מפורסמים עד היום בקרב עם ישראל (מה שלא זכו לכך שני אחיו האחרים), ואלה הם, רבי חיים אב בית הדין בפרידנבורג ה"ה בעל 'ספר החיים' לאחי המהר"ל, רבי סיני אב בית הדין וראש הישיבה במהרין, רבי שמשון אב בית הדין בקרמניץ ורבי יהודה ליוואי הלא הוא המהר"ל מפראג המפורסם בגדולתו בכל קצווי תבל.

ומכאן 'תשובה' לכל מי שרוצה להשתמט מכיבוד אב ואם בתואנה שנפשו חשקה בתורה, כי מלבד שמצוה שאי אפשר להעשותה על ידי אחרים דוחה תלמוד תורה, הרי לעולם לא יפסיד מכיבוד הורים, ואדרבה בזכותה יזכה להצלחה בתורה וסייעתא דשמיא.

וכך מובא בספר תפארת היהודי (אות קמא), פעם אחת היה לומד הרב הקדוש היהודי ז"ל עם תלמידיו הגאונים הקדושים שיעור גפ"ת, והיה לומד שם גם כן בחור מופלג מעיר פרשיסחא, והבחור ההוא היה יתום מאביו רחמנא ליצלן. פעם אחת באמצע הלימוד התחיל הרב הקדוש להעמיק בעיון באיזה עניין שהיה קשה לו, ומחמת שהבחור ידע דרכו בקודש, שבכל פעם שהוא מתחיל לעיין ומקשה איזה קושיא עצומה בעת השיעור אז הוא שוהה איזה שעה בעיונו בדביקות עצומה בתורה, לכן הרהיב הבחור עוז בנפשו, לילך לבית אמו לאכול, כי היה לו חלישות הלב. אחר אכילתו בחפזון קם במהירות לרוץ לחזור לבית הרב הקדוש. כאשר כבר אחז בדרכו, קראה לו אמו שיעלה לעליית ביתה ויוריד לה חבילת שחת שהיתה צריכה אז, ולא רצה לילך בחזרה, כי היה נחפז אולי כבר התחיל רבו הקדוש ללמוד, אבל באמצע הדרך נתישב בלבו, הלא עיקר הלימוד היא רק לשמור לעשות ולקיים, וכעת כאשר בא לידו מצות כיבוד אם לא יקיים... לכן רץ במהירות ועשה רצון אמו, ורק אח"כ חזר לבית רבו, כאשר פתח הדלת של בית הרב הקדוש היהודי זלה"ה, אז הקיץ הרב הקדוש מעיונו, וקם מלא קומתו, ונתמלא שמחה ויישב את כל הקושיות באר היטב. אחר כך שאל את הבחור, איזה מצוה עשה כעת, מחמת שבהכנסו אז ראה את האמורא הקדוש אביי שנתלווה עמו, ותיכף נתיישר לו הקושיא.

וסיפר לו הבחור כל המאורע. ואמר הרב הקדוש לתלמידיו שזה היה מחמת שאביי לא היה לו אב ואם, כידוע שלכן נקרא שמו אביי על שם הפסוק (הושע יד ד) א'שר ב'ך י'רוחם י'תום', ולכן דרכו שאצל מי שמקיים מצות כיבוד אב הוא נתעבר בו והולך עמו להיות לו חלק במצוה. והוא הגיד לו את התירוץ על הקושיא.

וללמדנו, כי מי שחושש על ביטול תורתו, על ביטול מהויות אביי ורבא, כאשר בא לעזר אביו ואמו בנקיון לפסח ובכל השנה כיו"ב, ידע כי דייקא בזכות מצוה זו יבוא אביי בעצמו אליו, ואדרבה יזכה להוסיף בתורה, לא להיפך.

יג. עוד איתא שם (פ"ט"ז) שנח ניצול מגזירת המבול מפני ש'היה זן את אבי אביו וכל אבותיו שהיו באותה שעה', ומכאן נתעורר אף אנו לשים על לב גודל החיוב לכבד גם את זקנינו, אבי אביו ואבי אמו...

יד. מעשה היה באיש יהודי ת"ח מופלג 'מרבין תורה' לעדרים שהיו לו ג' בנים מבוגרים מאד, מגיל 27 ועד 23, ובעסקם ב'פרשת השידוכים' לא ראו כל קץ ותכלית להמתנתם, ובבושת פנים חיכו ל'פדיון נפשם' והיה צערם וצער ההורים הולך וגדל מידי יום ביומו, והנה, יהודי זה מקום מגוריו רחוק מאד מבית אביו, ואעפ"כ היה עוזב בכל לילה את עיסוקיו הרבים (בהפצת תורה וכל המסתעף מזה) ועושה את הדרך הארוכה שמביתו עד לבית הוריו לבקרו על אף טלטולי הדרכים והטירחה הגדולה שבדבר. לפני כמחצית השנה הוצרך האב עזרה וסיוע רפואי... מתחילה הפקידו תפקיד זה בידי כמה עוזרים ולא עלתה עזרתם יפה כפי הנצרך, רק אותו הבן עשה מלאכה זו בנאמנות ובאופן הטוב ביותר, על כן שינס מתניו להוסיף שעות על משמרתו דמקדמת דנא, ובכל יום ויום נסע מביתו המרוחק

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

וכה כתב בספר 'מאה שערים' (שער טז) שהמקיים הגה"ק רבי חיים פאלאנאי זי"ע כתב בספרו נפש כל מצוה זו לא יאונה לו כל רע, ונאמן הוא חי (ערך כיבוד) 'כי אביו ואמו הם יותר טוב מקמיע בעל הגמול לשלוח מלאכיו לפניו ולהצילו', ואילו לשמרן'.

(בשני אוטובוסים) וטיפול באביו כדת וכנכון וחוזר לביתו כשכוחותיו בל עמו, לא עבר חודש ימים ובנו הגדול מבין ג' הבנים המבוגרים בא בקשרי אירוסין, אחר ב' ימים בלבד באה ישועת הקטן, ועדיין לא נגמרו ימי 'שבע הברכות' של השני נושע השלישי כיו"ב בסימן ובמזל"ט, וכל השלושה זכו בזיווג הגון לכתחילה שבלכתחילה, וזהו פירוש נוסף להא דאמרה תורה 'למען ייטב לך'.

לפני כמה שנים (אדר תשע"ח) נאלץ בחור חשוב מעי"ת מודיעין עילית יצ"ו לעבור ניתוח מסובך ברגלו, ונכנס לבית החולים 'זיו' בעיה"ק צפת שם היה רופא מומחה באותו התחום, ונקבע זמן הניתוח ליום שישי עש"ק, וכבר עשו את כל ההכנות, ואף הבחור חדל מלאכול ולשתות (שכן הניתוח צריך להיות ב'צום', וכידוע), ושהה הבחור בחדר הניתוחים כמה שעות, אך משום סיבה כלשהי נדחה הניתוח מרגע לרגע משעה לשעה, לאחר כמה שעות חזרו והעלו אותו ל'מחלקה האורתופדית' (חדרי אשפוז) וכבר קידש היום, פנתה אליו אמו שעמדה על ידו ואמרה לו 'חיים', בוודאי הינך רעב ותשוש, על כן אל תמתין עלי אלא עשה 'קידוש' ותסעד את ליבך, השיב ה'בן יקיר' ואמר, ברצוני לכבד אותך ולסעוד עמך בצוותא, על כן אמתין עד שתגמרי להתפלל ואז אעשה קידוש, בינתיים גברו ייסוריו ושתק ולא אמר מאומה, ולפתע הגיע הרופא הגדול והודיע כי ניתן לעשות עכשיו את הניתוח המיוחל (שהיה בו סכנה והותר לעשותו בשבת), ומיד שאלו אותו האם כבר אכל משהו, שאם כן אי אפשר להרדים במצב כזה, והשיב שעדיין לא אכל, מיד הרדימוהו וטפלו בו כמה שעות, ולמחרת 'גילה' לו הרופא שאם לא היו עושים לו את הניתוח בליל שב"ק אזי היה מאבד את רגלו ח"ו לצמיתות... ורגלי חסידי' ישמור ה' בזכות אותו 'כיבוד אם' שלא לאכול לבדו, ואותה המתנה לאמו היא שהצילה לו את רגלו...

טו. שמעתי מבעל העובדא אברך משכמו ומעלה, מה שראה בעיניו את קיום הבטחת הקרא 'כבד את אביך ואת אמך... למען ייטב לך', וכך הוא מספר, לפני כמה שנים נסעתי לחודש ניסן מביתי שבעי"ת בני ברק, לשהות

בחג החרות בצל ההורים הדרים בעי"ת מאנסי יצ"ו, בית האכסניה שלי היה סמוך לביהמ"ד סאטמאר (ברחוב monsey blvd) בסמיכות לרחוב מייפל עוועניו, באסרו חג פסח בהתקרב זמני לחזור הביתה לארה"ק, ראיתי שנשאר לי שעה אחת עד צאתי מן העיר, וחכתי בדעתי לגשת אל ציון הקודש של הרה"ק מרימניץ, או לעלות לבקר שוב את אבי, והכרעתי בעצמי לקיים כיבוד אב, עליתי למעונו, כשחשבתי שאתעכב שם דקות ספורות, אך משום מה החל אבי לבקש ממני עזרה בענין פלוני, לסדר כאן ולעלות שם, מה אומר ומה אדבר (בעוונתי הרבים) היה נראה לי שהוא מבקש ממני דברים של מה בכך, ובכל זאת עשיתי הכל בסבר פנים יפות, ועזרתי לו ככל שנתבקשתי, עד שגמרתי וקבלתי ממנו ברכת הדרך ויצאתי מביתו.

בצאתי ראיתי על השעון שיש לי עדיין רבע שעה פנויה, על כן ירדתי בהמשך רחוב מייפל לחנות 'הצלחה גארסערי', מאחר שחיפשתי כבר בכמה חנויות איזה דבר מאכל שהייתי צריך לבניי ולא מצאתי כיוון שהוא חמץ ועדיין לא הגיע לחנויות האחרות. והנה לפליאתי, מיד בהכנסי שמה, שמעתי מכריזים בקול (ברמקול) האם יש כאן מישהו שקוראים לו בשם ש... והיה זה שם משפחתי (שם משפחתי אינו נפוץ מאד), נגשתי מיד לאפיס, ולתדהמתי מצאתי שם את בני הקטן, אשר בקושי מלאו שש שנים, ואחר בירור הבנתי שהילד יצא מהבית - ושוטט בעיר שאיננה מוכרת לו כשגם שפת הענגליש איננה מוכרת לו, הוא ירד את כל רחוב מייפל עוועניו, וכבר עבר את הצלחה גראסערי, ונכנס לאזור שבו דרים גויים רבים, ובנס עבר שם איש מבני ישראל, ששאלו מה הוא מחפש, ואמר לו שאביו הלך לקנות... (איני יודע על סמך אמר זאת, מן השמים הכניסו לו את הדיבורים הללו) והאיש הביאו לחנות 'הצלחה' הקרובה לאותו מקום באותו רגע שגם אני נכנסתי לשם.

מששבה רוחי בקרבי, עשיתי חשבון, אילו לא הלכתי לבית אבי, בוודאי לא הייתי מגיע לאזור של 'הצלחה' (ורק בזכות שעליתי לבית אבי שהוא באותו אזור הייתי שם) ומי יודע מה היה עולה בגורל בני בסביבת הגויים, מתי ואיך היינו מוצאים אותו, אחרי שעות של עגמ"נ וכו' וכו', וגם, אילו לא היה אבי מעכב אותי 'סתם' בדברים של 'מה בכך', כבר הייתי מזמן מסיים את הקניה ב'הצלחה', ורק בזכות שאבי עיכב אותי... במשך ג' רבעי שעה, הגעתי ברגע המדויק שהכריזו את שם בני.



בן יכבד אב - הזהירות במצות כיבוד אב ואם השתחוה אליו, ובגין כריעה זו נגזר על יוסף שיהיו נוראות מצינו ב'תרגום יונתן' (בראשית מו כט), כי בשעה שהניע יעקב למצרים לא הכיר את שליט מצרים - ולא ידע כי הוא יוסף בנו לכן 'כיבוד אב ואם', להזהר במשנה זהירות" בכוונה

טז. מעשה באחד מאנשי ירושלים שחלה במחלה קשה רח"ל ולא מצאו הרופאים מזור ותרופה, והחליט לנסוע לבני ברק אל ה'חזון איש' לקבל ברכתו, באותם הימים היתה ה'נסיעה' מירושלים לבני ברק קשה וארוכה, כי הוצרכו להתגלגל מאוטובוס לאוטובוס, גם 'מעות' להוצאות הנסיעה לא היו בידו ורק כעבור כמה ימי עבודה הצליח להשיג, אחר הדברים האלה, כשכבר נכנס אל החזון"א ושפך לפניו צרתו, שאלו החזון"א כמה עלתה הנסיעה והשיב לו כך וכך, נענה לו החזון"א, הן מקרא מלא דיבר הכתוב 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך', וכי הוצאת מימך עבור אביך חמישית מהסכום אותו הוצאת עבור נסיעתך הנה, שהיא רק ספק ספיקא, ספק אם תצליח להיכנס לביתי, ואפילו אם תקבל ברכתי מאן יימר שהיא תישא פירות... מדוע עזבת את ה'וודאי' ונתפסת ל'ספק ספיקא' (הובא במעשה איש ח"ז עמ' צח).

ומן העניין להביא דבריו הנפלאים של ה'ספורנו' על הפסוק (בראשית לב א) 'וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם', וז"ל, כבר אמרו 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך' (ברכות ז), אמנם סיפר ברכת לבן לבנותיו, להורות שברכת האב אשר היא על בניו 'בכל נפשו' בלי ספק, ראוי שתחול יותר בסגולת צלם אלוקים המברך, כאמרו (בראשית כז ד) בעבור תברכך נפשי. עכ"ל. על כן העצה היעוצה - במקום לתור אחר ברכות וישועות במקום פלוני ואלמוני, ילך כל אחד אל בית אביו ויתברך ממנו, כי אם על ברכתיו של לבן הרשע שביקש לעקור את הכל הדברים אמורים, קל וחומר לבני ישראל הכשרים.

יז. הגר"י טרעגער זצ"ל פנה פעם במכתב אל חותנו הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, בענין מה שביקשוהו להכריע בדבר מריבה שפרצה בין אב לבנו שיש ברשותם מפעל, ורוצים לחלוק ואינם יודעים היאך וכו', ענהו הגרש"ז, חתני היקר, אם אתה לו שמעני - סלק עצמך מתוך 'דין' זה, כי ענינים אלו (שבין אב ובנו) הרי הוא 'החמורה שבחמורות', על כן משוך ידך תיכף מכל זה העניין.

פעם אחת נסע הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ברכבת עם אמו הרבנית ע"ה, הוא היה יושב בקרון אחד עם אנשים מבני המשפחה בעוד היא יושבת בקרון סמוך עם נשים אחדות שנתלו אליה, תוך כדי נסיעה נטל רבינו את ידיו לסעודה אכל סעודת הצהריים ובירך ברכת המזון, כעבור רגע קט נכנסה אמו אשר לא ידעה שכבר אכל, ואמרה לו, 'עליך לאכול', מיד קם וניגש בשתיקה אל צרור מטלטליו (מזודה), הוציא מתוכה פת לחם, נטל ידיו שנית, ואכל ובירך כדי לקיים מצות כיבוד אב ואם. לא עלתה על דעתו כלל שיגיד לאמו 'זה עתה אכלתי' (ראש גולת אריאל).

פעם אמרה בתו של הגה"ק הסטייפלער זי"ע לאביה 'לחיים כואב הגב', הוא חשב שהכוונה לבנו רבי חיים, הלך לביתו וציווהו לשכב במיטתו, נשכב רבי חיים והסטייפלער טיפל בו במסירות כדי להקל מעליו את 'כאביו', והורה לו לשכב כך עד הבוקר.

כששב לביתו הוברר להסטייפלער שהכוונה הייתה לבעל נכדתו, עלתה בת שחוק על פניו, ואמר רבי חיים עלול לשכב כך עד הבוקר, חזר מיד לבית בנו הגר"ח, ואמר לו, אתה יכול לקום...

אגב אורחא, ידוע שהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, שח בימי חרפו לאיש ממקורביו, ואמר לו, מובא בספרים שכל יהודי מחוייב לאחוז לכל הפחות במצות עשה אחת ומצות לא תעשה אחת, אשר יקבל עליו לקיימן בשלמות ממש ובכל מצב שהוא, אפילו אם צריך לזה מסירות נפש, אני קבלתי על עצמי את העשה 'כבד את אביך ואת אמך' ואת הלאו 'מדבר שקר תרחק'. שאלו המקורב, מה ראה לבחור באלו דוקא, השיב הרה"ק כי המה הקשות ביותר (ראש גולת אריאל).

יח. סיפר הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, לאחר שסיימתי את כתיבת הפירוש 'השם אורחותיו' לספר ארחות חיים, כתבתי את ההגהות עליו כדי לשלוח אותן לבית הדפוס, אלא שאז שכבתי חולה במיטתי ולא יכלתי לגשת לבית הדפוס. באותו זמן נכנס אבי זצ"ל לבקרני בחוליי, ובין הדברים סיפר לי שהוא הולך לבית הדפוס עם ההגהות על ספרו שלו. סיפרתי לו כי גם לי יש הגהות לספר שסיימתי לכתוב, וכאשר שמע זאת אמר לי שאתן לו אותן, והוא יעבירן למדפיס. עשיתי כדבריו, ומסרתי לו את ההגהות, והוא העבירן לבית הדפוס. אבל למרבה הפלא ארך זמן ההדפסה

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו, בני, כמוך ירבו נזורי נזירות בישראל'.

ובמה דקדוקים יש במעשה זה, הלא מדוע הזכיר הש"ס שהיה הנזיר מן הדרום, מה נפק"מ לנו מהיכן בא ומה מקורו ושורשו, גם צריך להבין מאי קאמר 'למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך', מה ענין גאות להכא, הרי רצה להכשילו בדבר עבירה מגונה, כמו כן יש לדקדק מה שהשיב הנזיר 'רועה הייתי לאבא בעירי', מדוע פירש שהיה רועה לאביו ולא לאדם אחר, ועוד למה הדגיש בעירי, מאי שנא אם היה זה במקומו או בעיר אחרת.

ומפרש המהרש"א (שם בחידושי אגדות), שאותו נזיר היה תלמיד חכם מופלג שמחמת ציוויו של אביו היה רועה את צאנו, והיינו דקאמר 'מן הדרום' - הרומז לחכמת התורה כאמרם (ב"ב כה:): 'הרועה שיחכים ידרים'. וכששאלו רבי שמעון הצדיק מה ראית להשחית את שערך זה הנאה, השיב האיש 'רועה הייתי לאבא בעירי', שאבי ציוה עלי לרעות צאנו, ואע"פ שהייתי 'בעירי' - במקום שכולם מכירים אותי ויודעים גדלותי בתורה לא סרבתי לבקשתו, אלא הלכתי לקיים רצונו. פעם אחת 'הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי' - שראה את צורתו במים, 'ופחו עלי יצרי וביקש למורדני מן העולם', כי התבוננתי לחשוב עד כמה הנני גדול בתורה, 'וכי איש כמוהו במעלת החכמה ויפה עינים יהיה רועה'... כאומר, כיצד אינו מיושב אוהל המרביצים תורה לעדרים, ובזאת ביקש היצר הרע זה המלאך המות (ב"ב טו:): 'למורדני מן העולם', כי סגולת מצות כיבוד אב היא 'למען יאריכון ימך', והוא רצה לבטל אותו מלקיים מצוה זו, לפיכך 'אמרתי לו רשע למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד

הורים" אשר עונש המזלזל בהם נורא, ועווננו גדול מנשוא, ומאידך כל המכבדם בכבוד הראוי, זוכה לברכת התורה הקדושה.

ועד היכן הדברים מגיעים יש ללמוד מהדברים המבהילים דאיתא בזוה"ק (סו"פ ויצא, קסד:): 'ואף על גב דרחל איהי עבדת לאעקרא ליה לאבוקה מפתר עבודה זרה, אתענשת. דלא רביאת ליה לבנימן, ולא קיימא בהדיה שעתא חדא, בגין צערא דאבוקה, אף על גב דאתפונות לטב. - שאע"פ שרחל היתה כוונתה לטובה כשגנבה את התרפים מלבן, להפרישו מע"ז, מ"מ נענשה שלא גידלה את בימין ולא היתה עמו בעולם אפילו שעה אחת, בגלל צערן של אביה. והדברים נוראים, שהרי אין לנו שמץ השגה ברחל אמנו, שרק בזכותה אנו עתידים להינאל, וכמו שאמר לה הקב"ה 'מנעי קולך מבכי, כי יש שכר לפעולתך ושבו בנים לגבולם', ומה עוד שהיתה כוונתה לטובה, לאידך נתבונן, מי היה אביה - הלא הוא לבן הארמי שביקש לעקור את הכל, ואף על פי כן נענשה כ"כ ממפני שציערה את אביה.

והנה איתא בגמרא (נדרים ט:): תניא אמר רבי שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד [כי בדרך כלל מתחרט הנזיר על נזירותו כשנטמא, זולת כאשר כוונתו לשם שמים באמת, דומיא דעובדא דידן], פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתו שהוא יפה עינים וטוב רואי, וקוצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו, בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה, אמר לי, רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו עלי יצרי וביקש למורדני מן העולם, אמרתי לו, רשע, למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד

של הספר כמה שנים - דבר לא מקובל ולא שגרתי, כשדברתי על כך עם אבא זצ"ל, אמר לי ההדפסה התעכבה כי שלחת עמי את ההגהות לבית הדפוס. שאלתי אותו, הרי לא בקשתי מאבא לשלוח את ההגהות רק ספרתי עליהן והאבא בקש מעצמו שאמסרם לו, ענה לי אבא בכל זאת לא היית צריך לשלוח על ידי (דרך שיחה).

יט. כידוע היה הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע רק פעם אחת אצל מרן הבעש"ט הק' זי"ע, בערוב ימיו אמר שאילו היה נוסע אפילו רק פעם אחת נוספת אל הבעש"ט היו בני ישראל נגאלין בביאת גואל צדק, אלא שנמנע מליסע פעם נוספת מאחר שאביו ציווה עליו שלא יסע עוד, שאלוהו תלמידיו, רבי, וכי לא היה עדיף לעבור פעם אחת ויחידה 'עבירה לשמה', ובכך הייתם מביאים סוף וקץ לגלויות ישראל עם כל הצרות הכרוכים בהם, נענה הרה"ק רבי מיכל'ע ואמר, 'לא מחכמה שאלתם על כך', כי אם הייתי מפר את ציווי אביו והייתי משים פעמי אל ביתו של הבעש"ט זי"ע, שוב לא הייתי אותו 'מיכל'ע' (שהרי עברתי על רצון אבי) והייתי מאבד את מדרגותי ושוב כבר לא היה בכוחי להביא את משיח.

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

ז

למשא כבוד על הבנים, והכיבוד יכבד עליהן, לכך קבע שכר המצוה הזאת 'למען יאריכון ימך', כלומר עליך לכבדם<sup>21</sup> ותחיה עמהם, ואם אולי תצטער על חייהם, דע שעל חיך אתה מצטער<sup>22</sup>, עב"ל<sup>23</sup>.

וההתנשאות ניסה היצה"ר לגרום בעדו להתבטל מכיבוד אב<sup>24</sup>, על כן קיבל על עצמו נזירות כדי להכניע את יצרו, מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו, בני, כמוך ירבו נזורי נזירות בישראל.

ואכן מצינו בספה"ק דברים נשגבים בגודל הזכות לאדם המכבד את הוריו לעת זקנתם<sup>25</sup>, והגם שלעיתים 'הכיבוד יכבד עליהן' והדבר כרוך בקושי רב וביגיעה עצומה - להשתדל לדאוג לכל צרכיהם ובריאותם, אך

עוד ינובון בשיבה - כיבוד הורים לעת זקנה ושיבה כתב רבינו בחיי ב'כד הקמח' (ערך כיבוד אב ואם) בשם רבינו סעדיה גאון בזה"ל, כי מפני שלפעמים עתידין שיחיו האבות עם הבנים זמן ארוך, והאבות הם

כ. לפני כשלושים שנה אירעו כמה אסונות כולל לאברכים חשובים ובני עלייה בבני ברק, וכמה מטובי האברכים בעלי תריסין נפטרו לבית עולמם בדמי ימיהם בזה אחר זה, הצער היה קשה ביותר, נכנסו בני הכולל אל הגה"ק הסטייפלער זצוק"ל ושאלוהו 'בשל מי הסער הגדול הזה', הסביר להם הגה"ק כי הוריהם של אברכים אלו הינם ניצולי המלחמה הנוראה, אשר במיטב שנותיהם שהו במחנות הנוראות ולא היו יכולים לעסוק בחוקי חורב - לא מקרא ולא משנה, לא תלמוד ולא אגדה, ולא נתגדלו כ'תלמידי חכמים', כעת אחר כשלושים שנה, שב"ה זכו שבניהם נעשו גאונים ממש, אך דא עקא שהבנים מביטים על הוריהם במעט זלזול, שהרי 'ידיעת התורה' שלהם גדלה פי כמה וכמה מהוריהם - ובשל זה אירע מה שאירע...

וכבר כתב ה'חיי אדם' (כלל סז אות ג) בזה"ל, הכיבוד הוא במחשבה ובמעשה ובדיבור, במחשבה וכו' שמכבדים בלבו שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל, וזהו עיקר כיבוד, שאם לא כן הרי כתיב (ישעיה כט יג) 'בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני'.

והעצה היעוצה מובאת בספרים (הגאון רבי חיים שמואלביץ היה חוזר על זה) לחפש ולמצוא איזה מעלה באביו ובאמו שבהם הם מתייחדים ביותר (ואין לך אדם שאין בו איזה מעלה שבה הוא מיוחד על שאר בני אדם) וממילא יחשיבם גם בלבו עד מאד. ומן העניין להזכיר את המעשה הידוע, כי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ישב פעם בסדר, ובמשך הסדר עשה כמה דברים שונים ומשונים, כדי שבנו הרה"ק רבי אהרן זי"ע (בילדותו) ישאל 'קושיות'... אך הוא לא שאל ולא דיבר, משראה האב כי אין הבן שואל ודורש מאומה, שאלו וכי לא נראה לך משונה כל אשר אני עושה כאן, מדוע אינך שואל עליהם. ענה הרה"ק ואמר, אכן לא זכיתי להבין ביאור ופירוש כל המעשים הללו שעשה אבי הק', אבל לא שאלתי מאומה, כי אויף א טאטן פרעגט מען נישט קיין קושיות - על האב אין שואלים קושיות, רק את ה'ארבע קושיות' שחז"ל תקנו לשאול - מה נשתנה, שאלו אשאל אותם, אבל תו לא מידי. ומכאן ילמד כל אדם ארחות חיים עד כמה צריך להתייחס למעשה אביו שכולם קודש קדשים עד שאין לך רשות להרהר אחריהם...

כא. ב'דרך שיחה' מביא שנשאל הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, עד כמה מחויבים הבנים להחזיק את הוריהם הזקנים בביתם, עם כל הקושי הכרוך בדבר, וענה, עד כמה שהיית מחזיק בביתך אילו היה המדובר מ'בנך' (ולא אביך). וכשהגיעו הדברים לאזני גיסו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שאל את פי חמיהם הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, ואמר שאינו נכון, כי את האב צריך לכבד יותר מהבן.

כב. שאלו את הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, היו לפניו אביו וכהן, את מי עליו להקדים לכבד, השיב הגר"ח יקדים את כבוד האב, חזרו ושאלוהו, הרי הוא ואביו חייבים בכבוד הכהן (וכעין מה דאיתא ביבמות ו. עיי"ש), והשיב כי כיבוד אב זה 'פיקוח נפש' דכתיב למען יאריכון ימך...

וכן הביא הגר"ח"ק בספרו 'ארחות יושר', ש'בזמן החזון איש זצ"ל היה בבני ברק אברך אחד שאמרו עליו שאין מתנהג עם אביו כראוי, וכשאביו נפטר אחר כמה שבועות מת פתאום, והוא היה צעיר ובריא, ואמרו, שאביו תבעו לדין'.

כג. שמעתי בשם הגאון החסיד רבי חיים ברים זצ"ל שהיה אומר משם רבו הגה"ק ה'חזו"א' זי"ע, ש'אבן הבוחן' לראות כמה מידת יראת שמים יש באדם - ע"י שרואים כיצד הוא מטפל בהורים זקנים.

כד. וזכור יזכור מה שאמר הגרי"ז הלוי סאלאוויצ'יק זי"ע מבריסק לבניו בימיו האחרונים, 'כאפט אריין די מצות עשה פון כיבוד אב'... (תחטפו' לקיים מצוות כיבוד אב), כי עוד זמן קצר לא תזכו לקיים מצוה נכבדה זו. אף אנן

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

ידע כי אדרבה לפום צערא אגרא<sup>ג</sup>, ודייקא מפני זכבר כתב ב'תנא דבי אליהו' (רבא פכ"ו) ובזמן שהאדם שהמצוה באה בטורח ובצער על כן יגדל<sup>י</sup> מתן שכרה<sup>י</sup> הוא מכבד זון ומפרנס את אביו ואת אמו לעת זקנתן - למה הוא דומה, למלך שבא אצלו בן אוהבו, ביותר.

נעני ונאמר לכל מי שזכה ויש לו אב ואם לאורך ימים ושנים, אל תמתינו לימים שתרצו לקיים את המצוה הגדולה הזאת וכבר לא תוכלו... והחכם עיניו בראשו שלא להיות כמו אותם האנשים אשר מתחרטים אח"כ מדוע נהגו בטפשות ולא 'תפסו מצוה זו בשני ידיים'...

וכבר אמר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע לבנו יבדלחט"א כ"ק אדמו"ר מסלונים שליט"א כאשר שירתו בנאמנות לעת זקנתו, מקנא אני בך שאתה זוכה למה שאני לא זכיתי (שכן אביו הרה"ח רבי משה אברהם זצ"ל נעק"ד ב'מלחמה' הנוראה)... כה. צא ולמד מן הסיפור המובא ב'סדר הדורות' (אות י) על רבי יהושע בן אלם שגילו לו מן השמים בחלום הלילה, 'שמח בלבבך שאתה וננס הקצב מושבו ומושבך בגן עדן, וחלקו וחלקך שוין כאחד'. כשהתעורר ר' יהושע משנתו חשב בלבו ואמר, 'אוי לי, שמיום שנולדתי הייתי תמיד ביראת קוני, ולא עמלתי אלא בתורה, לא הלכתי ד' אמות בלא ציצית ותפילין, והיו לי שמונים תלמידים, ועכשיו שקולין מעשי ותורתך עם הקצב'. מיד הלך עם תלמידיו מעיר לעיר כדי לברר מי האיש ששמו 'ננס הקצב', ואחרי חקירות ודרישות הגיע אל עירו ושאל את בני עירו היכן מקום דירתו, השיבו לו תושבי המקום שאין מן הראוי לתלמיד חכם ואיש מכובד כמותו ללכת אליו, אך רבי יהושע התעקש וביקש שייגידו לו שברצונו להיפגש עמו. הלכו האנשים אל הקצב ואמרו לו שרבי יהושע בן אלם שואל אודותיו, תמה ננס ושאל 'מי אנכי ומי אבותי בישראל' שרבי יהושע שואל אותי, אמרו לו, עמוד ולך עמנו, חשב בלבו שכל מה שאמרו לו שקר הוא, ואמר לא אלך עמכם שאתם משחקים בי. מיד חזרו לר' יהושע ואמרו לו, אתה אור ישראל ואור עינינו עטרת ראשנו איך תשלחנו בשבילו, הלא הוא לא רצה לילך עמנו, אמר להם תדעו, שלא אשב עד שאראה אותו. הלך רבי יהושע בעצמו אצל ננס הקצב, ונפל ננס על פני רבי יהושע ואמר, מה היום מיומיים שעטרת ישראל בא לפני עבדו, א"ל דבר יש לי לדבר עמך, א"ל דבר, א"ל מה מעשיך ומה מלאכתך, א"ל אדוני, קצב אני ויש לי אב ואם זקנים, ואינם יכולים לעמוד על רגליהם, ובכל יום ויום אני מלבישם ומאכילם ומרחיצם בידי, מיד עמד ר' יהושע ונשקו על ראשו, ואמר לו, בני, אשריך ואשרי גורלך מה טוב ומה נעים, ואשרי חלקי שזכיתי להיות חברך בגן עדן'.

כו. מעשה נורא נשמע מאחותו של הגה"צ רבי יקותיאל יהודה מייזליש גאב"ד סי גייט, זה עתה בימי ה'שבעה' על הסתלקותו לשמי מרום. חותנו של הגאב"ד היה הגאון רבי בנימין חיים פעלדמאן (שהיה גם חותנו של הגה"צ ר"ט ווייס גאב"ד עיה"ק ירושת"ו), רב"ח היה בסוף ימיו חולה וזקן, והיה דר בבית חתנו בסי גייט כשבתו וחתנו מתעסקים ומטפלים בכל צרכיו במסירות נפש ממש עד לפטירתו ביום ט"ו סיון תשס"ה.

בשנת תשס"ג - אחרי 15 שנים שכבר היה דר בבית חתנו, נחלה גיסו של אב"ד סי גייט הגאון רבי יחיאל מיכל כ"ץ (בעל אחותו) במחלה הידועה כשהרופא טוען שנשארו לו רק ג' שבועות לחיות בעולם הזה. אב"ד סי גייט התקשר אל גיסו לחזקו, ומלבד זאת ירד בעצמו לביתו אשר בבארא פארק, והסתגר עמו בחדרו, שם אמר לו, היות שחותני דר בביתי והנני זוכה לקיים מצות 'כיבוד אב' בהידור גדול עד מאד, והרי התורה מברכת את המכבד אביו ואמו 'למען יאריכון ימיו', הריני נותן לך ומעניק לך את שכר המצוה... וראה זה פלא הפלא ופלא, המחלה נעלמה מעצמה כמו שלא היתה מעולם ללא שום פעולת רפואה. זכה רבי מיכל לחיות עוד 15 שנה, עד שנת תשע"ח שאז נחלה ונתבקש לשיבה של מעלה, וראו בחוש איך שקיבל 15 שנות חיים כנגד אותם 15 שנה שהעניק לו גיסו הגדול את שכרם (וכמובן שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ובעצמו זכה לאריכות ימים ושנים מופלגת).

כז. הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זכה לאריכות ימים מופלגת, כשכולו אומר כבוד מופלג, עד כדי שבמקום מגוריו בטורקיה, קיבל מעמד של 'שופט' שיכול לפסוק ככל שופטי בית המשפט העליון דשם, והיה לו משמר מטעם המלכות כ"ד שעות מעת-לעת (ובזה היה בידו 'כח' להיטיב לאחיו בני ישראל), פעם שאלוהו תלמידיו, רבינו, במה הארכת ימים, ענה הר"ח ומנה בפניהם כמה וכמה עניינים המביאים לאדם אריכות ימים, וא' מהם מי שמטפל בהוריו אפילו כשהם שוטים וכבדים (כלומר, יתכן שיש 'התירים' להפטר, אבל סוף דבר זה עסק כדאי לאדם עצמו, כל זה הובא בספר 'טובך יביעו').

וכן כתב להדיא בספרו 'קול החיים' (1) שיזכה אדם לזקנה ושיבה אם יקיים כיבוד אב ואם אפילו שהם שוטים וכבדים הרבה עליו, עכ"ל.

גם ישים אל ליבו מה שכתב רבינו ה'אברבנאל' זי"ע (בפירושו על 'מורה נבוכים' פל"א) וז"ל, כי הנה בדברות הראשונות אמר בלבד 'למען יאריכון ימיך', ובדברות השניות הוסיף 'ולמען ייטב לך', וכו', וגם מפני דבר אחד שאני מוסיף עתה והוא 'למען ייטב לך' אותו שבר שצורך, וההטבה הזאת היא דבר אחר מזולת אריכות הימים, ועניינה, שאם האדם יכבד את אביו ואת אמו וינהג בן תמיד, יועיל לו אחר זקנתו שיכבדוהו בניו גם כן<sup>1</sup>, וזהו אמרו ולמען ייטב לך<sup>2</sup>.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו - בזכות כיבוד הורים נזכה להכניע כוחו של עשו ולגאולה העתידה

איתא במדרש (דב"ר א טו) על הפסוק (דברים ב א-ג) 'ונסוב את הר שעיר ימים רבים וכו', רב לכם

אמר לו המלך, בני, מאין אתה בא, אמר לו, מבית אבי ואמי אמר לו המלך, אביך ואמך מה הם עושים, אמר לו, נפטרו בשלום לבית עולמם. אמר לו המלך, בני ברוך אתה, ותהיה לך קורת רוח בעולם שנתת מנוחה לאביך ואמך עד שנפטרו בשלום לבית עולמם. עכשיו בוא עמי לביתי ואראה לך מה שגנזו לך אביך ואמך אצלי. כך, מי הוא מכבד וזן ומפרנס את אביו ואת אמו עד שנפטרו בשלום לבית עולמם, וגם הולך בדרכי שמים ובזה הוא עושה נחת רוח לאביו ולאמו, אמר לו הקב"ה, בני, בוא וראה גנוי שמים שהם גנוזים לך אצלי מפני שכיבדת ופירנסת לאביך ואמך<sup>3</sup> ועשית לי נחת רוח במעשים טובים שלך ולאביך ואמך וכו'. עוד כתב ב'תנא דבי אליהו' (פכ"ו) ובשם שכבדת ועינגת את אביך ואת אמך לעת זקנתן כך תהא מתענג על ה'.

כח. הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטלניץ מעיד ששמע מפי הרה"ק רבי מאטיל סלאנים זי"ע, בדידיה הוה עובדא כשהיה גר בצפת, הלך פעם ברחוב של עיר בליל שב"ק עם עוד שניים מהידידים, בדרך שמעו מחלון בית של זקן אחד ניגון מתוק מאד, ונכנסו לתוככי הבית לשאול את הזקן מה מקור הניגון, ויען האיש, היה לי בן - שכבר נפטר לעולמו, בחיי חיותו כיבד אותי מאד בגופו ובמאודו, לימים חלה בני ושלח להודיעני כי חלה בחולי קשה, באתי לביתו, ישבתי אצל מיטתו ואמרתי כל ספר תהילים, השי"ת קיבל תפילתי וקם מחליו והבריא. אחר זמן חלה שוב, באתי לבקרו אמרתי תהילים והבריא, אמנם משחלה בשלישית, בפעם הזאת כשכבר באתי לביתו כבר לא היה בין החיים. כעבור איזה זמן התגלה אלי בחלום הלילה, וראיתיו שוכב על מיטה שכולה זהב, שאלתי אותו ע"ז - כולה זהב... אמר לי, שזה המיטה עשו לו מכל המטבעות ששלח לי בחיים חיותו. והיינו כלשון ה'תנא דבי אליהו בני ברוך אתה... עכשיו בוא עמי לביתי ואראה לך מה שגנזו לך אביך ואמך אצלי.

והנה, באותה שעה שמעתי את הבן מנגן ניגון ערב ומתוק זמן מה, עד שנקלט לי הניגון במוחי אז פרח ונעלם הבן, וזה הניגון ששרתי - ניגון הבא מגן עדן. כי מאז אני רגיל לנגן זה הניגון (והניגון ידוע ומקובל בין החסידים עד היום).

כט. כתב ה'בן יהודע' (ב"מ לג.) מעשה באחד שהיה לו אב זקן ולא היה חס עליו להביאו בתוך ביתו כדי להאכילו ולכבדו, אלא היה הזקן דר עם עניי העיר מושלך ברחובות, ויהי היום בימי הקור היה הזקן יושב עם עניים ברחוב העיר, ויעבור שם בן בנו של הזקן, ויתחנן הזקן אל בן בנו, ואמר לו, ראה איך אני ערום בקור הזה, על כן לך תגיד לאביך שישלח לי בגד להתכסות בו, כי קר לי מאד. הלך הבן וספר לאביו את דברי זקיני הסבא, אז אמר לו אביו, עלה אל העליה ותמצא שם בגד תלוי ביתד קח אותו ותנהו לסבא שלך, עלה הבן אל העליה ומצא שם בגד ישן נושן ובו כמה קרעים, ויחר לבן מאד על הדבר הזה, תכף לקח מספרים וחתך את הבגד לשנים לארכו, אז נתעכב שם בעליה (בעת חיתוך הבגד), ויצעק אביו עליו פעם ושתים - רד מהר, אז ירד ובידו חצי מן הבגד, ויאמר לו למה חתכת אותו לשנים, ומה מועיל החצי השני, אז ענה לו הבן כי את החצי השני עזבתי שם בעדך ואחרי שתזקין אוציאך מן הבית הזה, ואכריחך לשבת שם עם העניים, ובעת הקור אשלח לך את חצי הבגד הזה הנשאר, כי 'מעשה אבות יעשו בנים', וכמו שאתה מתנהג עם אביך כי מדה כנגד מדה לא בטלה, כך אנהיגך גם אני. כשמוע האב את דברי בנו ויבוש ויכלם, וידע את אשר חטא לו חטאה גדולה בכבוד אביו, והבין כי גם עליו יעבור הכוס המר הזה, תכף הלך ובקש מחילה מאביו, והביאו לביתו ונהג בו כבוד עד יומו האחרון, וכשראה הבן כך שמח מאד ואמר אשרי הגדולים ששמעו אל הקטנים, והלך ונשק יד אביו וגם זקנו, ואמר גם אני מוכרח לקיים את הכתוב כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך ע"כ, והבן.

ל. אמרו בעלי הרמז על הפסוק (בראשית כז לא) ויבא לאביו, שב' תיבות אלו יחדיו נקראים 'ישר והפוך', מתחילתם לסופם ומסופם לתחילתם, כי כך הטביע הבורא בעולמו, אם בן יכבד את אביו ישנה הדבר אצלו - שבניו יכבדוהו, ומי שאינו מכבד אב ואם, גם אליו יחזרו הדברים...

## באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

שתהיה לו גם כן מצוה זו של כיבוד בלי פקפוק, ומי הוא זה גבר שיש בידו מצוה זו כשלימות ומי הוא שחף מפשע ולא יהיה פוגם בכבוד אביו בכל דהוא, וכבר אמרו חז"ל (קידושין לא:): 'אשרי מי שלא חמאן לב, אכן אסתר המלכה היתה יתומה מאב ואם מלידתה, והיא היתה תמיד מצטערת שלא היה סיפוק בידה לקיים מצות כיבוד' על כן נחשב לה כאילו קיימה כיבוד אב ואם בתכלית השלימות, ומשום כך היה בכוחה להכניע את זרעו של עשו.

עפ"ז ביאר בספר 'רחמי האב' (ערך 'אם', בהערות), הטעם שענינו הרואות את גודל הקושי לקיים מצוה זו בשלימות אף שהיא מצוה שהשכל מחייב אותה, 'דהנה עשו יש לו זכות כיבוד אב ואם, ואם אנתנו בני ישראל היינו מקיימין המצוה של כיבוד אב ואם במס"נ בשלימות, אז כבר היה עשו נופל לפנינו וכבר הי הגאולה. אבל הבעל דבר הוא השטן היצה"ר מתאמץ להבשיל את ישראל ולהכביד עליהם שלא יקיימו מצות כיבוד אב ואם בהוגן, לפי שבנפילת עשו יהיה הגאולה ואז הוא קיצו של השטן לג'.

סוב את ההר הזה, בזה"ל, אמר רבי יודן, כיון שבאו ישראל לעשות עמו מלחמה הראהו הקב"ה למשה אותו הר שהאבות קבורין בו, אמר לו, משה אמור להם לישראל אין אתם יכולין להודווג לו [- לעשות מלחמה עם עשו ולנצחו], עד עכשיו מתבקש לו שבר הכיבוד שכיבד את אלו שקבורין בהר הזה, מנין ממה שקיינו בענין רב לכם סוב את ההר הזה, עכ"ל. ומלבד מה שנראה מדברי המדרש גודל השכר שיש לו לעשו הרשע על שכיבד את אביו הרי מכאן נלמד כי הדרך בה נזכה להכניע את עשו הרשע וזרעו אחריו היא רק על ידי כיבוד אב שע"ז תתבטל זכותו לג', והגאולה העתידה בה יעלו מושיעים לשפוט את הר עשו תלויה בהתחזקותנו במצוה רבתי זו של כיבוד אב ואם.

ביסוד הדברים ביאר הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"ב דרוש ב) הטעם שדייקא אסתר המלכה היא שזכתה להציל את כלל ישראל ולשבר את כוחו של המן הרשע, שהנה כל כוחו של המן ועמלק הוא מזכותו של עשו שהיה מופלג במצוות כיבוד אב, וא"כ מי שיבוא לבטל זכותו וכוחו צריך

הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל מביא בספרו 'ארחות יושר', שבספר 'חרדים' (פ"א לה) כתב, מעשה נורא שהיה בימיו באחד שפרנס את אמו, לימים נישאה לאחר ונעשית בזויה בעיניו, לימים מצאווה הרוג מחוץ לעיר והעורבים נקרו את עיניו, וראה נא כי 'מידה טובה מרובה פי חמש מאות', כי אם יכבד את אביו הקב"ה מאיר לו בעולם הזה ואף גם בעולם הבא (פסיקתא המובאת לעיל).

וממשיך בארחות יושר, וכמו שהאדם מתנהג עם הוריו כך בניו יתנהגו עמו, וזה מהדברים שרואים גם בזמננו, וכן כתב בספר פלא יועץ (ערך כבוד אב ואם).

(עוד מספר הגר"ק) גם היום יש אחד שלא התנהג עם אביו כשורה בחייו ואחר כך יצאו בניו לתרבות רעה רח"ל, אף שהוא תלמיד חכם. וכן יש כאלו לרוב, והרוצה לראות רואה, השי"ת יצילנו מכל זה. עכ"ל. וראה נא כי 'מידה טובה מרובה פי חמש מאות' כאשר הבאנו ממדרש תלפיות שהמכבד את הוריו זוכה לבנים זכרים הגונים וצדיקים. לא. ובכך ביאר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע (נועם אלימלך ריש פר' ויצא) את הברכה שנתן לו יצחק אבינו 'על חרבך תחיה', כי כוחו של עשו לשלוט על בני ישראל הוא בזכות 'חרבך' - היא החרב בה היה צד ציד להביא לאביו, ומשום כך נאמר על חרבך תחיה ולא בחרבך תחיה, כי 'על' היינו 'בשביל', ר"ל בשביל חרבך. וכנגד זה צריכים בני ישראל לאחוז במצות כיבוד אב, וזהו שנאמר (שמות יז ג) 'ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב', שהלא הכח והזכות שבגינם בא על ישראל הוא לפי חרב, אכן כשבני ישראל מקיימים את המצוה באופן נעלה יותר ממילא יש בכוחם לחלוש אותו ולהכניעו.

לב. אכן עלינו להביא מה שסיפר הר"ר יוחנן דוד סלומון ז"ל, למדתי בצעירותי עם הרב ישראל זינגר את סוגיית כיבוד אב במסכת קידושין, פ"א הלכנו לשוחח בסוגיא עם החזו"א, במהלך השיחה כשהזכרנו לדברי רבי יוחנן 'אשרי מי שלא חמאן' פירש רש"י שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם, נעצר החזו"א ואמר בהדגשה אשרי מי שחמאן (כפי הנראה, רצה להדגיש את הצד החיובי שבמצות כיבוד אב ואם, אשרי מי שזוכה לקיים המצוה. וכאומר, שגם באינו יכול לעשות ככל הצורך אשריו, מעשה איש ח"ג).

לג. כדברים הללו כתב גם ב'מדרש תלפיות' (ערך א' - אב ואם), כי בזכות כיבוד אב ואם נצא מהגלות, והביא ראיה לדבר, מ'גדעון' שהושיע את ישראל כמבואר בארוכה ב'שופטים' (פ"ו), ומבואר במפרשים שם שכוחו ורב חילו

הרעים והנלוזים גורם להם חסרון וחטא, ומוסיף לומר, שלא די שחטא עם אבותיו ממש, אלא אף העוינו והרשענו, שעשה את העבירות במזיד רח"ל, ובוה גרם לאבותיו עוון ופשע.

ובזה יתבאר 'איש אמו ואביו תיראו', 'שירא ויזחל מחטא מחמת חלק אביו ואמו, כי אם יחטא ח"ו, יחטא גם בחלק אביו ואמו, ואז נוגע להם הפגם והעונש וכו', ודברים האלה כאשר הוא מוטבע בהטבע בהבנים אהבה לאבותם, ומה גם כאשר יסעו לעולם העליון, צריך כל אחד ואחד לזכור הצער והעלבון שגורם לאביו ואמו בעולם העליון לה וכו' לו.

וכבר איתא בזה"ק (ח"ג קט"ו) בהאי לישנא קדישא, 'בן יכבד אב ועבד אדוניו' (מלאכי א ו), בן יכבד אב כמו שנאמר (שמות כ יב) 'כבד את אביך ואת אמך', וְאִקְמוּהָ, בְּמִכְלָא וּמִשְׁתַּיָּיא וּבְכָפָא, הַאי בְּחִיּוּי דְאִתְחַיֵּיב בֵּיהּ. בְּתַר דְּמִית, אִי תִימָא הָא פְּטוּר מִגְּנִיה הוּא, לְאוּ הֲכִי. דְּאִף עַל גַּב דְּמִית, אִתְחַיֵּיב בִּיקְרִיָּה יְתִיר, דְּכַתִּיב

איש אמו ואביו תיראו - שלא לבזות את אביו ואמו על ידי מעשיו הרעים

עוד ציוותה התורה (ויקרא יג ג), 'איש אמו ואביו תיראו', ומבאר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (קדושים ב) בשם אביו האדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע, עפ"י דברים מבהילים שכתב הגה"ק הרמ"ע מפאנו זי"ע (עשרה מאמרות, חקור דין, ח"ה פ"ד) בקרא (תהילים קו ו) 'חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו, ותמוה, א. מהו 'חטאנו עם אבותינו', אחר שכבר אינם בעולם הזה, כיצד יחטא עימם עתה. ב. משמעות הלשון 'העוינו הרשענו' היינו שגרם לאחרים (וכאמר העוינו והרשענו את אחרים), א"כ מה עניינו לתחילת דבריו 'חטאנו עם אבותינו'. ומבאר ש'האמת הברור הוא', כי נודע מה שאמרו חז"ל (קידושין ל). 'שלושה שותפים באדם, הקב"ה אביו ואמו', נמצא שבכל אחד יש בו מחלק אבותיו, וכשאדם חוטא ח"ו הרי הוא גורם פגם וחטא גם לאביו לדי, שהרי גם החלק שיש בו 'ממש' משל אביו השתתף בחטא, והוא שאמר חטאנו עם אבותינו, והגם שהם היו צדיקים גמורים, אך במעשיו

היה בזכות מצות כיבוד אב שכיבד את אביו באופן נפלא. ונלמד מדבריו כי אפילו יחיד שיתאמץ ביותר לכבד את הוריו יכול להושיע את כל עם בני ישראל מיד אויביהם ושונאיהם.

לד. סיפר הגאון רבי הלל זקס זצ"ל ראש ישיבת חברון ונכדו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, שפעם אחת הגיע מאן דהו ותרם לשיבת חברון חמישה חומשי תורה שנדפסו עם פירוש מאחד המשכילים, רבי הלל זצ"ל עלה מורא על ראשו פן יציץ בו אחד הבחורים ויכשל 'ושאני מינות דמשכי' על כן אסר להכניס ספרים אסורים אלו לאוצר הספרים, ונטלם לביתו שהיה בבנין הישיבה, והניחם בארון הספרים לאחורי הספרים, כשהם מוטמנים ומוצנעים מעין רואה. ויהי בחצי הלילה, והנה קמה משנתה אמו של ראש הישיבה - בתו של החפץ חיים, והחלה להסתובב בסלון בסערת רוח, שאל אותה בנה לפשר הדבר, וסיפרה לו כי זה עתה הגיע אביה הקדוש בחלום הליל והראה באצבעו על מדף זה בארון הספרים ושאל אותה מה לספרים אלו בבית זה... מיד הבין רבי הלל בשל מה הסער הגדול הזה, נטל את הספרים הטמאים והוציאם מביתו וקיים בהם מצוות 'ובערת הרע מקרבך' ואין ביעור אלא שריפה. למחרת סיפר רבי הלל כל המעשה הזה ואמר בהתעוררות ובהתרגשות, בינו נא זאת עד היכן הדברים מגיעים, שספרים חיצוניים מפריעים אפילו למנוחת הקדושים אשר בארץ המה ומקום משכנם בגנזי מרומים.

ואף אנן נעני אבתריה כנגד ה'ספרים החיצוניים' שבימינו, הלא המה 'הכלים הטמאים', שהם מזיקים לחיים ולמתים, מכלים כל חלקה טובה ומעכבים כל השפעות החסד והרחמים, והמחזיק בהם מונע 'מנוחה נכונה' לאבותיו ואבות אבותיו בעולם העליון, ושומר נפשו ירחק מהם ולא יביא תועבה אל ביתו.

לה. גם בצוואתו הקדושה (הנדפסה בסוף 'ישמח ישראל' ח"א) הביא את דברי הרמ"ע מפאנו הנ"ל, וכתב בזה"ל, ואז ח"ו נחשב כאילו הבן מפיל לאביו בשוחה עמוקה רח"ל, שימו נא על לבכם הרחמנות הגדול והנורא מאביכם ויסוריו הנוראים ובושתו הגדולה, שובו שובו מדרכיכם וכו'.

לו. מעתה מידה טובה מרובה, שבכל מעשה מצוה שעושה הרי הוא גורם שאף אביו ואבות אבותיו עושים עמו מצוה באותו החלק שיש בו משורש נשמתם, ואין לך כיבוד אב ואם גדול מזה, ואם על מי שמכבד את אביו ואמו במאכל ומשתה נאמרו הבטחות מופלגות כאלו בשכרו בעולם הזה ובעולם הבא, וכאשר האריכו בספה"ק בגודל מעלת מצוות כיבוד אב ואם, הרי ק"ו בן בנו של ק"ו למי שמכבד את אביו 'במצוה'... שעשה לו טובה נצחית שאין למעלה הימנה, ואין הכוונה דווקא למי שהוריו בעולם העליון, אלא גם למי שהוריו אתו עמו בארץ החיים.

באר הפרשה - כבד את אביך ואת אמך

בכבודו יותר, שנאמר כבד את אביך. שאם אותו הבן הולך בדרך תקלה ומכשול ודאי שהוא מבזה את אביו, ודאי שעושה לו קלון, ואם אותו הבן הולך בדרך ישרה ומתקן את מעשיו, ודאי שזה מכבד את אביו<sup>ל</sup>, מכבדו בעולם הזה אצל בני אדם, ומכבדו בעולם ההוא אצל הקב"ה, והקב"ה מרחם עליו ומושיב אותו כנסא כבודו, ודאי בן יכבד אב<sup>לח</sup>.

כָּבֵד אֶת אָבִיךָ. וְדַאי תְּהוּא בְּרָא אָזִיל בְּאַרְחַ תְּקַלָּא, וְדַאי מְבִיזָה לְאָבוּי הוּא, וְדַאי עֲבִיד לִיהַ קְלָנָא, וְדַאי תְּהוּא בְּרָא אָזִיל בְּאַרְחַ מִיִּשְׂרָאֵל, וְתִקְוִין עוֹבְדוּי, וְדַאי דַּא אֹקִיר לְאָבוּי, אֹקִיר לִיהַ בְּתַאי עֲלָמָא נְפִי בְּנֵי נְשָׂא, אֹקִיר לִיהַ בְּתַהוּא עֲלָמָא, נְפִי קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא תָּוִים עֲלֵיהַ, וְאוֹתִיב לִיהַ בְּבוֹרְסִיָּא דִּיקְרִיָּה, וְדַאי בְּן יִכְבֵּד אָבִי. עַבְלָ"ק.

וזה"ר שנזכה לקים את המצוה של 'כבד את אביך ואת אמך' בהידור רב, ונזכה לכל הטבות וההבטחות שהבטיחנו הבורא בתורה, למען יאריכון ימיך ולמען יטב לך.

ובתרגום ללה"ק, בן יכבד אב כמו שנאמר כבד את אביך ואת אמך, ופרשוה במאכל ובמשתה ובכל, זה בחייו שנתחייב בו. אחר שמת אם תאמר הרי הוא פטור ממנו, לא כך, שאע"ג שמת התחייב



לז. לא פחות מכך, זוכים ההולכים בדרכי ישרים כשאביהם ואימם בחיים, כי בכל מצווה ומצווה שעושים הרי הם מקיימים בזה 'גם' מצוות כיבוד אב, עליה יש הבטחה בתורה 'למען יאריכון ימיך', וכבר אמרו חז"ל (יומא פו.) 'שיהא שם שמים מתאהב על ירך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה'.

לח. ומן העניין להביא פירושו של הגה"ק החיד"א ב'נחל קדומים' (פרשת יתרו) בדרך רמז לבאר טעם הסמיכות בעשרת הדיברות של מצוות שמירת שבת לכיבוד אב ואם, דהנה איתא בזוה"ק (ח"ג קעג:) שראוי לחדש חידושי תורה בשבת קודש, ואז מעטרין את נשמת אביו בעולם הבא [וב'יסוד ושורש העבודה' (שער השמיני, פרק יב) כתב, דאף הנהגה טובה חדשה שהאדם מקבל על עצמו הרי היא בכלל זה], וזה נרמז מסמיכות הדיברות, דבשבת כשמחדש חידושי תורה מקיים מצות כיבוד אב ואם.



## תוכן הענינים

### כבד את אביך ואת אמך איש אמו ואביו תיראו

נה	מדיני המצוה.....
נו	מצות כיבוד.....
נו	מאכיל ומשקה.....
נו	אם ההורים זקנים במצב סיעודי.....
נו	בסבר פנים יפות.....
נו	משל אב.....
נו	ממעות מעשר כספים.....
נה	מלביש מנעיל.....
נה	מכנים ומוציא.....
נה	עוד מדיני מצות כבוד אב ואם.....
נט	בקשת טובה.....
נט	מצות קימה מפני אב ואם.....
לא	אם ההורים מחלו על כבודם.....

### עד היכן כיבוד אב ואם

לב	לצער אב ואם במקום שיש לבן הפסד.....
לב	איסור השתמשות.....
לג	אסור לגרום צער.....
לג	לעשות נחת רוח.....
לג	סנדקאות ושאר כיבודים.....
לד	אתרוג יפה.....
לד	אם ההורים נמצאים במצוקה כל שהוא.....
לד	אם האב או האם עוברי עברה.....
לד	אם יש חלוקי דעות בין ההורים וכדומה.....
לד	התייעצות עם רב.....
לה	חומרות במקום כבוד אב ואם,.....
לה	אם האב נוהג חומרא אם זה מחייב את הבן.....
לה	אם האב מבקש שיגיע לביקור עם הילדים ויש דברים מפריעים.....

## באר הפרשה - תוכן הענינים

- איש אמו ואביו תיראו..... לו
- לא יעמוד במקומו..... לו
- ולא יסתור את דבריו..... לו
- ולא מכריע את דבריו..... לו
- לא יקראנו בשמו..... לה
- האיסור להעיר אביו או אמו משנתם..... לט

## עד היכן מורא אב ואם

- במקום הפסד..... מ
- איסור ביזוי אביו או אמו ארור מקלה אביו ואמו..... מ
- עונש מיתה..... מא
- מכה אביו ואמו..... מא
- לספר שער אביו..... מא
- מקלל אביו ואמו..... מב
- מכבדו בחייהם ובמותם..... מב

## מי קודם למי

- אביו ואבי אביו..... מג
- כיבוד אב או מצוה אחרת..... מג
- כבד 'את' לריבוייא..... מד
- הלכות כלליות..... מד
- שכרה - למען ייטב לך..... מו
- והארכת ימים..... מו



קונטרס למען יאריכון  
הלכות כיבוד אב ואם

כבד את אביך ואת אמך  
איש אמו ואביו תיראו

מדיני המצוה

א. צריך ליזהר מאד בכבוד אביו ואמו ובמוראם. ומ"מ אין בית דין כופין על מצות כבוד אב ואם, שאם אינו רוצה לקיים מצוה זו אין בית דין מטפלים בזה לתת לו עונשים עד שיקיים, דזה נחשב מצות עשה שמתן שכרה בצדה שאין בית דין כופין עליה: והיינו שכל מצוה שכתוב בפסוק השכר של המצוה יש כלל שאין בית דין כופין על זה, וכאן כתוב בתורה השכר של המצוה למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך.

ב. ז"ל הערוך השלחן (סעיף ב-ג) כיבוד אב ואם היא מהמצוות השכליות ונתפשטה בכל אומה ולשון, וגם הכופרים בתורה נזהרים בה מפני השכל והטבע, ואנחנו עם בני ישראל נצטוינו על כל מצוה לבלי לעשותה מפני השכל, אלא מפני ציווי הקב"ה בתורתו הקדושה, וזהו עיקר גדול במצות התורה. ויראה לי דלכן בדברות האחרונות כתוב כבד את אביך ואת אמך "כאשר צוך ד' אלקיך", שבא לומר לא תכבדם מפני שהשכל גוזר כן, אלא "כאשר צוך ד' אלקיך". ובדברות הראשונות לא הוצרכו לזה מפני שהיו במדרגה גדולה, כדכתיב אני אמרתי וגו' ובני עליין כולכם, ופשיטא שכל מה שעשו לא עשו רק מפני ציווי הקב"ה, אבל בדברות האחרונות אחר חטא העגל שירדו ממדרגתן נצטרכו להזהירם על זה, עכ"ל: היוצא מדברי הערוך השלחן שיש כאן דגש מיוחד במצות כבוד אב ואם שכשמקיים מצות כבוד אב ואם לא יחשוב שעושה בשביל שהשכל מבין כך, אלא צריך לכון לקיים רצון השי"ת.

ג. בכל פעם שעושה מעשה לעזר אביו או אמו יזכור לכוון לקיים מצות כבוד אב ואם.

ד. אמרה תורה כבד את אביך ואת אמך, השווה הכתוב כבוד אביו וכבוד אמו, שצריך לכבד את שניהם : וכן במצות מורא איש אביו ואמו תיראו, שצריך להיות מורא משניהם.

ה. אחד האיש ואחד האשה מצווין במצוות כבוד אב ואם ובמצוות מורא אב ואם, אלא שאשה נשואה אין בידה לקיים מצות כבוד אב ואם כמו הגברים, משום שהיא משועבדת לבעלה, ולכן אשה נשואה פטורה מחלקים מסוימים של מצוות כבוד אב ואם בדברים שהיא משועבדת לבעלה. ואם נתגרשה או נתאלמנה, שעכשיו אינה משועבדת לבעלה, חייבת כמו האנשים.

ו. בנות שאינן נשואות חייבות בכבוד אב ואם כמו הבנים.

ז. צריך לחנך את הילדים לקיים מצות כבוד אב ואם כמו שמצווים לחנך בשאר המצוות, אלא שי"א

א. קידושין ל: סימן ר"מ סעיף א':

ב. חולין ק"י: רמ"א שם:

ג. שם פב, ו:

ד. שמות כ, יב:

ה. סימן ר"מ סעיף יז:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

שנכון יותר שהאב ידבר בבית על מצות כיבוד אם, והאם תדבר בבית על מצות כיבוד אב, כדי שלא יחשבו הילדים שההורים מבקשים לכבוד עצמם. אמנם, להלכה למעשה נראה שגם האב וגם האם צריכים לדבר בביתם גם על כבוד אב וגם על כבוד אם, ולהנחיל בביתם שמצות כיבוד אב ואם היא מצוה מן התורה כשאר כל המצוות, ואין שום חילוק ביניהם.

ת. גם אם כבר למד הלכות כיבוד אב ואם יש חיוב לשנן ולהתמיד בלימוד הלכותיה כיון שזה הלכה שנוגעת למעשה בכל עת.

### מצות כיבוד

א. אמרו חז"ל איזהו מצות כיבוד, "מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא": ופירוש דברים אלו מובא להלן.

### מאכיל ומשקה

א. "מאכיל ומשקה" הפירוש שצריך לכבד את אביו ואת אמו בצרכי אכילה ושתייה, להגיש להם אוכל ושתייה, ונכלל בזה כל עניני אכילה ושתייה, כגון ללכת לחנות לקנות להם דבר מאכל, וכן לעשות קניות לכבוד שב"ק וכדו"ט וכן לבשל עבורם להכין להם את האוכל.

ב. וכל זה בדבר מאכל רגיל שמותר לאב ולאם לאכול, אבל אם האכילה סכנה היא לו, כגון אם אביו חולה, ואסור לו לאכול המאכל ההוא שזה מגביר החולי, אסור ליתן לו, למשל אב חולה סכרת והרופא אומר שסכנה לאכול דבר שיש בו סוכר והאב מבקש לאכול, אם זה בגדר סכנה אסור לתת לו, אם אינו בגדר סכנה ממש צריך לתת לו.

ג. וכן אם האב או האם רוצים לאכול מאכלות אסורות אפילו אם זה בשוגג שחושבים שמותר, אסור לתת להם, אבל אם זה דבר שיש בזה מחלוקת הפוסקים ויש על מי לסמוך אז אפילו אם הבן נוהג לאיסור בזה צריך לתת להם.

ד. בכלל המצוה לקנות לאב ולאם כל דבר שהם צריכים לצרכם אפילו אינו ממש מאכל ומשקה.

ה. אם האב רוצה לקנות דבר שנאסר ע"י החכמים, אסור לבן לקנות לו את הדבר.

ו. אם האב רוצה לעשן סיגריה ומבקש מהבן שיתן לו סיגריה, אף ע"פ שסיגריה מקובל היום שאם מעשנים הרבה זה סכנה, כיון דסיגריה אחת אין בה סכנה צריך לתת לאב, אבל אם באופן שזה סכנה ממש אין לתת לאב.

### אם ההורים זקנים במצב סיעודי

א. אם ההורים אנשים זקנים במצב סיעודי שאינם יכולים לאכול בעצמם וצריך להאכיל אותם מצוה על הבנים להאכילם, אא"כ נראה שנוח להורים שאדם אחר יאכילם אז יש לבנים לדאוג שאדם אחר המטפל בהם יאכילם.

ב. אם האב או האם חולה אלצהיימר שאינו יודע ומבין מה שקורה עמו, ומבקשים לאכול ביו"כ, אם אינו חולה, אסור להושיט לו מאכל, אמנם מותר להניח האוכל על השלחן לפני שהאב מגיע והוא יקח מעצמו, וחשוב להתייעץ עם רב במצבים אלו.

ו. כן איתא בשם ר' אייזיק שר ז"ל:

ז. כ"כ היסוד ושורש העבודה שיש ללמוד כל שנה הלכותיה. והחזו"א הורה שיש חיוב ל' יום לפני שחוזר הביתה, ומי שגר בביתו בתמידות חייב להתמיד בה מאוד, כמו הלכות חג בחג: [הרב שמואל צבי קובלסקי שמע את זה מהחזו"א מובא בספר אנא עבדא]

ח. קידושין ל: סימן ר"מ סעיף ד':

ט. שם:

**בסבר פנים יפות**

א. וכל זה עיקר המצוה שידאג לצרכיהם ויושיט להם אוכל ושתיה "בסבר פנים יפות", דהיינו שמראה להם ששמח לשרת אותם, אבל אם מראה להם שזה טרדה ועול בשבילו, אזי אפילו אם נותן להם מאכלים יקרים כמו "עופות פטומות" בכל יום, אם נותן בצורה כזאת שההורים מרגישים שהוא נותן את זה בפנים זעופות, אינו מקיים מצוה בזה אלא מקבל עונש על זה: וכן להיפך, אם עושה בסבר פנים יפות אפילו אם נותן לאביו לעבוד קשה בטחינת ריחיים, וכוונתו לטובה כדי שינצל אביו מדבר קשה יותר מזה, ומדבר דברי פיוסים על לב אביו ומראה לו שכוונתו לטובה עד שיתרצה אביו לטחון ברחיים, מקיים בזה מצות כבוד אב ואם נוחל עולם הבא<sup>י</sup>.

**משל אב**

א. מה שאמרנו 'מאכילו ומשקהו', הוא "משל אב", והיינו שאין הבן חייב להוציא הוצאות מכיסו לפרנסם, אלא ההוצאות הם על האב והאם, אם יש להם<sup>ב</sup>. אבל אם אין לאב ולאם כסף די הצורך ולבן יש ממון, אז כופין ב"ד את הבן שיתן כסף למזונות אביו כפי מה שהוא יכול<sup>ג</sup>. [וי"א דאינו חייב ליתן לו רק כפי מה שמחויב לתת לצדקה לעניים<sup>ד</sup>]. ומ"מ אם ידו משגת ומפרנס ממעות צדקה, על זה אמרו חכמים תבוא קללה ומארה למי שמפרנס אביו ממעות צדקה שלו<sup>ה</sup>.

ב. ואם אין ממון לא לאב ולא לבן, לא חייבוהו חכמים לבן לחזר על הפתחים לאסוף ממון להאכיל את אביו, אבל וודאי עושה מצוה גדולה בזה של כבוד אב אם עושה כן אלא שאינו חייב בכך.

ג. אם יש לו בנים רבים שיש להם אפשרות לתת, מחשבים לפי ממון שלהם, מי שיש לו יותר ממון יתן יותר. ואם מקצתן עשירים ומקצתן עניים, מחויבים העשירים לבדם לישא בהוצאות<sup>ו</sup>.

ד. אע"פ שאמרו חכמים שאינו חייב לזון את האב והאם מממונו, מ"מ חייב לכבדו בגופו, אע"פ שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזר על הפתחים. ודווקא אם יש לו לבן ממון לאותו יום, אבל אם אין לו אפילו לאותו היום, לא חייבוהו חכמים להתבטל בכדי לכבדם, כדי שלא יצטרך אח"כ לחזור על הפתחים<sup>ז</sup>.

**ממעות מעשר כספים**

א. אם אין לאב מספיק ממון לצורך מחייתו, אז אם יש לבן מספיק ממון לפרנס האב והאם צריך לפרנסם משלו, אבל אם אין לו לבן מספיק בכדי לפרנסם, אז מותר לבן להוציא ממעות צדקה של מעשר כספים שלו כדי לפרנס את אביו ואמו. [ומה שאמרו חז"ל תבוא מארה למי שמפרנס אביו

י. קידושין לא. ושם איתא טורדו מן העולם, סימן ר"מ סעיף ד':

יא. שם, שם בהג"ה. וז"ל התוס' שם (ד"ה וטורדו בא"ד) ובגמרת ירושלמי (פאה פ"א) גרסינן מעשה בשניהם, מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני [עוף חשוב ממין השליו שירד לישראל במדבר], פעם אחת אמר לו אביו, מאין לך כל אלה. אמר לו, סבא, מאי איכפת לך עד דטחון ואכול, כלומר לעוס ואכול כעין כלבים דמדשין ואוכלים. א"כ הראהו שקשה עליו. ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחים ואב זקן היה לו ואתא ציווי לטוחנין פירוש מצות המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך א"ל בנו טחון ואני אלך תחתין לעבודת המלך שאין לה קצבה אם לבזיונך טב לך ואם למלקי טב לך:

יב. סימן ר"מ סעיף ה':

יג. שם:

יד. ר"ן פ"ק דקידושין, רמ"א שם:

טו. הגהות מרדכי דב"ב ובהגהות פ"ק דב"מ ובחידושי אגודה, רמ"א שם:

טז. תשובת מיימוני הלכות ממרים בשם מוהר"ם, הביאה הבית יוסף, רמ"א שם:

יז. רמ"א שם:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

ואמו ממעות צדקה, היינו דוקא אם יש לו בכדי לתת להם שלא ממעות הצדקה, והוא הולך לפרנסם ממעות צדקה זה מבזה אביו ואמו, אבל אם אין לו מספיק כסף משלו מותר לכתחלה<sup>י</sup>].

ב. ויש חידוש דין בדין הזה של מעשר כספים, שבדרך כלל במעות מעשר כספים ורוצה לתת לענים קרובים שלו, כתב החת"ס שיתן רק חצי לקרובים וחצי יתן לשאר עניים, אמנם אם אין לאביו ואמו מספיק בזה יכול לתת אפילו כל המעשר כספים עבור זה.

### מלביש מנעיל

א. "מלביש ומנעיל" המצוה שצריך לדאוג להם להלבשה והנעלה, אם הם זקנים וצריכים לעזור להם להלביש ולהנעיל מוטל על הבן לעזור להם.

ב. בכלל "מלביש ומנעיל" הוא לדאוג לצרכי הלבשה והנעלה שיהיה להם בגדים ומנעלים ללבוש.

### מכניס ומוציא

א. "מכניס ומוציא" המצוה אם ההורים נצרכים לעזרה בכניסה ויציאה, אם הם זקנים וקשה להם ללכת לבד צריך לעזור להם.

ב. בכלל "מכניס ומוציא" אם צריך להכניס דברים בביתם או להוציא, על הבן לעשות זאת, כגון שצריך להוריד את פח הזבל, מצוה לעשות כן.

ג. בכלל "מכניס ומוציא" לכבד את ההורים בכניסה ויציאה, שאם זה כבוד בשבליים כשהם מגיעים למקום שהם מגיעים עם אחד הילדים אז המצוה ללכת עמהם.

### עוד מדיני מצות כבוד אב ואם

א. אם אביו או אמו קוראים לו, צריך לענות מיד, ולענות בצורה מאד מכובדת.

ב. המדבר בטלפון ורואה על הצג שיחה ממתנה מהוריו, אם מתקשרים מהטלפון שבבית ויש לתלות הדבר שאחד מבני המשפחה מתקשר, אינו חייב להרים. אבל אם אביו או אמו מתקשרים מהטלפון האישי שלהם שנראה שהאב או האם מתקשרים, צריך לעבור לשיחה עמהם, דזה דומה כאילו האב או האם קוראים לו (אלא א"כ הוא יודע שרצון אביו ואמו שלא יעבור אליהם באמצע שיחתו עם אחרים, או עם מי שהוא מדבר עמו כעת מחמת חשיבותו וכיו"ב).

ג. אם הוא באמצע הלימוד והטלפון מצלצל, ורואה על הצג שזה האב או האם, אם אינו מפסיק באמצע הלימוד לטלפונים אחרים, אז בדרך כלל אינו צריך להפסיק באמצע הלימוד לענות, וגם האב והאם רוצים שלא יפסיק לענות אם אינו מפסיק באמצע הלימוד. אבל אם הוא מפסיק באמצע הלימוד לכל מיני טלפונים אז גם לכבוד אב ואם צריך להפסיק.

ד. לאידך, כשהבן מדבר עם אחד מההורים בטלפון, אסור לו בשום אופן לעבור תוך כדי השיחה לשיחה חדשה שנתקבלה, דזה נחשב כמזלזל בכבודם, שבאמצע הדיבור עמם פונה לדבר עם אדם אחר. ואם רואה שזה שיחה דחופה מאד ומבקש מהם רשות באופן מכובד, מותר, ובאופן זה עדיף שיציין בתחלת השיחה עמהם שיתכן שיקבל שיחה דחופה באמצע ומבקש רשות שיוכל לעבור באמצע.

ה. בן שמתפלל לפני העמוד, והאב מתפלל באותו מנין, אם יכול בקלות להמתין על אביו בסיום ק"ש ובסיום שמונה עשרה יעשה כן. ואם אינו יכול לעשות כן כגון שנמצא במקום שיש רב שממתנינים

ית. סימן ר"מ סעיף ה', מדברי המרדכי פ"ק דבבא בתרא וחידושי אגודה:

לרב, או במקום שיש אנשים נוספים ואביו מסיים יותר מאוחר, א"צ להמתין שהוא משועבד לציבור, אמנם אם יש אפשרות רצוי להודיע לאביו לפני זה שאינו יכול להמתין עליו.

ו. אם מארגנים מנין מבני המשפחה כמו בחתונה וכדומה אז וודאי צריך להמתין על האב בסיום ק"ש ובסיום שמונה עשרה אא"כ האב אומר שאינו רוצה בכך.

ז. אם שומע אנשים אומרים דברי גנאי על אביו או על אמו, חייב למחות בידם<sup>י</sup> אלא אם יודע שאם ימחה בידם ידברו יותר דברי גנאי ויגדיל המחלוקת, אז לא יעשה כן אלא יראה להסתלק מהמקום ואם אינו יכול להסתלק יעשה מחאה ויאטום אזנו שאינו רוצה לשמוע דברי גנאי על אביו או אמו.

ח. יש נוהגים כשעולה לתורה, לעשות מי שבירך גם עבור אביו, אפילו אם אינו נמצא שם, ומנהג הגון הוא.

### בקשת טובה

א. מי שצריך איזה טובה מאדם אחר או מקהלה וכדומה, ויש בידו אפשרות לבקש שיעשו עבור כבודו או לאיך עבור כבוד אביו, ויודע שבכל אופן שיבקש יתנו לו מבוקשו, עליו לבקש בשם האב, שזה נותן כבוד לאביו שנותנים בעבור כבודו. וזה דוקא אם יודע שהם יעשו עבור כבוד אביו, אבל אם הם לא יעשו אלא עבורו אע"פ שהוא יבקש עבור כבוד אביו, אז לא יבקש בשביל כבוד אביו (ועין בהערה)<sup>כ</sup>. ואם אינו רוצה לבקש עבור כבוד עצמו או עבור כבוד אביו אלא מבקש בסתם אז אינו צריך לתלות זה בכבוד אביו<sup>כ</sup>: ואם יודע שאם יבקש עבור כבוד אביו עושה היזק לאביו שבפעם הבא לא יתנו לאביו כשיצטרך איזה טובה, ויודע שאביו יצטרך איזה טובה במקום הזה, אז מסתבר דלא יזכיר בשביל כבוד אביו.

### מצות קימה מפני אב ואם

א. צריך לעמוד בפני אביו או אמו כשהם נכנסים<sup>כ</sup> וצריך לעמוד מלוא קומתו<sup>כ</sup>, ואפילו אם הבן עוסק באמצע לימודו כמו שצריך להפסיק באמצע הלימוד לכל מצוה שזמנה עכשיו<sup>כ</sup>. וחיוב קימה, יש בזה שני שיטות, לפי שיטה אחת חייב לקום מפניו בכל פעם שרואהו נכנס או עובר לפניו<sup>כ</sup> אפילו אם יארע הדבר כמה פעמים ביום. וכן הוא לפי דעת הב"י, ולפי שיטה שניה אינו חייב לקום מפניהם אלא פעמיים ביום פעם אחת בבקר ופעם אחת בלילה, והטעם לפי שיטה זו שלא יהא כבודו חשוב יותר מכבוד המקום שכמו בכבוד המקום מקבל פני הקב"ה פעמיים ביום באמירת קריאת שמע פעם אחת בשחרית ופעם אחת בלילה גם כן כן<sup>כ</sup>. ואם הגיעו פנים חדשות, היינו שיש כעת אנשים שלא

יט. ספר חסידים, שערי תשובה לרבינו יונה :

כ. סימן ר"מ סעיף ו':

כא. ברש"י וטור, ודעת הרמ"ה דבכל אופן צריך להזכיר כבוד אביו אע"פ שיודע שיעשו עבור האיש עצמו, אלא אם כן באופן שהם שונאים את אביו אז לא יבקש עבור כבוד אביו והט"ז שם סובר כן להלכה:

כב. פתחי תשובה סימן ר"מ ס"ק ה':

כג. סימן ר"מ סעיף ז':

כד. ערוך השלחן סימן ר"מ סעיף כ"ד, דדבר פשוט הוא:

כה. וה"ה באמצע ברכות ק"ש, דזה נחשב כמו שואל ומשיב מפני הכבוד. וי"א דבאמצע הפרק אסור, וטעמם אינו מובן לענ"ד, דבפשטות גם אם נאמר שיש איסור שזה נחשב שואל מפני הכבוד, הלא מסתבר רק בדבור יש איסור, אבל לקום למצוה וודאי דמותר:

כו. טור בשם הרא"ש (קידושין פ"א סימן נו) וטעמו מדדריש ר"ע את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, מחבר סימן רמ"ב סעיף יז גבי כבוד רבו, וה"ה הכא, וע"ע בערוך השלחן סעיף כד שהאריך בזה:

כז. טור שם בשם הרמב"ם פרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה ח' לענין לקום מפני רבו, וכ"ה ברמ"א שם סעיף יז, וה"ה הכא:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

- היו בשעה שקם בבקר אז גם לפי שיטה השניה צריך לקום אפילו כמה פעמים ביום משום החשד שלא יחשדו בו שאינו מקיים מצות כבוד אב ואם, וכן הדין לפי הנוהגין לפסוק כשיטת הרמ"א.
- ב. צריך לקום מפניהם אפילו אם כתוצאה מזה שהוא קם בפניהם יש לו הפסד ממון, כגון שהוא באמצע מלאכה עדינה וההפסק באמצע המלאכה לצורך קימה מפני ההורים מפסידו, אעפ"כ צריך לקום<sup>כ</sup> [בכל אופן צריך לדעת שאיש אינו מפסיד שום דבר אם מקיים רצון השם, ואם נראה לו שמפסיד כאן ירויח את הכסף הזה במקום אחר וביותר מזה].
- ג. אם קראו את אביו לתורה, חייב לעמוד מפניו כשעובר לפניו, [ואפילו לפי השיטה השניה דאינו חייב לעמוד אלא פעמיים ביום בבקר ובערב כאן חייב לקום, דבית הכנסת הוי כפנים חדשות, וכשיש פנים חדשות צריך לקום<sup>כז</sup>]. אבל אינו חייב לעמוד כל זמן הקריאה אלא בשעה שעובר לפניו. ובמקום שנהגו לעמוד על עמדו משך כל זמן הקריאה, אין להקל דנעשה הדבר כחובה, שאם לא יעמוד נראה שהוא מזלזל בכבודו, ובכל כבוד שנהגו אם אינו עושה, דומה כאילו מבזהו בפניו<sup>כח</sup>.
- ד. המחזיק ספר תורה אינו חייב לעמוד בפני אביו.
- ה. מצד הדין אפשר לסמוך באופן שאינו סומך עצמו כל כך שאם יפול הדבר שנסמך עליו לא יפול הסומך<sup>כט</sup>, "א דראוי לעמוד מפניהם בלי סמיכה על דבר אחר כלל, כמו בתפילה, מפני מוראם<sup>ל</sup>.
- ו. וכל מה שאמרנו שחייב לקום מפניו דוקא באותו חדר, אבל אם הוא עומד בחדר אחר אינו חייב לקום מפניו<sup>לא</sup>.
- ז. אם גר יחד עם אביו ואמו בבית, אין חיוב לקום כל פעם, רק בבואו מבית הכנסת וכדו'<sup>לב</sup>.
- ח. "א דאינו חייב לקום לפניו אלא ד' אמות משיגיע נגד פניו עד שיעבור מכנגד פניו<sup>לג</sup>. אמנם לדעת רוב הפוסקים חייב לקום לפניו משעה שרואהו עד שעה שישב האב במקומו או שיעבור האב ממלוא עינו, וכן פוסקים להלכה. ושיעור מלוא עינו הוא, כל שאילו היה מסתכל היה רואהו, כל אחד כפי ראות עינו.
- ט. אם עמד אביו ממקומו כדי לחפש איזה ספר, או לקחת דבר מה, צריך לעמוד מפניו עד שישב או שיעמוד במקומו [אמנם אם כבר עמד מפניו פעם אחת ביום תלוי במחלוקת הנ"ל שי"א שאינו חייב לקום אלא פעם בשחרית ופעם בערב כנ"ל].
- י. "א שגם אם אינו רואה אותם צריך לקום משעה ששומע קולם שמגיעים אפילו לא ראה אותם, ומביאים ראיה מהא דמבואר בגמרא קדושין מרב יוסף כששמע קול פסיעות אמו קם לכבודה. אמנם "א שאין צריך לקום כששומע קולם ואינו רואה אותם, וסוברים שאין ראיה מרב יוסף, שרב יוסף מידת חסידות היה עושה, ולהלכה לכתחילה יש להחמיר, במקום צורך אפשר להקל:
- יא. אם האב הוא תלמיד של בנו, שלמד האב את כל תורתו מבנו, ונמצא הבן הוא הרב של האב, כל אחד מהם יש לו לעמוד מפני השני [שזה איבעיא בגמ' האם הבן צריך לעמוד מפני האב או האב

כח. חזון אי"ש. ולכאורה ה"ה בעלי אומנות ג"כ דינא הכי:

כט. רמ"א שם שכתב דדוקא בבית הרב דינא הכי, אבל שלא בבית הרב חייב לעמוד אפילו מאה פעמים:

ל. סימן רמ"ב סעיף יח, וה"ה הכא:

לא. חיד"א בספר לדוד אמת סימן ה' סעיף לד:

לב. משנה ברורה סימן צ"ד ס"ק כ"ב:

לג. חרדים סימן ס"ו אות קיב.

לד. רמ"א שם:

לה. ערוך השלחן סימן ר"מ סעיף כד:

לו. אור החיים הק' בספרו ראשון לציון סימן רמ"ב סעיף לד:



## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

לא

צריך לעמוד מפני הבן, ולכן להלכה, כל אחד יש לו לעמוד מפני השני<sup>י</sup>. ואם הבן רוצה למחול על כבודו, ולשמש את אביו, הרשות בידו, דהא הרב שמחל על כבודו כבודו מחול, וכן נכון לעשות. ודוקא בצנעא, או אפילו בפרהסיא ודש בעירו שהכל יודעים שהוא אביו, אבל אם הבן גדול בתורה ואין אביו דש בעירו, יש לחוש לבזיון התורה אם יתבזה הבן לפני האב, ויש להם להרחיק זה מזה שלא יקל שום אחד בכבודו לפני חברו<sup>י</sup>.

יב. האחרונים הסתפקו האם סומא ג"כ בחיוב בזה או לא, ויש להחמיר בזה<sup>ט</sup>.

יג. נחלקו הפוסקים האם יש חיוב לקום בבית המרחץ<sup>ב</sup>. ולהלכה יש להחמיר<sup>א</sup>.

יד. האחרונים נסתפקו מה הדין באבל וחולה האם חייבים בקימה מפני ההורים או לא. אבל בתשעה באב וודאי חייבים בקימה אע"פ שנחשבים כאבלים.

טו. יש ליזהר לחנך הקטנים במצוה זו לקום מפני אב ואם, כדי לחנכם במצות מורא וכיבוד<sup>ב</sup>.

טז. בזמנינו נהגו בהרבה מקומות להקל במצות קימה מפני כבוד אב ואם, וסומכין שבדרך כלל אב מוחל על כבודו<sup>ב</sup>. אמנם נראה דיש להדר לקום לכה"פ שחרית וערבית כפי השיטה השניה הנ"ל<sup>ב</sup>.

### אם ההורים מחלו על כבודם

א. אסור לאדם להכביד עולו על בניו ועל בני ביתו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול<sup>א</sup>, אלא ימחול ויעלים עיניו מהם<sup>ב</sup>, שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול<sup>ב</sup>. י"א דראוי להורים לעשות כן ולמחול על כבודם גם בקימה והידור<sup>א</sup>. וי"א דאין ראוי לעשות כן בקביעות<sup>ב</sup>.

ב. אפילו אם מחל האב על כבודו עדיין יש חיוב על הבן לקיים באביו הידור קצת שמראה שרוצה לקום<sup>א</sup>. [וי"א שאינו חייב אפילו בהידור קצת<sup>א</sup>].

לו. סימן ר"מ סעיף ז':

לח. רמ"א שם. כתב הרא"ש על רבו המהר"ם מרוטנבורג אחר שנפטר בבית האסורים, מעולם לא ראה פני אביו מיום שעלה לגדולה, כיון שלא רצה שיעמוד אביו מפניו. ומזה יש לנו לקחת מוסר לעצמינו שמשפחה שלימה לא ראו פני זקנם רק מפני פגם של כיבוד אב ואם:

לט. פתחי תשובה סימן ר"מ ס"ק ו':

מ. וטעם מחלקותם אי חיוב קימה הוא דייקא כשיש בה הידור או חיוב מ"מ:

מא. כיון דיש אומרים דהחיוב הוא מצד מורא ולא מצד כיבוד, ובמורא אין לחלק אי יש בה הידור או לא:

מב. ואני מכיר מאן דהוא שאמר שאינו מוחל, כדי לחנכם במצות כיבוד אב ואם:

מג. ואע"ג דמצוינו גבי מצות הסיבה (סימן תע"ב סעיף ה) בן אצל אביו צריך הסבה, אפלו הוא רבו מובהק. תלמיד לפני רבו אינו צריך הסבה, אפלו אינו רבו מובהק, אלא אם כן יתן לו רבו רשות, ואיתא הטעם דסתם אב מחיל ליה לבריה. מ"מ מדסתם השו"ע כאן משמע דמ"מ חיוב קימה יש מ"מ:

מד. ממשמעות הפתחי תשובה ס"ק ט"ז בשם שו"ת הרדב"ז ח"א סימן תקכ"ד, דס"ל דהמחילה מועיל רק לגבי עונש אבל מצוה ודאי איכא:

מה. גיטין ח.:

מו. הרה"ק ר' עקיבא יוסף שלזינגר זי"ע סבר כשיטת הרה"ק מראדז'ין בענין התכלת, והכי אמר להם לבניו, אני איני מצוה אתכם לנהוג כדעתי, כיון שאין העולם נוחא להם משיטה זו, אבל אם אכן כל העולם היו נוהגין כדברי הייתי מצוה אתכם ג"כ לנהוג כדברי:

מז. סימן ר"מ סעיף יט:

מח. ספר חסידים סימן קנב:

מט. חזון אי"ש קמ"ט סק"א, קנ"א סק"ב:

נ. מרן רבי חיים קניבסקי ז"ל:

נא. שו"ת תשובות והנהגות:

ג. אע"פ שמחל האב על כבודו, מ"מ יש מצות כבוד אב ואם לכבדם ומקיים מצוה אע"פ שמחלו על הכבוד<sup>נב</sup>, ולפי כמה פוסקים מדיני שמים 'חייב' לכבדם<sup>נג</sup>.



## עד היכן כיבוד אב ואם

### לצער אב ואם במקום שיש לבן הפסד

- א. אפילו נטלו אביו או אמו ארנק ובו ממון הרבה שלו והשליכו בפניו לים, לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק<sup>נד</sup>. אבל יכול לתבעו לבית דין באופן מכובד לשלם את ההפסד<sup>נה</sup>.
- ב. ונחלקו הפוסקים בזה אם רואה שהאב רוצה לזרוק את הארנק לים, אבל עדיין לא זרקו, יש אומרים דמותר למונעו אפילו אם הוא מכלימו ע"י המניעה, דהא אינו חייב לכבדו רק משל אב, אבל לא משל בן, ולכן מותר אפילו להכלימו ולמונעו מזה, ורק אם כבר זרקו אין להכלימו על זה<sup>נו</sup>. וי"א דאפילו קודם שזרקו אסור להכלימו, כמו להעירו משנתו<sup>נז</sup>. והלכתא כדיעה ראשונה.
- ג. ודוקא במקום שיש בו חסרון כיס אז יש מתירים להכלימו שלא יזרוק, אבל אם רוצה להעביר ממנו ריוח בעלמא, אסור בכל ענין להכלימו<sup>נח</sup>.

### איסור השתמשות

- א. אסור לבן להשתמש עם אביו או עם אמו<sup>נא</sup>, ואפילו אם הולך האב לאותו מקום ממילא, ג"כ אסור להשתמש, כגון לומר לאביו כשתלך לבית הדואר קח משם גם בשבילי דברי דואר ג"כ אסור, אבל מותר לבקש מהם בדרך כבוד<sup>נב</sup>.
- ב. וכן בבית ג"כ אסור לבן להשתמש עם אביו או עם אמו. אבל דברים שהדרך שהאם עושה, כגון כביסה וכדו', מותר, ועדיף שיודיע לה שיש לי כביסה.
- ג. אבל ודאי שאסור להעיר לאב או לאם בלשון הערה למה לא עשתה כפי שבקש אם לא עשתה כרצונו, וזה דבר חמור מאד מאד<sup>נג</sup>.
- ד. אם האב או האם רוצה לשרת את הבן, מותר לבן לקבל ממנו. אבל אם האב בן תורה, יש להימנע מכך, ויראה לו שאינו רוצה שישרתו שיוכל להיות שיהיה לו לאב חלישות הדעת מזה שהבן מסכים

נב. פתחי תשובה שם:

נג. ספר חסידים סימן תקעג:

נד. קידושין לא., סימן ר"מ סעיף ח':

נה. טור סימן ר"מ בשם הרא"ש, רמ"א שם:

נו. טור סימן ר"מ, בשם הר"י, רמ"א שם:

נז. תירוצ' א' בר"ן (יג. מדפי הרי"ף ד"ה משל מי):

נח. ר"ן שם, רמ"א שם: תה"ד סימן מ'

נט. וכמפורש בקדושין דף מ"ג ע"ב לא חציף איניש לשוויי לאבוא שליח, ושם מדובר לעשות את אביו שליח לקדש אשה שזה מצוה :

ס. הגר"ש אלישיב:

סא. דהורים אינם משרתים לבניהם ח"ו:

שהאב ישרת אותו<sup>כ</sup>, ואם מתעקש בדוקא, מותר<sup>כ</sup>. ולכן אם אביו ואמו שניהם רוצים לשרתו, אם אביו בן תורה הוא יקבל מאמו ולא מאביו. וה"ה להסתפר, אם אביו בן תורה הוא, לכתחילה אסור, אבל מאמו מותר לכתחילה. וגדר בן תורה הוא, כל שמוחזק כבן תורה או מחזיק עצמו כבן תורה.

### אסור לגרום צער

א. אסור לגרום שום צער לאביו ואמו. ולכן אסור לספר להם דברים המצערם אותם. ואם הם רוצים בדווקא שיספרו להם, מותר. וכל זה דוקא בדבר שאינו שייך לו בעצמו, אבל אם הדבר שייך לו בעצמו, כגון אם הבן חולה, יעשה שאלת רב האיך והאם לגלות את אזנם שהוא חולה וכדו', מה מותר להגיד ומה לא, שלפעמים טוב שההורים ידעו כדי שיוכלו להתפלל.

ב. אסור לגרום צער להוריו ולהעמידם על טעותם אפילו בשאלת הלכה, במקום שזה רק חומרא, כגון אם נפל כף על הרצפה בפסח והאם השתמשה עם זה, דמצד הדין מותר, אז גם שנוהגים בהרבה מקומות שאין להשתמש, אין לומר כלום, ובכל שאלה אם רוצים להעיר לאב או לאם צריך לשאול רב מקודם האם לומר וכיצד, שלא יכשל ח"ו באיסור זה.

### לעשות נחת רוח

א. מצוה לבן וה"ה לבת לגרום נחת רוח לאביו ולאמו ממעשיו הטובים, כגון אם ישמעו שהתמיד בלימודו<sup>כ</sup>, או שעשה איזה מצוה. ואם אין מי שיספר זאת להם, מצוה עליו לכבדם ולענגם בסיפור הדברים<sup>כ</sup>, אף אם אינו אוהב לספר, כיון דעושה מצוה בזה שגורם להם נחת רוח.

ב. ולכן בחור שהצליח במבחן או כתב מאמר חידושי תורה אף אם אינו רוצה לפרסם שידעו מזה, הרי זה חשוב להודיע להורים על כך, לתת להם נחת רוח, ומקיים בזה מצות כיבוד אב ואם.

ג. שאלו האם מותר לספר לאב מה שאינו אמת כדי שיהנה, לספר לו שנבחן והצליח, בדרך כלל אם אינו אומר אמת סוף שמתגלה ונמצא לא ההנה לאב, ובכלל אינו דרך לומר דבר שאינו אמת.

ד. מצוה לדבר עם אביו ואמו ללכת לבקרום ולדבר עמהם, כיון דעצם הדיבור עמהם מביא להם קורת רוח. ואם אינו רגיל לפגוש אביו או אמו יתקשר אליהם בטלפון מפעם לפעם<sup>כ</sup>. ומצוה יש כל פעם שמתקשר בטלפון, ובכל יום ויום שמתקשר עושה מצוה, והכל לפי הענין שיש הורים שאין אוהבים שמתקשרים אליהם כל יום<sup>כ</sup>. ויש להתייעץ עם רב כל פעם לפי מה שהם אדם בענין זה.

### סנדקאות ושאר כיבודים

א. אם נולד לו בן ויכול לכבד אביו בסנדקאות או איזה שאר כיבוד חשוב, מצוה לכבדו, אף אם כבר כבד את האב בסנדקאות כשנולד לו בן קודם והאב העבירו לאב שלו, בכל זאת מצוה שיתן לאביו, כיון דלמעשה האב לא קיבל סנדקאות בפועל, ובדברים אלו רצוי להתייעץ עם רב.

כ. סימן ר"מ סעיף כה:

כג. כן משמע מהר"ן ומאירי ועוד ראשונים, והפרי חדש סובר דאפילו הכי אסור, דלא סגי דלא חלשא דעתיה, והובא בברכי יוסף, להלכה למעשה נקטינו לקולא, ויש סוברים דכיון דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הביאו החילוק בין אב בן תורה לבין אם משמע שסוברים דלהלכה מותר לקבל גם מאב בן תורה:

כד. ולפי מה שנפסק בסימן ס' דמצוות צריכות כוונה, יש לכוון בלימודו שיהא זה לנחת רוח להורי היקרים, ויאמר בפה מלא, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' הריני בא לקיים מצות כבד את אביך ואת אמך כאשר ציוני הבורא יתברך שמו, ויהי נועם וגו':

כה. ואע"ג שבדרך כלל מדרך ענוה הוא שלא לדבר ממעשיו הטובים כדי להשתבח בהם, מ"מ במקום כיבוד אב ואם אין עצה ואין תבונה, ומצוה רבה היא:

כו. כן כתב הישועות מלכו באיגרת לבנו, שיכתוב לו ג' פעמים בשבוע איגרת לדעת כל מוצאו:

כז. כן נהג החזון איש שדיבר עם אמו כל יום משך חצי שעה ויותר, ולא חש על ביטול תורה בזה:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

ב. ואם יש לו שאלה למי לכבד בסנדקאות אב או רבו. די"ל שטובת הילד הוא שיכבד את רבו, או י"ל דאביו קודם כיון דחייב בכבודו זהו ג"כ טובת הילד<sup>סח</sup>, ויש לשאול בזה שאלת רב. ויש מקומות שנהוג שכולם נותנים את הסנדקאות לרב, ואז כבר אין מנהג אחר במקום הזה, אבל אם אין מנהג ברור בזה יש להתייעץ עם רב מה לעשות.

ג. אם צריך לכבד באיזה כיבוד כגון לומר שבע ברכות או בהמ"ז וכדומה, יש לכבד את אביו ראשונה, ואם יש שם אביו וכהן<sup>סט</sup> יש להקדים האב משום דכבוד אב ואם יותר חיוב על הבן מכבוד כהן, אמנם זה רק בכבוד לתת לברך בהמ"ז ושבע ברכות וכדומה, אבל במה שתקנו חז"ל כהן בס"ת לעלות לראשון זה תקנה של הצבור בזה תמיד הכהן קודם.

### אתרוג יפה

א. נזדמן לבן לקנות אתרוג יפה, ואביו מבקשו לעצמו, והוא גם חפץ בו, אינו חייב ליתנו לאביו<sup>ע</sup>, ומ"מ מצוה גדולה עושה אם נותן את זה לאב, שמקיים בזה כבוד אב.

### אם ההורים נמצאים במצוקה כל שהוא

א. אם יודע שההורים או אחד מההורים נמצא במצוקה כל שהוא, מצוקה כספית או מצוקה רפואית, צריך לעשות כל הפעולות לעזור להם, וזה אחד מהאופנים הגדולים של כבוד אב ואם, ולכן אם ההורים נמצאים במצוקה כספית מחמת חתונת ילדים מוטל על הילדים להכנס בעובי הקורה ולשאת בעול לעזור להם.

### אם האב או האם עוברי עברה

א. אם אחד מההורים ירד מהדרך הישרה, לפי דעת השו"ע עדיין מצוה לכבדו ולירא ממנו, לפי דעת הרמ"א אין מצווה לכבדו כלל, אמנם אסור להכותם ולקללם, ובאופן כזה יתייעץ עם רב מומחה בענינים אלו לדעת איך להתנהג.

ב. אם האב או האם לכתחלה לא היו שומרי תורה ומצוות, גם כן דינם כן, ובכל אופן יש להתייעץ עם רב מומחה על ההנהגה איך להתנהג.

### אם יש חלוקי דעות בין ההורים וכדומה

א. אם ההורים פרודים או גרושים צריך הבן והבת לנהוג כבוד בשניהם, ואם יש חלוקי דעות ביניהם אין לבן להכריע ביניהם, וישאל בעצת רב מומחה לדעת איך להתנהג.

### התייעצות עם רב

א. מי שמרגיש איזה קושי ביחס עם הוריו, צריך להתייעץ עם רב מה לעשות, וכן בכל אופן שיש איזה שאלה בהלכות כבוד אב ואם צריך לדעת שהיא מהחמורה שבחמורות וצריך להתייעץ עם רב מה לעשות.

ב. אסור לעשות עבודת מחקר ובו לכתוב הקשיים שעבר עם הוריו אע"פ שמרוויח כסף עי"ז.

סח. פעם כיבדו החזו"א ז"ל בסנדקאות, ואח"כ הגיעו אחד מהסבים, ונסתפקו מה לעשות. אמר להם החזו"א, אני מוותר הייתי אלא שאין זה טובת הילד:

סט. אומרים בשם הגר"ח"ק נראה דכבוד אביו קודם, מפני שנאמר בו 'והארכת ימים', ופיקוח נפש דוחה כל התורה כולה:

ע. כיון דחייב כיבוד הוא משל אב ולא משל בן:

## חומרות במקום כבוד אב ואם,

- א. אסור לנהוג בעצמו חומרות יתירות במקום צערא דאביו ואמו<sup>ע</sup>:
- ב. בכל דבר שמחמיר והדבר פוגע בכבוד אב או אם אסור לו להחמיר בזה, וכגון, לשבת בסוכה של מעמיד דמעמיד (היינו, שהקנים של הסכך נסמכים על סכך כשר וזה נסמך על דבר שפסול לסכך) שהחזו"א מחמיר בזה ורוב הפוסקים מקילים בזה, אז אף אם לעצמו נוהג להחמיר אסור להחמיר במקום כבוד אב או אם, ואם נזדמן לו להיות בסוכה שלהם צריך לאכול שם.
- ג. וכן לענין טלטול בשבת אם אביו או אמו מבקשים לטלטל והוא נוהג להחמיר שלא לסמוך על הערוב בתורת חומרא, אז במקום כבוד אב ואם אין לו להחמיר, וגם אם נוהג כהסוברים שאסור לטלטל יש מקום לעשות ע"י בלי עקירה והנחה מרה"י לרה"י דרך כרמלית, ובכל אופן בענינים אלו וכדומה יתייעץ עם רב איך להתנהג.
- ד. בכל אופן שנוהג חומרא, ומשום כבוד אב עכשיו אינו נוהג חומרא זו א"צ לעשות התרת נדרים על זה, כיון שאינו מבטל לגמרי את מנהגו, אלא שעכשיו משום כבוד אב ואם אינו נוהג כן, על זה א"צ התרת נדרים<sup>ע</sup>

## אם האב נוהג חומרא אם זה מחייב את הבן

- א. אם האב נוהג חומרא באיזה דבר כגון בחג הפסח, בהרבה אופנים אין זה מחייב את הבן לנהוג כן, אלא אם כן התחיל הבן אחר החתונה פעם אחת לנהוג אז עליו להמשיך לנהוג כן. אמנם אם לאב יש הנאה מזה שהבן ממשיך את המנהג, אע"פ שהבן אינו מחויב להמשיך את המנהג, מ"מ מקיים בזה מצות כבוד אב, שהרי גורם הנאה ונחת רוח לאב שבדרך כלל ההורים נהנים שהבן ממשיך את המסורת. ולכן, אם הדבר אפשרי נכון להמשיך בזה את המנהג, ובכל אופן גם באופן שאינו ממשיך לנהוג את המנהג, מכל מקום כשנמצא בבית האב ינהג כמנהגם.

## אם האב מבקש שיגיע לביקור עם הילדים ויש דברים מפריעים

- ב. אם האב מבקש שיגיע לביקור והבן יודע שיש שם כלים לא כשרים וכדומה, ויכול לקלקל את הילדים, אינו צריך להגיע, אמנם יתייעץ עם רב מה לעשות.
- ג. אם ההורים שלו קוראים לו לסעודת שבת והם אוכלים הכשר שהוא אינו אוכל, יתייעץ עם רב איך להתנהג.



עא. אמר לו החזו"א לאחד שאמו הלכה פרועת ראש ובשעת ברכת המזון החזיר פניו ממנה, שלא 'להיכשל' ח"ו לומר דבר שבקדושה נגד הערוה. דאסור מדינא לנהוג כן, אלא דיו בעצימת עינים שלא יסתכל, כיון דמדינא מותר לומר דבר שבקדושה נגד שער באשה אם עוצם עיניו, אלא שיש מחמירים על עצמם ואין מחמירים במקום זלזול בכבוד אם.

וכ"כ ידוע שהרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע אע"פ שהחמיר מאוד שלא לאכול שרויה בפסח כמנהג החסידים, מ"מ כשהיה אצל אמו כיון שהיא אכלה אכל ג"כ הוא עמה שלא לצערה, שמחמיר הוא יותר ממנה.

פעם ראה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל באחד שהחמיר ע"ע לא לטלטל בשבת במקום שיש עירוב, ולכן נתן לאביו לטלטל חפציו, וחרה לו הדבר מאוד, וכי בשביל איזה חומרא בעלמא יעבור על איסור דאורייתא

הג' ר' ישראל יעקב פישר הוכיח בדרשותיו על אחד שלא רצה לאכול אצל אמו בחג הסוכות, כיון שסוכתה לא היתה לפי שיטת החזו"א, ולא הבין איך יתכן דבר כזה ובפרט בדבר כזה שגם החזו"א אלא החמיר בזה אלא לכתחלה:

עב. דעל דעת כן לא נהג מנהגו, וכעין דין זה מוזכר בדגמ"ר סימן ריד באופן שאינו רוצה לבטל לגמרי את מנהגו א"צ התרת נדרים:

## איש אמו ואביו תיראו

### לא יעמוד במקומו

- א.** אסור לעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו<sup>א</sup>. והטעם, מפני שנראה שהוא מחשיב עצמו מכלל אנשי העצה ומשוה את עצמו לאביו<sup>ב</sup>. אבל מותר לעמוד על מקום המיוחד לאביו אם עומד רגע להוריד איזה דבר. אבל אם נראה שזה בזיון, אסור.
- ב.** אסור לעמוד במקום המיוחד להם להתפלל שם<sup>ג</sup>. י"א דזה דוקא במקום שזה מקום מכובד, אבל אם הוא סתם מקום, כגון על הפארענצ'ס, מותר<sup>ד</sup>. ולהלכה נראה דאסור בכל אופן. ואם רגילין באותו מקום שכשהאב אינו נמצא יושב בנו תחתיו, מותר לכו"ע לשבת במקומו<sup>ה</sup>. ואם נותן האב רשות לבן מותר<sup>ו</sup>. והמחמיר גם בזה שלא לשבת במקום האב מקיים מצות כיבוד<sup>ז</sup>.
- ג.** יש להסתפק האם מותר להתפלל בצדו או מאחוריו [שאצל רבו מפורש דאסור]<sup>ח</sup>, ומסתבר דמותר, כי בדרך כלל האב מוחל על דברים כאלו כמו שמצינו בהלכות פסח בענין הסיבה דבן אצל אביו חייב בהסיבה, מפני שמסתמא מחל על כבודו.
- ד.** אם קנה מקום מיוחד לימים נוראים בבית הכנסת, מותר לישיב שם, כיון דדרכו בהכי דאם הוא לא נמצא יושב בנו תחתיו<sup>ט</sup>.
- ה.** אם היה אביו מגי"ש וכדו' מותר לבנו למלא מקומו כשיחסר איזה ימים, אבל לא יושב במקום המיוחד לאביו ממש אלא יצדד קצת. ואם קיבל רשות מאביו לישיב ולעמוד במקומו ממש, מותר.
- ו.** אסור לישיב במקום המיוחד להם להסב בבית, כגון בראש השלחן<sup>י</sup>. בין בפניו ובין שלא בפניו<sup>יא</sup>. ואם מחל, מעיקר דדינא נראה דמותר, ומ"מ יש להחמיר בזה, כיון דהוא בביתו.
- ז.** מותר לעמוד במקום המיוחד לאביו לישיבה דוקא, והבן רק עומד שם. אבל מקום המיוחד בין לעמידה ובין לישיבה, אסור אפילו לעמוד שם, ולכן אסור לעמוד במקום אביו בבית הכנסת<sup>יב</sup>.

עג. קידושין שם, סימן ר"מ סעיף ב'.

עד. חיי אדם כלל ס"ז סעיף ח, ילקוט מעם לועז קדושים עה"פ איש אמו ואביו תיראו:

עה. קידושין שם, סימן ר"מ סעיף ב'.

יש להסתפק אם מותר לבקש משכינו להחליף עמו, וצ"ע:

עו. בנין עולם:

עז. חיי אדם כלל ס"ז סעיף ח' דמסתמא מוחל:

עה. נחלקו האחרונים בזה אי שייך מוחילה במורא אביו ואמו, עיין בברכי יוסף סימן ר"מ אות י"ג שמביא אמרי נועם פרשת קדושים, דכבודו מחול אבל מוראו אינו מחול כלל. והרב משכנות יעקב (קע"ג ע"ג) דחה דבריו והסכים דגם מוראו יכול למחול. וכן נראה משו"ת הריב"ש סימן ק"כ, וכ"ה בכנסת הגדולה סימן רמ"ד, וכ"מ מהערוך השלחן דהתיר בזמנינו לישיב במקומו בבית הכנסת כיון דרגילים בו, אע"ג דהוא משום מורא משמע דמותר:

עט. פתחי תשובה ס"ק ט"ז בשם שו"ת הרדב"ז ח"א סימן תקכ"ד, דס"ל דהמחילה מועיל רק לגבי עונש אבל מצוה ודאי איכא:

פ. כן איתא בסימן רמ"ב סעיף טז גבי כבוד רבו, וי"ל דה"ה הכא:

פא. ואין לחוש למראית עין בזה כיון דבזמנינו הכי נהוג, ועיין במקור חיים שמחמיר בזה. אמנם להלכה יש להקל:

פב. קידושין שם, סימן ר"מ סעיף ב'.

יש לדון במה שנהגו שחתן בבר מצוה או בסעודת תנאים או בעל ברית יושב בראש השלחן על מקום אביו בפניו. וי"ל דודאי אביו מחל לו ולכן מותר, אמנם עדיין מצוה יש כנ"ל מהפתחי תשובה. וצ"ל דאז הוי זה כבוד אביו שיושב במקומו דוקא. אולם מ"מ אם עושים ראש שלחן מצומצם יש לדון בזה כנ"ל, וצ"ל לתרץ כנ"ל דזהו כבוד אביו. אמנם מ"מ מצוה יש להימנע או לבקש רשות מאביו בפירוש. אמנם היינו דוקא אם הוא בבית אביו, אבל אם עושים השמחה באולם או בבית אחר מותר לישיב אפילו באמצע ממש, כיון דאינו מקום המיוחד לאביו דוקא:

פג. ערוך השלחן סימן ר"מ סעיף ט':

פד. ש"ך סימן ר"מ ס"ק א', ערוך השלחן שם סעיף ט':

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

- ח. אסור לישב על כסא המיוחד בצורתו שהוא לכבוד אביו אפילו אינו על מקומו. אבל אם אינו מיוחד בצורתו מותר לישב שם אם אינו על מקום אביו דהיינו בראש השלחן וכדו' פה.
- ט. י"א דאסור לישב אפילו בצד אביו אם אין איזה דבר מפסיק פה. וי"א דמותר פה, ולהלכה מותר.
- י. וכל זה דווקא בחיי אביו, אבל לאחר פטירתו מותר לישב במקומו פה:
- יא. לישן על מיטת אביו, נראה דמותר פה. ולכתחילה יש לבקש רשות מאביו פה.

### ולא יסתור את דבריו

- א. אסור לסתור דברי אביו, דהיינו לומר שלא כדברי אביו, וזהו בפניו פה. אבל שלא בפניו נחלקו הפוסקים, י"א דאסור פה, וי"א דמותר פה. וכן הלכתא פה. אמנם יותר טוב שלא יסתור דבריו במוחלט פה. ולעבור על רצון אביו שלא בפניו תליא בפלוגתא דלעיל, ולהלכה מותר שלא בפניו אם לא ישמע אביו אח"כ.
- ב. וכל זה מיירי במילי דעלמא, אבל בדברי תורה, אם הוה דרך משא ומתן של הלכה, מותר פה. ולסתור דבריו ממש, י"א דמותר פה. וי"א, דאסור פה. וי"א, דהבא לסתור דבריו בסברא אסור, אבל המביא ראיה ידו על העליונה ומותר לסתור דבריו. ולהלכה נראה דמותר שלא בפניו פה.

### ולא מכריע את דבריו

- א. אסור להכריע את דבריו בפניו. ונחלקו הראשונים בביאור ענין 'להכריע', י"א, דדוקא לומר נראין דברי פלוני אסור פה. וי"א, דאפילו לומר נראין דברי אב ג"כ אסור פה. וכן הלכתא פה. ודוקא בפניו אסור,

- פה. שו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן קסח אות א' בדיני כבוד רבו, ונראה דה"ה הכא, וכן הורה הגרי"ש אלישיב ז"ל:
- פו. בית יוסף בבדק הבית בשם האורחות חיים, והביא ראיה מיהונתן שנאמר בו, וישב המלך על מושבו וגו' ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, ופרש"י ושאר המפרשים, לפי שתמיד ישב דוד אצל שאול ויהונתן אצל דוד ואבנר אצל יהונתן, ועתה שנפקד מקום דוד נשאר יהונתן סמוך לאביו, לכן החליפו המקומות וישב אבנר אצל שאול ויהונתן אצל אבנר.
- ובבן איש חי איתא, דאפילו להאוסרים נראה דהיינו דוקא במסיבת מריעים או באסיפת אנשים הרבה, אבל אביו בביתו מותר לישב לצידו לכו"ע:
- פז. ערוך השלחן שם סעיף י', וראיתו ממה שלא הביאו הב"י בשלחן ערוך, וכן כל האחרונים השמיטו דין זה וש"מ שלא חשו לכך. וסיים, דגם מיהונתן אין ראיה דכבוד המלך שאני מכיבוד אב, ואין למידין מזה:
- פח. אמנם בכמה מקומות נהגו דב"ב חודש שהוא שנת האבל לא ישבו במקום אביו ממש, אלא נטו קצת הצידה:
- פט. שו"ת חיי הלוי חלק ד' סימן עו אות יב:
- צ. ועיין בילקוט מעם לועז וישלח עה"פ וילך ראובן וגו' שכתב בשם הזוהר הק', שחטא ראובן בזה שישן במטת אביו, שאסור לו לבן לישן במיטת אביו. אמנם חידוש גדול, וי"ל דבזמננו היתה זו אותה המיטה שישבו בה בסעודה ולהכי אסור. ולכן להלכה נקטינן דמותר:
- צא. קדושין לא., סימן ר"מ סעיף ב'.
- צב. ט"ז שם ס"ק ב', דרישה סימן רמ"ב סעיף כ':
- צג. ש"ך שם ס"ק ג'. אמנם עיין במסגרת השלחן על הקיצור שלחן ערוך סימן קמ"ג אות ב', וכן בתפארת ישראל על המשניות קידושין פרק א' משנה ז' (אות נד) דרק בדברי תורה מותר:
- צד. ביאור הגר"א שם אות ג' דמצינו דרבי חולק כמה פעמים על אביו רשב"ג ואין סברא לומר שמחל לו בזה, כן הורה ג"כ החזו"א. וי"ל עוד דיש לצרף לזה דברי הבאר שבע דלקמן שמקיל בדברי תורה לגמרי, ובשלא בפניו:
- צה. דלאפוקי נפשיה מפלוגתא עדיף:
- צו. עצמות יוסף קידושין ל: ד"ה אפילו, וכן הורה החזו"א דדוקא לסתור דבריו במוחלט אסור:
- צז. באר שבע סנהדרין קי. הקשה דבכמה מקומות משמע דמותר לחלוק על אביו ועל רבו. וסיים, דלולא פיו הקדוש של רש"י וכל הנגדרים אחריו הייתי מפרש הברייתא דלא איירי בדבר הלכה כלל ועיקר אלא דוקא במילי דעלמא, הגהות ר' עקיבא איגר סימן ר"מ סעיף ב, שו"ת שאילת יעב"ץ חלק א' סימן ה':
- צח. רש"י קידושין ל: ד"ה ולא מכריעו, ים של שלמה שם, שבט הלוי חלק ב' סימן קי"א אות ב':
- צט. דיש לסמוך על שיטת באר שבע דמתיר בפשיטות בדברי תורה, ושלא בפניו יש מתירין בכל אופן, ולכן יש לסמוך להקל בזה:
- ק. קידושין שם:
- קא. רש"י שם ד"ה ולא מכריעו:
- קב. טור סימן ר"מ בשם הרמ"ה. והלבוש סעיף ב' מוסיף, אלא אם יש לו להשיב לפני אחרים להצדיק דברי אביו ישיב:
- קג. סימן ר"מ סעיף ב':

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

אבל שלא בפניו מותר<sup>פ</sup>. וי"א, דהא דמתירין שלא בפניו, היינו דוקא לומר נראין דברי אבא, אבל לומר נראין דברי פלוני אסור בכל גווני<sup>פ</sup>.

ב. ואסור לבן להכריע אם יש חלוקי דעות בין האב לאם, אלא אם הם מבקשים חוות דעתו מה דעתו בדבר שנסתפק להם מותר לומר להם מה נראה לו יותר ובאופן מכובד בלי צורה של הכרעה.

### לא יקראנו בשמו

א. אסור לקרות את אביו או את אמו בשמו, לא בחייו ולא במותו, אלא לאב אומר 'אב מארי'<sup>פ</sup>. ולאם אומר 'אמי מורת'. י"א, דאם מקדים תואר כבוד מותר אפילו בפניו<sup>פ</sup>. וי"א, דדוקא שלא בפניו מותר אבל בפניו בכל ענין אסור<sup>פ</sup>. וכ"ז דווקא כשקורא להם בשמם הפרטי, אבל אם קורא להם בשמם עם שם משפחתם, מותר. אבל המתפלל על אביו או אמו, לא יאמר אבא מארי. אלא יאמר, אבי, פלוני בן פלוני, דאין גבהות לפני המקום.

ב. יש מחמירים דאפילו בכתיבה אסור<sup>פ</sup>, ויש מתירים<sup>פ</sup>. ומכיון שיש בזה מחלוקת לכתחילה יש להוסיף איזה תואר לכבודו<sup>פ</sup>.

ג. י"א דאם שואלים לו בן מי אתה כגון גבאי בית הכנסת וכדו' [שלא לצורך לקראו לעלות לתורה], מותר לומר בן ר' פלוני אני<sup>פ</sup>.

ד. היה שם אביו או אמו כשם אחרים, משנה את שמם והיינו שאם קורא לאדם אחר ששמו בשם אביו קורא לו בשם אחר קצת, לפי דעה א' דין זה הוא רק כששם אביו הוא שם פלאי - שאין הכל רגילים לקרות בו. וכ"ז בפניו, אבל שלא בפניו מותר<sup>פ</sup>. אמנם יש אומרים דשם שהוא פלאי אסור אפילו שלא בפניו. אבל שם שרגילין בו מותר לקרות אחרים שלא בפניו<sup>פ</sup>, אבל בפניו גם זה אסור<sup>פ</sup>.

קד. שם.

ואם כותב בספר (או בגליון המתפרסם) 'וכן הורה אבי' נראה דאסור דהוה כפניו:

קה. לבוש שם:

קו. סימן ר"מ סעיף ב'.

והנה בקהילות הספרדים היו נוהגים לקרות שמות הילדים על שם הסבים הנמצאים בחיים ובקהילות האשכנזים היו נוהגים שלא לקרות על שם הסבים הנמצאים בחיים, ובשו"ת חלקת יעקב כתב הטעם שבקהילות האשכנזים נוהגים שלא ליתן שמות כשמות אביהם בחייהם, מפני שא"א לאב של הילד לקרוא את הילד בשמו שזה כשמו של הסבא אם הסבא יהיה כאן, ובשם שהוא פלאי לא יוכל לקרוא לו בשמו כלל לכן נהגו שלא לקרא את הילד בשמו של הסבא החי. אבל אחינו הספרדים סוברים דמסתמא מוחלים הם על כבודם בזה:

קז. פרי חדש סימן רמ"ב, ומביא ראיה ממה שאמר לו יהושע למשה 'אדני משה כלאם' (במדבר יא, כח), וה"ה הכא:

קח. ש"ך שם ס"ק כ"ד:

קט. סימן ר"מ רמ"א סעיף ט':

קי. ים של שלמה (קידושין סה). דיש שרצו לחלק בין אמירה לכתיבה. וכן כתב החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סימן פז) שחילוק נאה לחלק בין כתיבה לאמירה, ומביא ראיה מרש"י ז"ל שחתם שמו 'שלמה בר יצחק', וכהנה רבים מגדולי ישראל. ועיין בפתחי תשובה סימן ר"מ ס"ק ב' בשם המהרש"ל דמה שהטור מזכיר שם אביו היינו משום דמזכירו בלשון כבוד הרא"ש, כלומר ראש לכל ישראל. עיי"ש. אמנם עיין בשו"ת חיי הלוי חלק ד' סימן עו אות טז שכתב ע"ז, וצ"ע דבטור (ח"מ סי' פ"א) איתא וא"א הרב רבינו אשר ז"ל. אכן י"ל דהטור בעצמו לא כתב כן, רק המעתיק העתיק כן, אכן בעיקר הדבר מה שכתב הטור שם אביו לכאורה יש לתרץ בפשיטות די"ל דהאיסור אינו רק באמירה ולא בכתיבה, וכנ"ל:

קיא. הגרי"ש אלישיב, וכן נראה מדברי רש"י בסנהדרין (ק. ד"ה בשמו) גבי הקורא רבו בשמו כתב, שאומר פלוני ואינו אומר מורי רבי פלוני.

ויש לעיין הטעם שבחתימת העדים בהכתובה כותבין רק פלוני בן פלוני עד בלי שום תואר כבוד. ועיין בשו"ת דברי חיים חלק ג' בהשמטות סימן מג, דכיון דחותם שם אביו רק כדי שידעו לסימן מי הוא מותר. וע"ע בשו"ת עמק שאלה סימן ס"ז בענין זה:

קיב. פתחי תשובה שם, ולכן העצה היעוצה היא כשבאים לכתוב קוויטעל ושואלו הגבאי שמו ושם אמו, לא יאמר שם אמו לבד, אלא יאמר אני פלוני בן מרת פלונית:

קיג. דרישה אות ד':

קיד. סימן ר"מ סעיף ב':

קטו. ט"ז ס"ק ג':



- יש מקילים, דבזמנינו מסתמא מוחלים<sup>קטז</sup>. אמנם להלכה יש להחמיר ורצוי להשגיח ע"ז<sup>קצ</sup>.
- ה. יש מחמירים בשם פלאי שלא לקראו אפילו לאחר מותו<sup>קצ</sup>. ולהלכה אין נראה להחמיר בזה.
- ו. בגדר "שם פלאי", תלוי בכל מקום לפי מה שהוא, יש מקומות ששם מסוים הוא נפוץ אצלם ויש מקומות ששם זה אינו נפוץ אצלם נחשב שם פלאי.
- ז. אסור לקרות לאביו בשמו אפילו אם אומר 'הרב פלוני', אלא א"כ במקום שא"א בענין אחר.
- ח. אם הוא גבאי בבית הכנסת ובא לקרות את אביו לתורה, י"א שיאמר 'יעמוד אבי מורי' בלי פירוט שמו כלל<sup>קצ</sup>. וי"א, שיאמר 'יעמוד אבי מורי פלוני בן פלוני'<sup>קצ</sup>. ויש נוהגים שאחר מקריא כדי לא להיכנס לספיקא דאורייתא כלל.

### האיסור להעיר אביו או אמו משנתם

- א. אסור להקיץ את אביו ואמו משנתם אפילו אם יש לבן הפסד בכך<sup>קצ</sup>. אולם אם יודע שיצטער אביו מזה וודאי מותר להקיצו משנתו דיש לו שמחה מזה וזהו רצון אביו<sup>קצ</sup>, והכל לפי מה שהוא אדם<sup>קצ</sup>. אבל אם בא ריוח לאביו, ואם לא יקיץ אותו, יצטער יותר מפני מניעת הריוח, מצוה להקיצו, מאחר שאביו שמח בזה<sup>קצ</sup>. י"א, שיש להעירו ע"י אחר ולא ע"י עצמו<sup>קצ</sup>. אמנם להלכה נראה שלעורר סתם אב או אם אסור גם ע"י אחר. ואם מסתפק בזה אם נוח להם שיעירו אותם אסור להעירם.
- ב. וכן מותר להעיר את אביו או את אמו לדבר מצוה אם יודע בעצמו שאביו ישמח בזה שיעירו, כגון שמעירו ללכת לבית הכנסת לתפילה<sup>קצ</sup>, או שיעבור זמן קריאת שמע, או לכל דבר מצוה דאורייתא

קטז. חיי אדם כלל ס"ז סעיף ח':

קצ. מקורו בערוך ערך אבוי (הובא בגליון הש"ס גיטין לד): בשם הגאונים, דאבוי נחמני שמו, והיה בר אחוה דרבה בר נחמני ותלמידיה, וכיון דהוה שמו נחמני כשם אביו, לא קרא לו בכל שעה נחמני, כיון דהוה שם פלאי. אבל רבא קרא לו נחמני בשמו. ולפ"ז לכאורה משמע דאסור שם פלאי אפילו אחר פטירתו. אמנם יש לדחות, דאולי אביו עדיין היה קיים, וצ"ע. אבל רש"י שם (ד"ה והלכתא) פירש להיפך, דבאמת אבוי שמו, ומתוך שגידלו רבה בר נחמני בביתו כיון דיתום היה, השיאו את שם אביו נחמני. ולשיטתו מוכח דמותר לקראו בשמו שלא בפניו:

קית. חזון אי"ש, ולכן החמיר שלא לקרות במשפחה בשם 'שמריהו' לבד (כשם אביו של החזו"א), אלא קוראם בשם אחר, ועד היום כן הוא המנהג במשפחתם:

קיט. הגרי"ש אלישיב ז"ל.

יש מקשים, הלוא ברבו כו"ע מודים שמותר לגבאי בית הכנסת לקראו בשמו ושם אביו, ומהו הטעם להמחמירים ביותר באביו יותר מברבו?. אמנם קושיא זו ליתא, כיון דמציינו דהחמירה התורה באביו כ"כ, א"כ ה"ה הכא. אמנם יש נוהגים שגם ברבו מובהק לא קוראים אותו בשמו.

מון בעל שבט הלוי זצ"ל נהגו שקראו לו 'יעמוד מורה מורינו הרב הלוי', והנה בשבת פרשת קדושים שנת תשע"ב קרא לגבאי בית מדרשו שמהיום והלאה יקראו לו בשמו 'יעמוד מורינו הרב שמואל בן הרב יוסף צבי הלוי', ואמר כשאבוא לאחר ימי ושנותי בודאי יבוא אבי לקראתי, וישאל בטרוניא 'וכי התביישת בשמי שלא רצית ליקרא בני?!':

קכ. שו"ת ארץ צבי סימן צז:

קכא. קידושין לא, מעובדא דדמה בן נתניה וכו' בדברים רבה א, טו. וקיבל בשכרו שבאותו לילה נולדה לו פרה אדומה וקנו אותה אח"כ בדמים מרובים, ושם הפסיד מעיקרא סך ששים רבוא זהובים, כיון שהמפתח היה מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו להעיר אותו.

ומפשטות הסוגיא דשאלו עד היכן כיבוד אב ואם, ואמר להם צאו וראו מה עשה נכרי באשקלון וכו', מוכח דאיסור גמור הוא. וכן איתא ביפה מראה על דברים רבה שם, שהקשה למה מביא רבי אליעזר רביה מנכרי אחד, ותירץ דר"א ס"ל הכי מעיקרא דדינא, והביא סייעתא לדבריו דאפילו נכרי הבין זאת בדעתו שהחיוב אכן כן הוא. אולם בשיטה לא נודע למי (שם ד"ה שאלו) כתב, דלאו למימר דמחוייב איניש בהכי אלא שישא כל אדם ק"ו בעצמו אם נכרי כיבד כך אנו עאכ"ו, משמע דאינו אלא מידת חסידות:

קכב. ט"ז סימן ר"מ ס"ק י':

קכג. ספר חסידים אות שלז, ערוך השלחן סימן ר"מ סעיף מ:

קכד. חיי אדם כלל ס"ז סעיף יא:

קכה. ערוך השלחן שם, וכתב וכן נכון לעשות:

קכו. גבי תפילה אי מותר להעיר אמו יש לעיין בזה, כיון דאינו אלא מדרבנן, וי"א דאינה חייבת כלל. ולכאורה הוי כמו זמן ק"ש הא', עיין בהערה לקמן:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

או דרבנן<sup>קכ</sup>, או להדלקת נרות שבת. אבל אם יודע שאביו ואמו יצטערו מזה שיעירם לדבר מצוה, נחלקו הפוסקים בזה, י"א דאסור להעירם<sup>קכ</sup>. וי"א דחייב להעירם, מפני שאתה ואביך חייבים בכבודי<sup>קכ</sup> [ועיין בהערה<sup>קל</sup>]. וכן הוא למעשה דיש להעירו. אבל אם ביקשו ממנו שיעירם, ודאי מותר<sup>קלא</sup>:



## עד היכן מורא אב ואם

### במקום הפסד

א. אפילו היה לובש בגדי חמודות ויושב בראש הקהל ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו בפניו, לא יכלימם אלא ישתוק ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך. שאילו מלך בשר ודם גזר עליו דבר שהוא מצער יתר מזה לא היה יכול לפרכס בדבר, קל וחומר למי שאמר והיה העולם כרצונו<sup>קלב</sup>.

### איסור ביזוי אביו או אמו ארור מקלה אביו ואמו

א. כל המבזה אביו או אמו, אפילו בדברים, אפילו ברמיזה, הרי זה בכלל ארור מפי הגבורה<sup>קלד</sup>. שנאמר, ארור מקלה אביו ואמו<sup>קלד</sup>. וכל מקום שיש "ארור" הרי זה חמור מאד מאד.

ב. על כן, על כל אדם להשתדל לדמות בלבו, כי הוריו גדולים ונכבדי ארץ מאוד, שזהו עיקר כיבודם להחשיבם כאנשים מיוחדים ונכבדים, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים, ובמחשבה זו יקל לו להעריכם, ולא יזלזל בהם אפילו בלבו<sup>קלה</sup>, והרבה שואלים איך אפשר שיהיה כזה מצוה אם נראה לו שהוריו אינם חשובים ונכבדים איך יהיה מצוה לחשוב שהם אנשים חושבים ונכבדים, ומסבירים

קכו. ספר חסידים אות שלז, חיי אדם כלל ס"ז סעיף יא:

קכח. הליכות שלמה להגרש"ז אויערבאך זצ"ל במילואים כתב, גבי סוכה אי מותר להוציא ישן מהסוכה כדי שיוכל לישן שם, הורה דמותר דיין פטור מכל המצוות, ולכאורה ה"ה הכא, אמנם ידוע שאמר את זה רק לפופלא בעלמא ולא למעשה :

קכט. חיי אדם שם, ברית עולם על ספר חסידים שם אות א', שו"ת קרן לדוד שם:

קל. ולגבי זמן ק"ש יש לחלק בין זמן הא' שהוא שיטת המג"א, לזמן הב' שהוא שיטת הגר"א והשו"ע הרב. דלזמן הב' שהוא וודאי מדאורייתא אם יעבור, חייב להעירו כיון שאתה ואביך חייבים בכבודי. אבל בזמן הא' של ק"ש שיש בזה מחלוקת אין להעיר, אלא אם ידוע שהאב מקפיד על זה, ידוע שהחזו"א סבר שאין להעיר בחור בשיבה על זמן ק"ש הראשון אלא לזמן ק"ש השני, דסבר דעיקר הוא הזמן ק"ש השני, אמנם אם נוהג האב עיקר כזמן ק"ש הראשון יש להעיר לזמן ק"ש הראשון.

וה"ה לתפילה שאינו אלא מדרבנן, נחלקו האחרונים בזה, בשו"ת קרן לדוד סימן י"ח מחלק בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן, דלמצוה דאורייתא חייב להעירו, ולרבנן לא. ולכן לזמן הא' וה"ה לתפילה דאינו אלא מדרבנן אסור להעירו. וכן הורה ג"כ החזון איש זצ"ל. ולהחיי אדם חייב להעירו כיון דאתה ואביך חייבים בכבודי.

ובזה יש לדון האם מותר כלל להעיר אדם לדבר מצוה, ולכאורה תליא בנידון דלעיל, [בבעלזא נהגו שלא להעיר אדם כי אם לדבר מאכל]. אמנם להלכה נראה שבמצוה שזמנה עוברת מותר להעירו:

קלא. כן משמע מהנ"ל:

קלב. לשון הרמב"ם פרק ו' מהלכות ממרים הלכה ז', סימן ר"מ סעיף ג':

קלג. סימן רמ"א סעיף ו', חיי אדם כלל ס"ז סעיף יט:

קלד. דברים כז, ט:

קלה. חרדים פרק א' אות לה, ועי"ש שמביא מעשה נורא שהיה בימיו, באיש שהיה זן את אמו, רק שהיתה קלה ובזויה בעיניו לפי שנשאת לאיש אחרי מות אביו. והאיש הזה הלך דרך ים ונהרג והושלך לים, וחפשו היהודים לבקשו ומצאוהו על שפת הים, ועין אחת מנוקרת, שנקרוה העורבים:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

שבאמת כל אדם יש לו ייחודיות בדבר אחד שהוא מתייחד בו מאחרים במעלה מסויימת, ומצוה שיחשוב על אביו ואמו שיתעמק במעלה שלהם עד שבאמת יחשיבם כאנשים מיוחדים.

ג. ודבר זה דבר חמור מאד, ליזהר שלא לבזות אב או אם, וצריך ליזהר בזה אפילו כשהם בחוג אחר ויש חלוקי דעות בין החוגים אסור בשום אופן לדבר עליהם [מלבד אם פרשו מהכלל כדלהלן].

ד. ומי שמדבר לשון הרע על אביו או אמו נחשב מבזה ק"ל.

### עונש מיתה

א. מצינו שהתורה החמירה עונש מיתה בבזיון אב או אם בשני דברים, בהכאת אב או אם ובקללת אם או אם, וכדלהלן.

### מכה אביו ואמו

א. המכה אביו או אמו בחייהם חייב מיתה. וחייב עונש מיתה על ההכאה הוא אם על ידי ההכאה יצא דם, ואפילו טיפת דם. אבל אם לא עשה חבורה אינו אלא בלאו, כמו מי שמכה אחד מישראל ק"ל.

ב. וכל שעושה פעולה שיוצא דם הוא בכלל דין מכה אביו ואמו.

ג. וכיון שיש כאן עונש מיתה החמירו חז"ל שאסור לעשות שום פעולה שיצא דם אפילו אם עושה לצורך רפואה.

ד. ולכן אם היה קוץ תחוב לאביו, לא יוציאנו, שמא יבוא לעשות בו חבורה ק"ל.

ה. וכן אם הוא מקיז דם, או רופא, לא יקיז דם לאביו ולא יחתוך לו אבר, אף על פי שמכוין לרפואה. ודוקא בשיש שם אחר לעשות. אבל אם אין שם אחר לעשות זאת והוא מצטער, הרי הוא מקיזו וחותך לו כפי מה שירשוהו לעשות ק"ל. וה"ה בבדיקת סוכר הדין כנ"ל דלכתחילה אסור לעשותו, אבל אם אין שם אלא הוא מותר.

ו. י"א דהטעם שאסור להקיז דם לאביו הוא שמא לא יכוין המחט היטב, ונמצא שהוציא מהם דם לבטלה ק"ב. ולפ"ז אם כבר מכוון המחט מותר, אמנם להלכה יש להחמיר בכל אופן מצד עצם הוצאת הדם ק"ב.

ז. הכהו על אזנו וחרשו, חייב מיתה, שא"א שיעשה חרש בלא חבורה, דטיפת דם יוצא מבפנים באוזן ועל ידי זה נתחרש ק"ב.

### לספר שער אביו

א. בדרך כלל מותר לבן לספר שער אביו, ואדרבא עושה בזה מצוה בזה כיון דמכבדו בזה שמשמשו, אבל אם יש חשש שיש לו איזה פצע ואפשר שיצא ממנו אפילו טיפת דם, אסור לספרו דהוי בכלל מכה אביו ואמו.

קלו. ח"ח הלכות לשה"ר..

קלו. סימן רמ"א סעיף א':

קלח. סימן רמ"א סעיף ג':

קלט. שם:

קמ. ר"ן סנהדרין פד::

קמא. שו"ת שבט הלוי חלק ב' סימן קיב אות ב' דכן משמע מסתימת שאר הראשונים שלא חילקו בזה:

קמב. סימן רמ"א סעיף ב':

## מקלל אביו ואמו

- א. המקלל אביו או אמו, אפילו לאחר מיתתו, חייב סקילה אם הוא בעדים והתראה, אחד האיש ואחד האשה שקללו. במה דברים אמורים, שקללום בשם מהשמות המיוחדים, אבל קללם בכינוי, אינו חייב אלא בלאו, כמו המקלל אחד מישראל<sup>קמג</sup>.
- ב. מי שאמרה לו אמו עשה כך וכך, ולבסוף בא אביו, ואמר לו, מדוע עשית כך, מי אמר לך לעשות כן, אסור לו לומר אמי אמרה לי כן, אם רואה שאביו כועס, פן יכעס אביו על אמו ונמצא שהוא גרם לכך, ומעלה עליו הכתוב כאילו קיללה<sup>קמד</sup>.

## מכבדו בחייהם ובמותם

- א. חייב לכבד אביו אפילו אחר מותו. י"א דהיינו מדאורייתא. וי"א דאינו אלא דרבנן<sup>קמה</sup>.
- ב. כיצד מכבדו לאחר מותו, אם היה אומר דבר תורה בשמו, אם הוא תוך שנים עשר חודש אומר, כך אמר אבא מארי הריני כפרת משכבו. ואם הוא לאחר שנים עשר חודש אומר, זכרונו לברכה<sup>קמז</sup>. ואין חילוק בין דברי תורה למילי דעלמא<sup>קמח</sup>.
- ג. י"א, דגם תוך י"ב חודש יכול לומר ז"ל, רק דלאחר י"ב חדש לא יאמר הכ"מ, משום דמשפט רשעים בגיהנם רק י"ב חודש<sup>קמט</sup>, וי"א, כיון דלאחר י"ב חדש צ"ל ז"ל, ובחודש הי"ב א"א לומר ז"ל דשמא לא זכה עדיין לעוה"ב ויש כאן שקר, ואם לא יאמר כלל יש כאן זלזול שהכל יודעים שמת, ממילא א"א להיות בשב ואל תעשה, ע"כ מוטב להזכירו בשם הכ"מ שאין זה זלזול וגם אינו שקר, דהא אומר אם יש עליו דין הריני מקבלו, דהא אפילו על צדיק גמור אמורים כן ואפשר שלא ראה פני גיהנם<sup>קמט</sup>. וכן נוהגין<sup>קמט</sup>.
- ד. י"א, דאם כותב תוך שנים עשר חודש דבר ומזכיר אביו, אין צריך לכתוב הריני כפרת משכבו אלא זכרונו לברכה, דהא כתיבתו מתקיימת לאחר שנים עשר חודש<sup>קמז</sup>. ויש מחמירים אפלו בכתובה<sup>קמז</sup>. וכן נוהגין<sup>קמז</sup>. ואין חילוק בין אם לאב בכל זה<sup>קמז</sup>.
- ה. אינו חייב לכתוב במפורש 'הריני כפרת משכבו', ואפשר לכותבו אפילו בר"ת.
- ו. י"א, שיש לכתוב בדוקא זללה"ה, שזה ראשי תיבות זכרונו לברכה לחיי העולם הבא, ואילו אלו שכותבים רק ז"ל, מחסרים הם בכבודו<sup>קמז</sup>. אולם נהגו לכתוב ז"ל לבד.

קמג. סימן רמ"א סעיף א':

קמד. ספר חסידים סימן שלו:

קמה. וראיתם ממה שאיתא בירושלמי הטעם שהקריעה שקורעים על אביו ואמו יותר חזקה מעל שאר קרובים ל"ע, מפני שנתבטל ממנו מצוה חשובה זו. ולכאורה הלוא מצוה יש לו אפילו אחר מיתתו, אלא מכאן מוכח שאינו אלא מצוה דרבנן. והחולקים ס"ל, דלאו דנתבטל לגמרי, אלא עיקר גדול ממצוה זו נתבטלה:

קמו. קידושין לא: סימן ר"מ סעיף ט'.

י"א, דהכוונה למליצה הוא, כיון דאינו יכול לקבל העונשים תמורת אביו, אגרות משה. וי"א, שהכוונה כפשוטו שבאמת מוכן הוא לקבלו:

קמז. כן משמע מדכתב הרמ"א דאין חילוק בין אביו לאמו, ונשים אינן בתלמוד תורה:

קמח. ש"ך שם ס"ק יג:

קמט. ט"ז שם ס"ק יב:

קנ. ש"ך שם

קנא. שלטי הגיבורים פ"ק דקידושין, הובא ברמ"א שם:

קנב. בית יוסף סוף סימן רמ"ב בשם הרשב"ץ, הובא ברמ"א שם:

קנג. רמ"א שם:

קנד. מהרי"ל סימן כז, רמ"א שם:

קנה. ט"ז שם:

- ז. נוהגים לומר בברכת המזון 'הרחמן הוא יברך את אבי מורי ואת אמי מורתי' אפילו אם אינם שם. ויש שנהגו לומר לאחר פטירתם, 'הרחמן הוא יברך את אבי מורי בגן עדן'<sup>פ</sup>.
- ח. כל מי שאינו יכול לקיים מצות כבוד אב ואם ולומד הלכות כיבוד אב ואם, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדם בפועל<sup>פ</sup>, ואין לך כיבוד גדול מזה.
- ט. כתוב הספרים הקדושים כל מי שבנו מחדש חידושי תורה במשך השבוע אז בשבת אחר כך הנשמה של האב יש לה עליה.



## מי קודם למי

### אביו ואבי אביו

- א. "א, דאין חייבין כלל בכבוד אבי אביו<sup>פ</sup>. ולהלכה חייבין אלא דיש חיוב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו<sup>פ</sup>. וה"ה אם אביו. ולכן במסתפק לכבד מי מהם בסנדקאות או איזה כיבוד אחר, יש לו להקדים אביו לאבי אביו.
- ב. אביו אומר השקיני מים, ואבי אביו אומר השקיני מים, חייב בכבוד אביו ומניח כבוד זקנו, ולא אמרינן בזה, אתה ואביך חייבים בכבוד<sup>פ</sup>.
- ג. אבי אביו ואבי אמו, אבי אביו קודם<sup>פ</sup>. וי"א דאין חילוק<sup>פ</sup>.
- ד. אבל אם אמר לו אביו השקיני מים, ואם אומרת השקיני מים, חייב להשקות אביו קודם, כיון שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, דאשה משועבדת לבעלה<sup>פ</sup>. ואם נתגרשו, אז אין חילוק בין האב לאם ויכול להקדים איזה שירצה<sup>פ</sup> [ולדעת מהרש"ל יתן לשניהם בשוה ולא יקדים אחד לשני].

### כיבוד אב או מצוה אחרת

- א. אמר לו אביו השקיני מים, ויש לפניו לעשות מצוה עוברת כגון קבורת מת או לוויה, אם אפשר למצוה

קנו. הרה"ק ממזנקאטש זצ"ל:

קנו. כמו שאמרו ז"ל (מנחות קי). כל הלומד תורת עולה כאילו הקריב עולה:

קנח. מהרי"ק שורש מד, והובא ברמ"א סימן ר"מ סעיף כד:

קנט. רמ"א שם. ומסיק, וראיה מבראשית רבה (צד, ה) ויזבח לאלקי אביו יצחק (בראשית מו, א) רבי יוחנן אמר, שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו:

קס. דלא אמרינן כן אלא גבי אב ואם שחייב בכבוד שניהם בשוה, בזה אמרי' שיקדים כבוד אביו מפני שאתה ואמך חייבים בכבודו. אבל הכא שהוא חייב יותר בכבוד אביו מכבוד אבי אביו לא אמרינן כן.

וא"ת ולמה אינו נכלל שאם אביו אומר לעבור על ד"ת אין שומעין לו, ומשו"ה יקדים כבוד זקנו מכבוד אביו. וי"ל, כיון דהרבה פעמים אינו זה נגד זה ממש, משו"ה לא פלוג:

קסא. ביאור הגר"א שם, וכן משמע משו"ת ר' עקיבא איגר גבי ברית מילה אם האב אינו, יברך אבי אביו ברכת להכניסו, מפני שמצווה הוא ללמד את בן בנו תורה:

קסב. שו"ת הרמ"א:

קסג. קידושין לא. סימן ר"מ סעיף יד:

קסד. שם:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

שתעשה ע"י אחרים, כבוד אביו קודם. ואם אין שם אחרים לעשות, יעסוק במצוה ויניח כבוד אביו קס"ה.  
ואם אם אין זמן המצוה עובר, יעסוק בכבוד אביו ואח"כ יעשה המצוה קס"ו.

ב. אם התחיל במצוה תחילה ואח"כ בא אביו לבקשו, יגמור קודם את המצוה, כי העוסק במצוה פטור מן המצוה קס"ז.

### כבוד 'את' לריבויא

א. חייב אדם בכבוד אחיו הגדול, בין שהוא אחיו מאביו בין שהוא אחיו מאמו קס"ח. ואפילו הקטן הוא ת"ח וגדול בתורה יותר מן הגדול קס"ט. ודוקא בחיי אביו ואמו מפני שזהו כבודם קע.

ב. "א, דהיינו דוקא לאחיו הגדול הבכור, אבל לאחיו השני לא קע"א.

ג. "א דדוקא אחיו אבל לאחותו לא קע"ב. וי"א, דה"ה אחותו, והכי הלכתא.

ד. וכן חייב לכבוד אחי אביו ואחי אמו קע"ג.

ה. חייב אדם לכבוד אשת אביו, אף ע"פ שאינה אמו, כל זמן שאביו קיים. וחייב לכבוד בעל אמו, כל זמן שאמו קיימת. אבל לאחר מיתה, אינו חייב בכבודם. ומכל מקום דבר הגון לכבודם אף לאחר מיתה קע"ד.

ו. חייב אדם בכבוד חמיו וחמותו, ואין זה ממש בדרגה של כבוד אב ואם אלא כמו שאר זקנים חשובים קע"ה. וה"ה אשה חייבת בכבוד חמיה וחמותה קע"ו.

### הלכות כלליות

א. מי שנטרפה דעת אביו או אמו, משתדל לנהוג עמהם כפי דעתם עד שירוחם עליהם. ואם אי אפשר לו לעמוד, מפני שנשתגעו ביותר, ילך לו ויניחם, ויצוה לאחרים לנהגם כראוי קע"ז.

ב. המחבר ספרי קודש, יראה לרמז בה שם אביו קע"ח.

ג. ראה אביו שעבר על דברי תורה, לא יאמר לו, עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו, אבא כתוב בתורה כך וכך, כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו קע"ט, והוא יבין בעצמו ולא יתבייש קפ. ואם רגיל

קס"ה. סימן ר"מ סעיף יב:

קס"ו. רבינו ירוחם נתיב א' בשם רא"ש, שם:

קס"ז. ב"י בשם הר"ן, שם:

קס"ח. סימן ר"מ סעיף כב:

קס"ט. שם:

קע. הכרעת הפוסקים:

קע"א. גליון מהרש"א שם:

קע"ב. פתחי תשובה שם ס"ק יט בשם שו"ת שבות יעקב:

קע"ג. ברכי יוסף בשם ספר היראה לרבינו יונה, והחרדים:

קע"ד. סימן ר"מ סעיף כא:

קע"ה. סימן ר"מ סעיף כד:

קע"ו. פשוט:

קע"ז. קידושין לא: מעובדא דרב אסי, סימן ר"מ סעיף יב:

קע"ח. ד"א דהא דהתחיל רש"י הק' פירושו על התורה אמר רבי יצחק וכו', אע"ג דמדרש הוא, מ"מ רצה להתחיל את ספרו הק' בשם אביו כדי לכבדו:

קע"ט. כ"כ הרמב"ם פרק ו' מהלכות ממרים, אבל רש"י (קידושין לב. ד"ה מקרא) ס"ל דאומר לו בניחותא, אבא כך כתוב בתורה והוא יבין מעצמו שטעה. וכן הורה החפץ חיים (באר מים חיים כלל כה אות כו):

קפ. סימן ר"מ סעיף יא:

## באר הפרשה - הלכות כיבוד אב ואם

מה

הוא לדבר לשון הרע וכדו', צריך להראות שאינו רוצה בשמיעתן, אבל אסור להכניס אצבעו לאזנו <sup>קפא</sup> כיון שמביישו בזה.

ד. הרי שאביו מחזיק במחלוקת, אסור לשמוע לו דהוי כעובר על דברי תורה, דעובר על תשנא. ואע"ג דאינו מדבר מתוך שנאה ממש, אבל כיון דתוצאותיו הוא שיבוא לידי שנאה, הוי כעובר על דברי תורה ממש.

ה. אמר לו אביו לעבור על דברי תורה, בין מצוה עשה בין מצות לא תעשה, אפילו מצוה של דבריהם, לא ישמע לו <sup>קפב</sup>.

ו. ואם היה אומר שמועה בטעות, לא יאמר לו לא תתני הכי <sup>קפג</sup>. וה"ה אם ראה שאביו טעה בחשבונותיו, לא יאמר, אבא טעית, אלא יאמר לו, אבא יש כאן איזה טעות (מבלי לייחס את הטעות לאב).

ז. האב שצוה את בנו שלא ידבר עם פלוני ושלא ימחול לו עד זמן קצוב, והבן היה רוצה להתפייס מיד לולי צוואת אביו, אין לו לחוש לצוואתו <sup>קפד</sup>.

ח. תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו אצל הרב הנמצא שם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים, אינו צריך לשמוע לאביו בזה <sup>קפה</sup>.

ט. אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, א"צ לשמוע אל האב <sup>קפז</sup>.

י. מותר לשכנע דעת אביו שתהיה כדעתו, אבל אסור לדחקו שיסכים עמו, ואפילו אמר שמסכים רק בדיעבד, אסור להמרות פיו בזה.

יא. מי שלא ראה אביו ואמו בעומדו על דעתו, ויש לו זקן וזקנה, הרי זה יקיים בהם מצות כבוד כאילו הוא בנם, וכן אם לא ראה ויש לו אחים גדולים ממנו, מוטל עליו לכבדם <sup>קפא</sup>.

יב. אסור לאדם לצאת לדרך ללא ידיעת אביו ואמו, מפני שמכאיב להם כשלא ידעו היכן הוא <sup>קפב</sup>.

יג. מי שהיה בסכנה וניצל ממנה חייב מיד להודיע להוריו, מפני שהם דואגים וזה מיצר להם מאוד <sup>קפג</sup>.

יד. יש פוסקים הסוברים שבן המשאיל חפץ לאביו, אין אביו חייב באונסין כשאר שואל, דטעמא מאי אמר רחמנא דשואל חייב, מפני שכל הנאה שלו, וכיון דכאן אין כל הנאה שלו, כיון דמקיים בזה מצות כיבוד אב, משו"ה אינו חייב באונסין <sup>קפד</sup>.

---

קפא. כתובות ה: אמר ר' אלעזר מפני מה אצבעותיו של אדם משופות כיתידות שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעותיו באזניו: קפב. סימן ר"מ סעיף טו, סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אף על פי שהזהרתין על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת, אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצות. והטעם מפני שאתה ואביך חייבים בכבודי.

ועיין במשך חכמה עה"פ איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יט, א) שביאר, דהיה מקום לומר כיון דמצות כיבוד נכללה בעשרת הדברות, הרי דהוא חד מיסודות התורה, ולכן י"ל דדוחה אפילו שמירת שבת, לכן הסמיכן הכתוב לומר שאין לומר כן:

קפג. סימן ר"מ שם:

קפד. סימן ר"מ סעיף טז:

קפה. סימן ר"מ סעיף כה:

קפו. רמ"א שם בשם המהרי"ק שורש קסז. והטעם כתב המהרי"ק דאין מצות כיבוד אלא מה שמנו חז"ל. ויש להסתפק בדבריו אי הוי כפשוטו ממש. וי"ל, דכוונתו לומר שאין חיוב לשמוע בקול אביו במה שלא היה עליו להגיד דעתו בזה:

קפז. ספר חסידים סימן שמה:

קפח. נלמד מאלישע שאמר לו לאליהו (מלכים א יט, ט) וירץ אחרי אליהו ויאמר אשקה נא לאבי ולאמי ואלכה אחריך, ופירש במצודות דוד, כדרך השואלים רשות ונפטרים ללכת מאתם:

קפט. והוה עובדא באחד שהיה בבית הסוהר עוד לפני קום המדינה, ומיד כשהשתחרר בא וצהלתו על פניו להודיע להרה"ק מסאטמאר זי"ע, אמר לו הרה"ק וכי להוריך שדואגים לך מאוד כבר הודעת!?:

קצ. הגהות הגאון רבי עקיבא איגר או"ח סימן י"ד על פי דעת הר"ן דשואל ספר אינו חייב באונסין דאין כל הנאה של השואל דהמשאיל ג"כ מקיים מצוה, ה"ה בכבוד אב, אמנם לפי דעת הרבה פוסקים גם בשואל ספר חייב באונסים וכן מי שמשאיל לאב סוברים דהאב חייב באונסים:

## שכרה - למען ייטב לך

- א. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, כיבוד אב ואם<sup>קצ"א</sup>, ורואים את זה בעליל<sup>קצ"ב</sup>.
- ב. המכבד אביו ואמו הוא כמו המכבד את השכינה, מדהשוה הכתוב כבוד אב לכבוד המקום, כבד את אביך ואת אמך, כבד את ה' מהונך<sup>קצ"ג</sup>.
- ג. וזוכה לאריכות ימים<sup>קצ"ד</sup>, לתורה<sup>קצ"ה</sup>, ולבנים<sup>קצ"ו</sup>, ולבנים שיכבדו אותו אח"כ<sup>קצ"ז</sup>, ומצות כבוד רב של בניו נחשבת כמצותו כיון שהוא גרם להם זאת<sup>קצ"ח</sup>, ויכול לפטור את כל העולם מן הדין<sup>קצ"ט</sup>, וכן מסוגל להינצל מעבירה כשיצייר דיוקנם<sup>קצ"י</sup>, וניצל מחילול שבת<sup>קצ"יא</sup>, וזוכה שהאמורא אביי מתלווה לצידו במשך כל אותו היום<sup>קצ"יב</sup>.

## והארכת ימים

- ד. אריכות ימים אין פירושו רק בכמות, אלא גם אריכות באיכות, כגון אם היה רגיל ללמוד דף לשעה, יקבל שכרו שילמדנו בזמן קצר יותר, ויבין יותר טוב בעומק הדברים וכדו'.



**קצ"א.** משנה פאה פ"א משנה א:

**קצ"ב.** כד הקמח לרבינו בחיי ערך ציצית:

**קצ"ג.** קידושין ל:, וכ"כ הרבינו יונה באגרת התשובה:

**קצ"ד.** כמ"ש למען יאריכון ימך (שמות כ, יב). וכתב האור החיים הק' שם, כי מצוה זו סגולתה היא אריכות ימים מלבד שכרה מה', כי יש מצות שיש בהם סגולות נפלאות מלבד שכר אשר קבע להם ה' וזו גילה אותה ה':

**קצ"ה.** שאל ר' בעריל רוזנשטיין את החזו"א ז"ל במה זכה לגדלות כזו. אמר לו, בזכות כיבוד אב ואם. בילדותי חולה מעיים הייתי, וכל אימת שהרגשתי שיוצא אנחה מרוב כאבי מיד רצתי לעזרת נשים (מקום שלא היתה אמו נמצאת) שח"ו לא תצטער בשמיעת אנחותי:

**קצ"ו.** ילקוט שמעוני איוב (פרק מא רמז תקכז) מי הקדימני ואשלם. מי הוא שהקדים כבוד לאביו ולא נתתי לו בן:

**קצ"ז.** בירושלמי ברכות ט. איתא דכל עשרת הדברות כלולין בקריאת שמע וכו', כבד את אביך נגד למען ירבו ימיכם וימי בניכם. ופירש הפני משה (ד"ה כבד) שאם תקיימו מצוה זו ירבו ימיכם וכן ימי בניכם אם הם יקיימו. וכן איתא אור החיים הק' עה"פ איש אמו ואביו תיראו (ויקרא יט, ג) וז"ל, כי כשהבן יהיה ירא מאביו גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו, איבעית אימא למה שקדם בדברינו במקומות אחרים (ויחי מט ג) כי שורשי הקדושה ונגדיהם הנמצאים במוליד יעשו כיוצא בהם בנולדים. ואיבעית אימא מדרך המוסר כי כשיראה הבן שאביו מזלזל בכבוד אביו יפקע כלילת מוראו גם כן ממנו, וכשאדם ירא מאביו וכו' הבן לוקח מוסר. גם ישרישו בנפש הבן בחינת מפעל הטוב:

**קצ"ח.** אור החיים הק' שם, וז"ל, ונמצא מקיים ב' מוראים, וזה אומרם מצוה גוררת מצוה:

**קצ"ט.** סוכה מה: ואמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי אליעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו. ופירש רש"י, צדיק היה ועניו יותר משאר מלכים וזכה בכיבוד אביו, שכל הימים שהיה אביו מצורע, והוא היה שופט עם הארץ, לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה דן אומרן בשם אביו:

ר. אור החיים הק' שם, וז"ל, טעם סמיכות מצוה זו למצות קדושים. נתכוון לרמוז גם כן גדר לעריות, וכו', ולזה מי שתקפו יצרו יצייר בין עיניו צורת יולדיו ויהיה לו למשיב נפש:

רא. תנא דבי אליהו רבה פרק כ"ו, זכור את יום השבת לקדשו וכבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך, וכי מה ענין זה אצל זה. אלא ללמדך, שכל זמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אין חטא של חילול השבת ולא שאר שום כל חטא בא על ידו, ואם חטא נמחל לו:

רב. הכי מיתאמרא מהאר"י הק' וכ"כ בשם היהודי הק':